

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 4

ŞUBAT 1931

Sayı:35

Tayinler

Umum Müdür Muavinliği
ve Şube Müdürlükleri :

Kararname No. 8937

Münhal bulunan Nüfus işleri umum müdürlüğü muavinlik ve birinci şube müdürlüğüne ikinci şube müdürü Ramiz; ikinci şube müdürlüğüne üçüncü şube müdürü Hilmi; üçüncü şube müdürlüğüne mülga iskân muhacirin şubesi müdürlüğünden açıkta bulunan Sabri Beylerin tayinleri tensip edilmiştir.

İşbu kararnamenin icrasına Dahiliye vekili memurdur.

17/11/193

REİSİCUMHUR
Gazi Mustafa Kemal
Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Başvekil
İsmet

Mektupçular

Kararname No. 7102

Münhal bulunan Erzurum mektupçuluğuna vekâlet emrinde bulunan sabık Ünye kaymakamı Besim, Gümüşane mektupçuluğuna emniyet işleri umum müdüriyeti neşriyat şube müdürlüğünden açıkta kalan mektebi hukuk mezunlarından Nazım Beylerin tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

13/ 2 / 1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil

İsmet

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Tekaüt edilenler

Valiler :

Kararname No. 10550

Vekâlet emrinde bulunan Maraş valii sabıkı Sabri Beyin esasen ahzıasker şube reisliğinden mütekait bulunduğu mebni Dahiliye memurları kanununun üçüncü maddesine tevfikân tekaüde ırcar; Dahiliye vekâletinin 8/1/1931 tarih ve 351 numaralı tezkeresile yapılan teklif üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 1/2/1931 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

1/ 2./ 1931

Tasfiye edilenler

Valiler :

Kararname No. 10551

Vekâlet emrinde bulunan Cebelibereket esbak valisi Bahaettin Beyin görülen aczi İdarisine mebni hakkında memurin kanununun birinci muvakkat maddesi mucibince muamele icrası; Dahiliye Vekâletinin 14/1/1931 tarih ve 366 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine icra Vekilleri heyetinin 1/2/1931 tarihli içtimasında tesvip ve kabul olunmuştur.

1/ 2 / 1931

Kararname No. 10554

Esbak Diyarbekir vali vekili İbrahim Bedrettin Bey hakkında memurin kanununun muvakkat birinci maddesi mucibince muamele ifası Dahiliye Vekâletinin 27/1/1931 tarih ve 710 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine icra vekilleri heyetinin 1/2/1931 tarihli içtimasında tesvip ve kabul olunmuştur.

1/ 2 / 1931

Emniyet İşleri **Umum Müdürlüğü** **Tayinleri**

Serkomiserler :

İçel serkomiserliğine Bursa serkomiserliğinden istifa suretile ayrılmış olan Ahmet Asım Efendi tayin edilmiştir.

İkinci Komiserler:

İçel ikinci komiserliğine Malatya ikinci komiserliğinden istifa suretile ayrılmış olan Halil Hulûsi, Kastamonu ikinci komiserliğine Bolu sabık ikinci komiseri İshak Efendiler tayin edilmişlerdir. 1

Komiser Muavinleri :

Gireson komiser muavinliğine İstanbul 120 numaralı taharri komiser muavini Ahmet Rüştü, Ordu komiser muavinliğine İstanbul 116 numaralı komiser muavini Ramazan Efendiler tayin edilmişlerdir.

İnzibat Komisyonları **kararları**

Vekâlet İnzibat komisyonunun **11 / Şubat / 1931 tarihli** **Mukarreratı**

122.— Memurine ve eshabı mesalihe karşı dürüştane muamelede bulunduğu, makamı vilâyete karşı lisanı Tesmiyeye yakışamıyacak bir tarzda yazı yazdığı, Gerzede bulunan polislerin Ayancığa gönderilmesi hakkındaki vilâyetin iş'arını is af etmediğı, Vali Beyin kazayı teftişlerinde ziyaretine gitmediğı Mülkiye müfettişliğince yapılan tahkikat neticesinden anlaşılan sabık Gerze kaymakamı Avni Beyin müdafaanamesi evrakı asliye ile birleştirilerek okundu. Mumaileyhin müdafaası varit görülmediğinden reddiyle sabit olan hareketi vakıasına temas eden memurin kanununun 31 inci maddesine tevfikan altı ay kıdeminin tenziline.

123.— Kaza dahilinde yolculara kanun hilâfına vesika vermesinden dolayı icap edenler hakkında tahkikat icrası ve köylülerin resmini almak üzere seyahat eden ve harekâtı calibi dikkat bulunan bir fotoğrafçı hakkında vilâyetten yazılan tahrirlara verdiği cevapta amirine karşı hürmetsizliği tazammun eden elfaz istimal ettiğinden dolayı müdafaası istenilen Marmaris kaymakamı Osman Şükrü Beyin müdafaanamesi evrakı asliye ile birleştirilerek okundu:

Mumaileyhin müdafaası varit görülmediğinden reddiyle hareketinin temas ettiği memurin kanununun 29 uncu maddesi mucibince tevbihle tecziyesine,

124.— Akhisar hususî muhasebe tahsildarı Hasan Efendinin zimmetine para geçirmesinden dolayı kefalet kanununun 6 inci maddesine tevfikân memuriyetten ihracına dair Manisa vilâyeti inzibat komisyonunca ittihaz olunan karar mumaileyh tarafından yapılan itiraz üzerine ikinci derecede tetkik edildi:

İtiraz gayri varit görüldüğünden reddiyle kanuna uygun olan kararın tasdik ve mahalline iadesine,

125.— Akrabalarından vergi tahsil etmiyen Çivril hususî muhasebe memuru Mehmet Efendinin mecburî tahviline dair Denizli vilâyeti inzibat komisyonundan verilen karar mumaileyhin itirazı üzerine ikinci derecede tetkik edildi.

Beyan olunan haline nazaran mumaileyh hakkında memurin muhakemat kanununa tevfikân takibat icrası icap etmekte olduğundan mezkûr kararın nakziyle iktizasının ifası zımmında evrakın mahalline iadesine,

126.— Komünistleri takip için İstanbul'a geldiğine dair gazetelere beyanatta bulunan İzmir Polis müdürü Ömer Beyin müdafaanamesi evrakı asliye ile birleştirilerek okundu.

İşbu ifşa meselesinden dolayı mahkemece verilecek karar neticesine talikan evrakın Emniyet işleri umum müdürlüğüne tevdiine,

127.— Nevşehir kazası hususî muhasebe memuru Mustafa Efendinin mecburî tahvile tabi tutulmasına dair Niğde vilâyeti inzibat komisyonunca verilen karar mumaileyhin itirazı üzerine ikinci derecede tetkik edildi. Beyan olunan haline nazaran mumaileyh hakkında memurin muhakemat kanununa tevfikân takibat icrası icap etmekte olduğundan mezkûr kararın nakziyle iktizasının ifası zımmında evrakın mahalline iadesine karar verildi.

Vilayet İnzibat Komisyonları

Mukarrerâtı

Erzurum

İspir kazasının Norkâh nahiyesi müdürü Sabri Efendi nahiyesi dahilindeki köylerde ahalinin yardımile mektep binası yaptırdığından ve Maarif işlerde alâkadar olduğundan dolayı Maarif Vekâletince takdirname ile taltif edilmiştir.

Tercan kazasının Çölviran nahiyesi müdürü Şerafettin Efendinin bilâmezuniyet vazifesinden ayrıldığından dolayı bir haftalık maaşı katedilmiştir.

İspir muhasebei hususiye memuru Sabri ve Hınıs muhasebei hususiye memuru Süleyman Efendilerin tahsilâta ehemmiyet vermediklerinden dolayı kıdemlerinden üçer ay tenzil edilmiştir.

Giresun

Vilâyet muhasebei hususiye tahsil memuru Nuri Efendi mezuniyetsiz vazifesine devamsızlığından dolayı tevbih cezasile tecziye edilmiştir.

Kanunlar

1728 numaralı kanun 1930 senesi bütçesinde münakale yapılması hakkında olup resmî gazetenin 1659 sayılı nüshasında münderiçtir.

1730 numaralı kanun Hakimler kanununun 37 inci maddesinin ilgasının dair olup resmî gazetenin 1687 inci sayısında münderiçtir.

1739 numaralı kanun 295 numaralı kanunun 13 üncü maddesinin ilgası hakkında olup resmî gazetenin 1700 üncü sayısında münderiçtir.

1740 numaralı kanun Hariciye Vekâleti ile İngiltere sefareti arasında sülhan tesviyesi takarrür eden mebalîğ hakkında olup resmî gazetenin 1700 sayılı nüshasında münderiçtir.

1744 numaralı kanun memnu mıntakalarda yapılan istimlâk bedellerinin tesviyesi hakkında olup resmî gazetenin 1718 sayılı nüshasında münderiçtir.

**1930 bütçesinde münakale icrasına
ve tahsisatı fevkalâde verilmesine dair
Kanun**

Kanun No. 1745

Kabul tarihi: 26/1/1931

Madde 1 1930 senesi bütçesinin merbut (1) numaralı cetvelde yazılı fasıl ve maddelerinden cem an (894,501) lira tenzil edilmiştir.

Madde 2 — Birinci madde mucibince tenzil edilen mebaliğden (654 401) lirası merbut (2) numaralı cetvelde gösterilen tertiplere ve (240 100) lirası dahi (memnu mıntakalar istimlâk bedeli) namile Millî Müdaffaa Vekâleti Kara Kısmı bütçesinde açılan 719 uncu fasla fevkalâde tahsisat olarak konulmuştur.

Madde 3.— Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4. Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

(Cetveller Resmî Gazetenin 1718 inci sayısında münderiştir).

—

**Askerî ve Mülkî Tekaüt kanununun
47 inci maddesine bir fıkra
tezyiline dair
Kanun**

Kanun No. 1746

Kabul tarihi : 2 / 2 /1931

Madde 1.— 8/6/1930 tarih ve 1683 numaralı Askerî ve mülkî tekaüt kanununun 47 inci maddesine aşağıdaki fıkra tezyil edilmiştir :

Yetim maaşı almakta olup, umumî, mülhak veya hususî bütçelerden ücret alanların yetim maaşlarının nısfı ve bunlardan maaşlı bir hizmete tayin edilenlerin maaşının tamamı kesilir. Bu suretle maaşları kesilen yetimlerin — aldıkları maaş ve ücretten mahrum kaldıkları takdirde — kanunen haklarının sukutuna kadar, muhassas maaşlarının tekrar itasına devam olunur.

Madde 2.— Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3.— Bu kanunun icrasına icra Vekilleri Heyeti memurdur.

—

**1930 senesi bütçesi munzam tahsisat
ve münakale
Kanunu**

Kanun No. 1747

Kabul tarihi: 9/ 2/ 1931

Madde 1. 1930 senesi bütçesinin merbut (1) numaralı cetvelde yazılı fasıl ve maddelerine cem'an 635.500 liralık munzam tahsisat verilmiştir.

Madde 2. 1930 senesi bütçesinin merbut (2) numaralı cetvelde yazılı fasılları arasında cem an (157320) liralık münakale yapılmıştır.

Madde 3. Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4. Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

(Cetveller Resmî Gazetenin 1724 sayılı nüshasında münderiçtir).

—

**1930 bütçe kanununun 5 inci maddesine
merbut (D) cetvelinin tadili hakkında
Kanun**

Kanun No. 1748

Kabul tarihi : 12/2/1931

Madde 1 — 1930 senesi bütçe kanununun 5 inci maddesine merbut (D) cetvelinin iktisat Vekâleti merkez kısmına aşağıda gösterildiği üzere bir mütehassıs ilâve edilmiştir.

Madde 2 — Birinci maddede gösterilen mütehassıs ücretinin tesviyesi için 649 numaralı ecnebi mütehassısları ve tercümanları faslından 1200 lira, 623 üncü faslın 1 inci müstahdemini daime maddesine nakledilmiştir.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

	Adet	Lira	
Mütehassıs	1	400	(sanayi Umum Müdürü ve zife ve salâhiyetini haizdir)

—

1749 numaralı kanun 865 numaralı ticaret kanununun 386 inci maddesinin tadili hakkında olup resmî gazetenin 1735 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

**1930 senesi bütçesinde münakale
yapılmasına dair
Kanun**

Kanun No. 1750

Kabul tarihi : 12 /2/1931

Madde 1. 1930 senesi bütçesinin merbut cetvelde yazılı fasılları arasında cem an 485,950 liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2. Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3. Bu kanun hükmünü icraya Maliye vekili memurdur.

(Cetvel resmî gazetenin 1727 sayılı nüshasında münderiçtir)

**1930 senesi Evkaf bütçesinde münakale
yapılması hakkında
Kanun**

Kanun No. 1751

Kabul tarihi : 12/2/1931

Madde 1. — 1930 senesi evkaf bütçesinin merbut cetvel mucibince muhtelif fasıl ve maddeleri arasında cem'an 16.500 liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2. Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3. Bu kanunun hükmünü icraya Beşvekil memurdur.
(Cetvel Resmî Gazetenin 1734 sayılı nüshasında münderiçtir).

—

1752 numaralı kanun Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Hükümeti arasında aktedilen dostluk, bitarafılık, uzlaşma ve hakem muahedenamesile merbutu bahrî kuvvetlerin tahdidine mütedair protokolün tasdiki hakkında olup Resmî gazetenin 1735 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

Tefsir

167 numaralı tefsir müsakkafat vergisi kanununun 4 üncü maddesinin 4 üncü fıkrasının tefsirine dair olup Resmî Gazetenin 1728 inci sayısında münderiçtir.

—

T. B. M. M. Kararları

585 numaralı karar Bartının Ahmetpaşa köyünden Kınalı oğullarından Ali oğlu Mehmedin ölüm cezasına çarpılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1663 sayılı nüshasında münderiçtir.

587 numaralı karar Şükrü oğlu Deli İsmail, Ahmet oğlu Mahir, Ali oğlu imiz İsmail ve Faik oğlu Tevfikin ölüm cezasına çarpılmaları hakkında olup Resmî Gazetenin 1663 sayılı nüshasında münderiçtir.

588 numaralı karar Jandarma neferi Mehmet oğlu İbrahimin ölüm cezasına çarpılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1663 sayılı nüshasında münderiçtir.

589 numaralı karar Konya mebusu Musa Kâzım Beyin cenazesinin Konyaya nakli hakkında olup Resmî gazetenin 1671 sayılı nüshasında münderiçtir.

.....

590 numaralı karar Eylül 1929 -Ağustos 1930 aylarına ait Divanı Muhasebat raporları hakkında ittihaz olunan mukarrerata dair olup Resmî Gazetenin 1684 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

591 numaralı karar Büyük Millet Meclisi muhasebesinde yapılan tetkik ve teftiş neticesi hakkında olup Resmî Gazetenin 1686 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

592 numaralı karar 10-11-1338 tarih ve 282 numaralı kanunun tefsirine mahal olmadığı hakkında olup Resmî Gazetenin 1690 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

595 numaralı karar Çıldırın Meredis köyünden Zilâl oğullarından Safer oğlu Pehlivanın ölüm cezasına çarpılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1695 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

596 numaralı karar Dört yolun Ocaklı köyünden Hacı Abdurrahman oğlu Kavlak Mustafanın ölüm cezasına çarpılması hakkında olup Resmî gazetenin 1695 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

597 numaralı karar Gerzenin Sarıyer köyünden Tonkal oğullarından Şakir oğlu Rasimin ölüm cezasına çarptırılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1695 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

598 numaralı karar Şilenin Maşar köyünden İmam oğullarından Kara İbrahim oğlu Süleymanın ölüm cezasına çarptırılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1695 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

599 numaralı karar Zilenin Şeyhkolü mahallesinden Abdür-rauf oğullarından Nuri oğlu Ömerin ölüm cezasına çarptırılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1695 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

603 numaralı karar İstanbul meb'usu Haydar Beyin mebuslûğünün sukutu hakkında olup Resmî Gazetenin 1709 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

604 numaralı karar Bor kazasının Avşiviran köyünden Murtaza oğullarından Musa oğlu Bekirin ölüm cezasına çarptırılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1712 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

.....

605 numaralı karar orumlu Mustafa oğlu Ahmetin lm cezasına çarpılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1712 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

606 numaralı karar Kozanın Onluk köyünden Solak Süleyman oğlu Hasan Alinin lm cezasına çarpılması hakkında olup Resmî Gazetenin 1712 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

607 numaralı karar Ordunun Gölköy nahiyesinin /y.doğan köyünden Bayram oğlu Mehmet ve Mehmet oğlu Mahmudun lm cezasına çarpılmaları hakkında olup resmî Gazetenin 1712 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

.....

**Menemen kazasile Manisa ve Balıkesir
merkez kazalarındaki Örfî idarenin
bir ay daha temdidi hakkında**

Karar No. 608

Menemen kazasile Manisa ve Balıkesir merkez kazalarındaki Örfî idarenin tarihi hitamından itibaren 1 ay daha temdidi, Umumî Heyetin 25 inci inikadının birinci celsesinde tekrarrür etmiştir,

2/2/1931

—

**Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanununun
58 inci maddesinin tefsirine mahal
olmadığı hakkında**

Karar No. 609

Askerî ve mülkî Tekaüt Kanununun 58 inci maddesi (bilfiil 30 sene veya daha ziyade hizmet ifa edenlere tekaüt oldukları zaman almakta oldukları maaşlarının emsali hasılının bir seneliği ikramiye olarak verilir) hükmünü ihtiva etmekte olup (almakta oldukları maaşlarının) tabirinden ikramiyenin verilebilmesi için maaş almakla bulunmaları şartı anlaşılır.

.....

Binaenaleyh ücretle istihdam olunanlar bu hükümden istifade etmiyecekleri gibi istifa etmiş bulunanların da tabiatile istifadesi mümkün olmayacağından tefsire muhtaç bir cihet görülmediği, Umumî Heyetin yirmi beşinci inikadının birinci celsesinde tekarrür etmiştir.

2/2/1931

610 numaralı karar Bursa maarif müdürlüğü sicil kâtibi Süreyya ve hususî muhasebe memurlarından Ekrem Beylerin istiklâl madalyasile taltiflerine kanunî imkân olmadığı hakkında olup Resmî Gazetenin 1718 sayılı nüshasında münderiştir.

611 numaralı karar Menemende vaki hadise faillerinden 28 inin ölüm cezasına çarpılmaları, 2 sinin cezalarının tahviline ve biri hakkında tetkikata mahal kalmadığına dair olup Resmî Gazetenin 1716 sayılı nüshasında münderiştir.

**Devletle alâkaları katedilen bilumum Askerî ve
Mülkî memurlarla Zabitan ve Eytam ve
Eramiline tekaüt aidatlarının iadesine dair
olan kanunun 1 inci maddesinin
muhtacı tefsir olmadığı hakkında**

Karar No. 612

1520 numaralı kanunun birinci maddesinde nisbeti askeriyeleri katedilen zabitanın hizmet müddeti mevzuubahs olmayarak aleliltlak maaşlarından kesilmiş olan tekaüt aidatı yekûnunun yüzde elli ilâvesi ile ve iki taksitte verileceği musarrahtır.

Mezkûr kanunun sureti tatbikına dair Maliye Vekâletince tanzim edilen izahnamenin ikinci maddesinde ise hizmet müddetleri on seneden aşağı olanlara tekaüt aidatı namile hiç bir şey tesviye edilmeyeceği yazılmıştır.

Müddeti hizmeti on seneden dun olan zabitan, askerî tekaüt ve istifa kanununun 23 üncü maddesi mucibince hakkı tekaüdü hruz oldukları gibi 1520 numaralı kanunun birinci maddesinde de müddeti hizmet mevzuu bahsolunarak aleliltlak tekaüt aidatının yüzde elli ilâvesile verileceği tasrih edilmiş olduğundan bu gibilerden on sene hizmet şartı aramak doğru olmadığı ve keyfiyetin tefsire muhtaç bulunmadığı, Umumî Heyetin yirmi altıncı inikadının birinci celsesinde tekarrür etmiştir.

5/2/1931

.....

613 numaralı karar Muhasebei umumiye kanununun 188 inci maddesinin muhtacı tefsir olmadığı hakkında olup Resmî Gazetenin 1721 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

614 numaralı karar Ordu Bahriye ve Jandarma zabitan ve memurinin hakkındaki kanunun 12 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında olup Resmî Gazetenin 1721 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

615 numaralı karar Yüzbaşı Ahmet Efendinin, tekaüt maaşının kıdemli yüz başılık üzerinden verilmesine kanunî imkân olmadığı hakkında olup Resmî Gazetenin 1725 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

616 numaralı karar Gümrük tarife kanununun beşinci maddesinin yedinci fıkrasında muharrer (Azamî bir sene zarfında) kaydı hakkında olup Resmî Gazetenin 1728 sayılı nüshasında münderiçtir.

—

617 numaralı karar Ordu, Bahriye ve Jandarma zabitan ve memurini hakkındaki kanunun 12 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında olup Resmî Gazetenin 1728 sayılı nüshasındadır.

**İdarei Örfiyenin Manisa ve Balıkesir merkez
kazalarından kaldırılması ve Menemen
kazasında ise 8 Mart 1931 tarihine
kadar temdidi hakkında**

Karar No. 618

28 şubat 1931 tarihinde müddeti hitam bulacak olan İdarei Örfiyenin Manisa ve Balıkesir merkez kazalarından kaldırılması ve Menemen kazasına münhasır olmak üzere 8 mart 1931 tarihine kadar temdidi, Umumî Heyetin otuzuncu in ikadının birinci celsesinde tekarrür etmiştir.

26/2/931

İcra Vekilleri Heyeti kararnameleri

HÜLÂSA :

Fransız sefarethanesisin bir kısmında tesis olunan Enstitü hakkında:

Kararname No. 10600

Türk dili ve tarihi hakkında tetkikatta bulunmak üzere tesisine müsaade verilmesi Fransız büyük elçisi tarafından Hariciye vekâleti vasıtasile iltimas olunan enstitünün, sefaret binasının bu müesseseye tahsis olunacak ve hükümetimize vazihan bildirilecek kısmının müessese halinde kaldıkça her türlü diplomasi imtiyaz ve muafiyetlerinden istifade edememesi ve memleketimizin bütün kanun ve nizamlarına tamamen tabi bulunması, hükümetimizin müsaadesi alınmadıkça müessesenin tesisi maksadının tevsi ve tebdil edilmemesi ve bu mayanda konferans, ders ve sair suretlerle müessesenin «Darülfünun serbest dersleri - Cours d'univorsite» haline getirilmemesi kayıtlarile açılmasına izin verilmesi, Maarif vekâletinin 22/1/931 tarih ve 131 numaralı tezkeresile yapılan teklifi ve Hariciye vekâletinin 28/7/930 tarih ve 91592/150 numaralı mütalâanamesi üzerine İcra vekilleri heyetinin 1/2/931 tarihli içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur.

1/2/931

HÜLÂSA:

Cümhuriyet Merkez Bankası
tesis heyetine tayin olunan zevat
hakkında;

Kararname No. 10614

1715 numaralı ve 11/6/1930 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kanununun muvakkat birinci maddesi mucibince Maliye vekâletinin riyaseti altında teşekkül edecek Tesis heyetinin intihabı hakkında Maliye vekâletinin 6/2/1931 tarih ve 12 numaralı teskeresi icra vekilleri heyetinin 7/2/1931 tarihli içtimaında tetkik edilerek Maliye vekili Abdülhalik Beyefendinin riyasetinde teşekkül edecek mezkûr tesis heyetine İş Bankası umum müdürü Celâl, Ziraat Bankası umum müdürü Şükrü, Emlâk ve Eytam Bankası umum müdürü Hakkı Saffet Beylerle Osmanlı Bankası umum müdürü Mr. De Sorbiyenn mütehassıs olarak, ve Millî bankalar namına Ziraat Bankasından umum müdür muavini Salâhattin ve Sanayi ve Maadin Bankası umum müdürü Sadettin Beylerin ve ecnebi Bankalar namına Bank Komerçiyale kalyana İstanbul şubesi müdürü Mr. Pominin ve imtiyazlı şirketler namına da İstanbul Tramvay ve Elektrik şirketleri müdürü M. Hansenin intihap ve tayinleri kararlaştırılmıştır.

7/2/1931

HÜLÂSA:

Uyuşturucu maddeler halikındaki kanunu 4 üncü maddesinin metni hakkında:

Kararname No. 10642

Uyuşturucu maddeler hakkındaki 1369 numaralı kanunun 4 üncü maddesi, uyuşturucu maddeler imal ve ihzar eden fabrika ve imalâthanelerin dahilî satışlarını takyit ve tahdit etmekte ve harice ihraca mezuniyet vermekte ise de afyon müştakkatının imalinin tahdidi beynelmilel bir insaniyet meselesi olmak üzere mevzu bulunmuş ve ecnebi memleketlerce bu maddelerin müsaadesiz ithaline karşı şiddetli memnuiyetler ve cezaî tahditler vaz edilmiş olmasına ve 1369 numaralı kanundaki ihraç mezuniyeti bilâ kaydüşart ihraç serbestisini tazammun etmemesine rağmen bazı imalâthanelerin bu maddeleri memnuiyet hilâfına müsaadesiz olarak ecnebi memleketlere ihraç etmekte oldukları anlaşılmakta olmasına ve bu halin temadisi ecnebi memleketlerde bilumum ihracat eşyamıza karşı şiddetli taharri usul ve tedbirleri tatbikim istilzam ve İktisadî muamelâtımızı müteessir ve mütazarır etmesini intaç edeceğinden uyuşturucu maddelerin gerek dahilî satışının ve gerek ihracının mazbutiyetini temin için:

1 — Kanunun mesağı hududu haricinde ihracatta ve dahilî satışlarda bulunmuş olanların gerek bu fiillerinden ve

gerek aynı kanunun diğer hükümlerini ihlâl eden fiillerinden dolayı haklarında kanunî takibat yapılmak üzere mahkemeye verilmelerine;

2 — Bundan böyle kanunun mesağı ve maksadı içinde kalmalarını teminen uyuşturuıcı maddeler amillerinin ellerinde bulunan imal edilmiş uyuşturuıcı maddeler miktarının kayıt ve tesbit edilmesine ve her gün vaki olacak yeni imallerinin aynı suretle kaydettirilmesine;

3 — Uyuşturuıcı maddeleri ihraç edecek olanların yapacakları ihracat için malın gideceğı memleketin salâhiyetli makamından alınmış resmî ithal vesikası ibraz etmekle mükellef tutulmasına;

4 — Dahildeki satışları için de hangi eczahane veya ecza ticarethanesine satmışlarsa onu da nihayet 48 saat zarfında Sıhhat ve İçtimaî Muavenet vekâletine bildirmeğe mecbur tutulmalarına karar verilmesi ve ikinci maddedeki kayıt ve tesbit muamelesinin, kararnamenin kendilerine vüsulü tarihinden itibaren 24 saat içinde Sıhhat ve İçtimaî Muavenet vekâletinin İstanbuldaki salâhiyetli memurları tarafından yapılan neticenin derhal Vekâleti müşarünileyhaya bildirilmesinin temini murakabenin mazbutiyeti için zarurî olduğu Hariciye vekâletinin 15/2/1931 tarih ve 99 numaralı tezkeresinde beyan ve teklif edilmiştir.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetince 15/2/1931 tarihinde tetkik ve tezekkür olunarak teklifin aynen kabûl ve tatbiki tesvip olunmuştur.

15/2/1931

Teşkilât, Fek ve İhaklara ait
kararnameler

HÜLÂSA:

Tavas kazasına merbut bazı
köylerin Acıpayam kazasına
tahvili irtibatları hakkına:

Kararname No. 7103

Madde 1 — Denizli vilâyetinin Tavas kazasına merbut Alçı, Çakır, Benlik, Tahtalı, Kozören, Çubukçulu, Gunay, Hacıkurtlar, Gölcük, Hisar, Kaleci köyleri mezkûr kazadan alınarak aynı vilâyetin Acıpayam kazasına ilhak edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye vekili memurdur.

13/2/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahilive Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

—

HÜLÂSA:

Ordu vilâyeti merkez kazasına
merbut Kabadüz ve Uzumsa
köylerinde birer nahiye teşkili
hakkında:

Kararname No. 7104

Madde 1 Ordu vilâyeti merkez kazasında Kabadüz ve Uzunisa
köylerinde bu namlarda birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2 Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye vekili
memurdur.

13/2/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahilive Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

Tamimler

Mahallî İdareler

Ş. I

HÜLÂSA:

Evlenme vukuatının derhal nüfus idarelerine haber verilmesi hakkında:

No. 130 / 21

Bazı yerlerde bilhassa köylerde imam nikâhlarla gizli nikâhlar yapıldığı ve evlenme vukuatının nüfus idarelerine derhal ihbar ve teşçil ettirilmemesi yüzünden bazı kimselerin gene bu memnu yollarla tekrar evlendikleri işitilmektedir.

Belediye idarelerinin ve köy ihtiyar heyetlerinin bu hususta azamî dikkat ve itina serfetmeleri icap ettiği gibi mevzuatı umumiye hilâfına hareket ve muamelâta içtisar edenler hakkında da kanunî takibat icrası lâzımdır.

Bilhassa evlenme vukuatının belediye ve köy ihtiyar heyetleri tarafından derhal nüfus idarelerine bildirilmesi ve bu işte ihmal ve terahisi görülenler hakkında kanunî takibat ifası lüzumu tamimen temenni olunur efendim.

31/1/1931

HÜLÂSA :

Çalışmak iktidarından mahrum malul fakirlerin İstanbul'a gönderilmiyerek mahallî Belediyelerince barındırılması hakkında:

No. 150/2

Tedavisi kabil olmayan hastalarla, aczi veya malûliyetleri dolayisile çalışmak iktidarından mahrum bazı fakirlerin belediye idarelerince yol parası temin edilerek İstanbul'a gönderildiği, dilencilik yapmaktan başka medarı maişeti olmayan bu fakirlerin İstanbul ve mülhakatı malûllerine mahsus olan Darülacezeye kabûl edilmesi yüzünden sokaklarda çok elim bir halde mahvu perişan oldukları İstanbul vilâyetinden bildirilmektedir.

İstanbul Darülacezesi mahallî bir şefkat ve muavenet müessesesi olup vilâyetlerden gönderilen acezeyi kabule nizamnamesi müsait olmadığı gibi memleketin bütün malûllerini bu müessesede barındırmağa da maddeten imkân yoktur.

Belediye kanununun belediyelerimize tahmil ettiği vazifelerden birisi de bu kabil acezeyi mahallerinde barındırmak olduğuna göre kanunen kendilerine mevdu vazifeyi ifadan imtina demek olan belediyelerimizin bu tarzı hareketi hiç bir veçhile muvafık olamayacağından çalışmak iktidarın-

.....

dan mahrum malûllerin mahallî belediyelerince barındırılması esbabının istikmalime hilafı kanun ve talimat muamelâta meydan verilmemesi tamimen tebliğ olunur efendim.

4/2/1931

—

HÜLÂSA :

Köy imamları hakkında:

No 194 /6

Köy kanununun seksen üç ve seksen dördüncü maddeleri mucibince köy dernekleri tarafından intihap ve müftünün buyrultusile işe başlayan köy imamlarının yirmi dördüncü maddeye göre lâzım olan evsaftan başka ahvali umumiyelerinin de tetkiki ve imamlık buyrultularının idare amirlerinin muvafakati olmadan verilmemesinin usul ittihazı tamimen tebliğ olunur efendim.

Birinci umumî müfettişliğe ve Mülkiye müfettişliklerine yazılmıştır.

4/2/1931

—

HÜLÂSA:

Belediye Encümenleri kararlarına karşı alâkadarların Şurayı Devlete müracaat edebileceklerine dair :

No. 73/7

1 Belediye kanununun 73 üncü maddesinde, belediye mukarreratına karşı belediye reisine ve alâkadalara itiraz hakkı bahşedilmiş ve merci gösterilmiş olduğu halde belediye encümeni kararlarına alâkadarların itirazlarının hangi makam ve merci tarafından tetkik edileceğine dair kanunda bir kayıt ve sarahat olmaması bazı tereddütleri mucip olduğu görülmektedir.

Belediye encümeni kararlarından menfeati mutazarrır olanların itiraz hakları belediye kanununda tasrih edilmediğine göre alâkadarların şahsî haklarına tealluk eden bu gibi kararlar için Şurayı Devlet kanununun 22 inci maddesinin 1 inci fıkrasına tevfikân Şurayı Devlete müracaat etmeleri icap edecektir.

2 — Cevaben Eskişehir vilâyetine tamamen bütün vilâyetlere yazılmıştır.

9 / 2 / 1931

HÜLÂSA:

Tütün İnhisarı memurlarının
Belediye azası olamıyacağına
dair :

No. 130/32

1 Bazı vilâyetlerden Tütün İnhisarı idaresi memurlarının belediye azalığına intihap edilip edilmeyeceği sorulmaktadır.

Tütün inhisarı memurları müessesenin hususî idaresi itibarile Devlet memurlarından farklı bir nizamı tabi iseler de gördükleri vazifenin mahiyet itibarile Devlet işi olması dolayısıyla bunların da kanunun yirmi beşinci maddesi hükmünün şümulüne dahil Devlet memurlarından addedilmesi ve binaenaleyh belediye azalıklarına intihap edilmemeleri icap eder.

2 Bütün vilâyetlere, birinci umumî müfettişliğe ve Mülkiye müfettişliklerine yazılmıştır.

9 / 2 / 1031

Ş. II

HÜLÂSA:

Hesabı kat'iler hakkında :

No. 449/ 12

1561 numaralı kanunun dördüncü maddesi sarahati veçhile umumî meclis tarafından tetkik edilmiş olan hesabı kat'inin tasdik olunmak üzere Divanı Muhasebata tevdii lâzım gelecektir. Umumî Meclisçe tetkik edilmiş olan 1929 malî senesine ait hususî idarenin varidat ve masraf hesabı kat ilerinin ve bu babtaki vilâyet encümeni mazbatasile umumî meclis kararı suretinin vekâlete gönderilmesi temenni olunur efendim.

17/2/1931

Vilâyetler İdaresi

Ş. I

HÜLÂSA:

Ücretli memuriyetlere tayin edilenler hakkında:

No. 934

Açık maaşının katolunacağı tebliğ edilmek suretile ücretli bir memuriyete tayin olunanların bir güne hak iddia edemeyecekleri 24 mayıs 928 tarih ve 438 numaralı tefsiri kanunî ahkâmındandır. Binaenaleyh vilâyetiniz dahilinde açıkta bulunup ta her hangi ücretli bir memuriyete tayini tasavvur edilen bu kabil memurların hem açık maaşı hem de ücret almalarına meydan verilmemek için açık maaşı alanlardan ücretli memuriyetlere tayin edileceklerin açık maaşlarının kesileceğine dair kendilerine tayinlerinden evvel açık maaşlarının katedileceği tebliğ edilerek muvafakatlerinin istihsalinden sonra tayinlerinin icrası ve bunun hilâfında tayinleri yapılmış memurlar bulunduğu takdirde muamelenin ıslâhı noktasından hemen tebligat ifası tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere ve vekâlet devairine yazılmıştır.

5 / 2 / 1931

24 / 9 / 1930 Tarih ve 3928
No. 11 Tamime zeyildir

HÜLÂSA:

Hakkı mükteseppler hakkında:

No. 935

Teadül kanunu mucibince eylül 1931 tarihine kadar hakkı müktesep suretile verilmesi muktazi farkı maaşın kadro tasarrufundan her ay maaş bordrosunda tahakkuk ettirilerek istihkak sahiplerine tesviye edilmesi ve şimdiye kadar tediye olunmayan matlubatın da tasarrufattan itası senei haliye tasarrufatından tahsisat mevcut olmadığı takdirde mahallî mal sandıklarından musaddak bir cetvelin tanzimi ile irsali ve geçen seneden matlubatı olanlar varsa tahsisatı verilmek üzere muktazi düyun ilmühaberinin gönderilmesi tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere ve Vekâlet devarini yazılmıştır.

5 / 2 / 1931

—

Ş. II

HÜLÂSA:

Muhtelit Hakem mahkemelerinden
verilen hükümler hakkında:

No. 466

Muhtelit hakem mahkemelerinden verilen hükümlerin sureti tatbikine dair talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Başvekâleti Celileden tebliğ buyurulan icra Vekilleri Heyetinin 18/ 1/1931 tarih ve 10508 numaralı kararnamesi ile mevzuu bahs talimatnamenin birer sureti leffen gönderildi efendim.

Bilumum vilâyetlere ve B. U. müfettişliğe ve vekâlet dairelerine yazılmıştır.

2/2/1931

HÜLÂSA:

Avrupadan satın alınacak eşya ve levazım için yapılacak müzayede ve münakaşaların icrasından evvel ilân ve şartnamelerden yirmiştir adedinin Hariciye Vekâletine gönderilmesine dair:

No. 803

Türkiye Cumhuriyeti devairi tarafından Avrupadan satın alınacak eşya ve levazım için yapılacak müzayede ve münakaşaların icrasından evvel ilân ve şartnamelerinden yirmiştir dedinin Hariciye vekâletine tevdiî hakkında vekâleti müşarünileyhadan yazılıp Başvekâleti Celileden tasvip ve tatbiki emir buyurulan 9/2/931 tarih ve 2541 numaralı tezkerenin bir sureti leffen gönderilmiştir efendim.

Vilâyetlere ve vekâlet dairelerine yazılmıştır.

24 / 2 / 1931

Suret
Hariciye Vekâletinin Başvekâlete
takdim ettiği 9/2/1931 tarih ve
2541/53 No. lı tezkeresi

Felemenk elçiliği maslahatgüzarı Baron dö Brögel Duğlas vekâletime müracaat edip 1931 senesi kânunusanisinin 19 unda Türkiye hükümeti devairi tarafından satın alınmak istenilen bazı eşya ile inşaata müteallik müzayede ve münakaşa ilânlarının Avrupanın ancak bazı merkezlerinde neşredildiğinden ve ezcümle ahiren bazı tıbbi alât ve edevata ait ilânın Londra gazetelerinde neşredilmiş bulunduğundan bahsederek Felemenk, Avrupanın sanayi merkezlerinde olduğu kadar sanayiın her şubesine ait müstahsalât ve mamulâtın mevcut olduğunu ve İngiltere’de ihzar edilen ecza ve alâtı tıbbiyeye rekabet edecek mükemmeliyette mümasil mevat bulunduğunu beyan ile Felemenk ticaret evlerinin bu müzayede ve münakaşalara iştiraki Türkiye hükümeti için de faideli olacağını söylemiş ve bu gibi münakaşa ve müzayedelerden Ankarada ecnebi mümessillerinin bir sirkülerle haberdar edilmesi muvafık olacağı mütaleasında bulunmuştur.

Bu mütalâa vekâletince de musip görüldüğünden münhasıran bir memleketten iştısı mültezem olan mevada ait muameleler müstesna olmak üzere bundan böyle mevzuu bahs müzayede ve münakaşalara müteallik ilân ve şartnamelerden yirmişer adedinin buradaki sefaretlere tamim edilmek üzere vekâletimize gönderilmesi hususunun vekâletlere emrû iş arı tasvibi devletlerine arz olunur efendim.

Hariciye Vekili
Dr. Tevfik Rüştü

—

HÜLÂSA:

Vilâyet dahillerindeki köylerin kaza, nahiye itibarile alfabe tertibile bir cetvelinin tanzim ve irsaline dair:

No. 841

Köylerimizin adı ismindeki eser yeniden bastırılacağından vilâyetiniz dahilindeki köylerin kaza ve nahiye itibarile alfabe tertibile bir cetvelinin celbine lüzum görülmüştür.

Binaenaleyh telaffuzu itibarile isimler gayet doğru yazılmak ve yeniden teşkil edilen köy, nahiye ve saire varsa bunlar da ilâve ve köy, nahiye ve kazaların başka namları varsa keza hikzalarında irae edilmek, kaza, nahiye ve köylerin kadın ve erkek nüfusları da isimleri hizasında ayrı ayrı yazılmak suretile mezkûr cetvelin daktilo ile ve muntazam bir şekilde mart 1931 nihayetine kadar serian tanzim ve irsalî ve memleketin hatadan arî bir idare taksimatı kitabı vücade getirilmek matlûp olduğundan cetvelin dikkat ile tanzimine itina olunması temenni olunur efendim.

25 / 2 / 1931

HÜLÂSA:

Memurların vazifelerine muntazaman devam etmeleri hakkında;

No. 865

Mülkiye müfettişi Necati Bey tarafından Mersin devairi hükümetinde yapılan yoklamada bir çok memurların vazifeleri başında bulunmadıkları görülmüş olduğundan mezkûr vilâyete lâzım gelen tebligat icra edildi.

Ancak her tarafta vazifeye devam hususunda umumî bir müsamaha ve intizamsızlık meşhûr olduğu teftiş heyeti riyasetinden bildirilmiş olmakla bu bapta kat'î ve şedit tedbirler alınarak neticesinden malûmat verilmesi temenni olunur efendim.

Vekâlet dairelerine umum vilâyetlere tamimen yazılmıştır.

28 / 2 / 1931

Ş. III

HÜLÂSA:

Harita tab'ı için Avrupadan
celbedilen kâğıt hakkında:

No. 1022

Harita tabına mahsus olmak üzere Avrupadan celbedilen Helçfirey 23/42,5 kilo kağıdın beher kilosuna 69 kuruş fiat tesbit ve depolara sevk edilmiş olduğu Maliye vekâletinden bildirilmiştir. Keyfiyet tamimen tebliğ olunur efendim.

Bilumum vilâyetlere yazılmıştır.

28 / 2 / 1931

—

HÜLÂSA:

Yeniden mübayaa olunan
iki nevi evrak sepetinin satış
fiyatı hakkında:

No. 1083

İzmirde Sepetçilik mektebinde yaptırılarak celbolunan iki nevi evrak sepetinden altı tahtalı olan sepetlere yüz iki ve tamamen hasırlı olanlarına yüz on dört kuruş satış fiyatı tesbit edilerek kırtasiye depolarına sevkettirilmiş olduğu Maliye vekâletinden bildirilmiştir. Keyfiyet tamimen tebliğ olunur efendim.

28 / 2 / 1931

Bilûmum vilâyetlere yazılmıştır.

Üç aylık Kaçakçılık vakaları

1. — Teşrinievvel, Teşrinisani, Kânunuevvel aylarına ait 55 vilâyette vuku bulan kaçakçılık vakalarının hülâsasıdır.

2. — Kaçakçılık vak'ası faillerinin yüzde doksan sekizi derdest edilip ciheti adliyeye tevdi edilmişlerdir.

3. — Konya, Erzincan, Artvin, Maraş, Yozgat, Tokat, İstanbul Vilâyetlerinden rapor gelmemiştir. Vürudunda ayrıca takdim edilecektir.

4. — Bayazıt, Aksaray Vilâyetlerinde kaçakçılık vak'ası olmamıştır.

5. — Müsadere edilen eşya ve sairenin miktarı berveçhi atı derçedilmistir:

Sigara kâğıdı 56718616 adet, Cibre 32961 kilo, Kopya kâğıdı 1325 3 adet, Firenk sigarası 744 paket, iskambil kâğıdı 314 deste, Gaz 2400 kilo, Nohut 130 kilo, Fasulye 100 kilo, Pekmez 111 kilo, Sade yağ 32 kilo, İpekli eşya 752 kilo, Yünlü eşya 461 kilo, İpekli örtü 111 adet, ipekli kumaş 15 top, Çeket yelek 678 kilo, Muhtelif eşya 4038 kilo, Altın yüzük 11 adet, Çakmak taşı 2164 adet, Tütün 12400 kilo, Şarap 1882 kilo, Anason 300 kilo, Esrar 1302 gram, İspirto 2 kilo, Şeker 6856 kilo, Buğday 250 kilo, Üzüm 179

.....

kilo, iğde 140 kilo, Kına 5 kilo, Pamuklu eşya 78 kilo, Çorap 15 çift, Ayakkabı 17 çift, Çorap 23 kilo, Boyunbağı 14 adet, Mecidiye 128 adet, Kibrit 7469 kutu, Kereste 3660 adet, Rakı 1268 kilo, İmbik 39 adet, Kömür 2938 kilo, Kokain 1 şişe, Benzin 31 kilo, Hurma 432 kilo, Arpa 175 kilo, Pirinç 230 kilo, Sabun 61 kilo, Kahve 55 kilo, Tuz 2279 kilo, Kefiye 97 adet, Zırnık 76 kilo, Çakmak 24 adet, Altın 42 kilo, Hayvan 476 adet, Kibrit 29 kutu, Tüfenk 7 adet, Dinamit fitili 2 metro, Barut 117 gram, Erik 1 24 kilo, Dinamit 22 adet, Havan 24 adet, Fişenk 532 adet, Bıçak 17 adet.

—

T.C
Dahiliye Vekâleti
Vilâyetler idaresi
Umum Müdürlüğü

---1931---

KIDEM MECMUASI

1931 senesi Vali, Mektupçu, Kaymakam, Nüfus Müdürlerine
ait Kıdemleri gösterir

.

İstanbul — Hamit Matbaası
1931

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğduğu yıl	Doğduğu yer
-----------	------	----------------	-------------	-------------

Birinci Sınıf

1199 İzzet	Bey	Hasan Rıza Bey.	1291 İstanbul
27 Süleyman Sami »		Mehmet Rasim Bey	1297 Çanakkale
2038 Nevzat	»	Abdurrahman Asım B.	1310 İstanbul
2527 Muhiddin Mem- duh Bey		Hayri Bey	1300 Sakız.

İkinci Sınıf

692 Fatin	Bey	Şükrü- Efendi	1288 Kıbrıs
1348 Murat	»	Hacı Mehmet Emin Ef	1297 Aydın
1643 Kâzım Paşa		Hasan Bey	1297 Manastır
783 Vehbi Bey		Naşit Bey	1298 Kırçova
859 Hilmi	Bey	İbrahim Bey.	1288 Serfiçe.
2721 Rifat	»	Mustafa Faik Bey.	1295 İstanbul

Üçüncü Sınıf

118 Cemal	Bey	Osman Hakkı Bey	1302 Burhaniye
1548 Fuat	»	Ramazan Efendi	1299 Kirmastı
1166 Hüseyin Fevzi »		Reşat Bey	1293 İstanbul
435 İbrahim Ethem »		Ali Efendi	1305 Menlik
640 Fahrettin	Bey	Faik Bey	1296 İstanbul
2228 Kâzım Paşa		Hakkı Bey	Diyaribekir
928 Hüsnü	Bey	İbrahim Ef.	1287 Selanik
914 Celâl	»	Hasip B.	287 İstanbul
1218 Eşref	Bey	Mehmet Sait Ef.	1294 Humuz
1329 Nazım	»	Mithat Ef.	1286 Erzurum
826 Mustafa Arif	»	Mehmet Besim B.	1296 Selanik

Menşei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
--------	--------------------------------	--------------	-----------

Valiler

Mülkiye	12/ 1/1310	1	
Mülkiye	2/10/1319	2	
Hukuk	22/11/1330	3	
Hukuk	9/12/1325	4	

Valiler

Mülkiye	23/7/1313	1	
Hukuk	19/4/1323	2	
Harbiye	5/1/1315	3	
Mülkiye	28/7/1321	4	
Mülkiye /	28/7/1310	5	Vekâlet emrinde
Rüşdiye	12/9/1312	6	

Valiler

Mülkiye	7/10/1325	1	
Mülkiye	1/ 8/1323	2	
Mülkiye	9/10/1314	3	
Hukuk	25/7/1331	4	
Mülkiye	9/8/1320	5	
Harbiye	23/11/1318	6	Vekâlet emrinde
Mülkiye	14/9/1312	7	
Mülkiye	7/11/1310	8	Vekâlet emrinde
Mülkiye	6/7/1320	9	
Mülkiye	1/12/1307	10	
Mülkiye	1/10/1318	11	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğduğu yıl	Doğduğu yer
-----------	------	----------------	-------------	-------------

481 Hüseyin Hüsnü	B	Ahmet Efendi.	297	Daday
876 Ali Rıza	»	Ahmet Bey	1296	Maraş
199 Nusret	»	Şevki B.	1297	Yenişehir.
				Alasonya
790 Faiz	»	Ahmet Tayyip Ef.	300	Karin Abat
791 Hasan Tahsin	»	Hacı Hamit Bey	1294	Bor-Konya
762 Nizamettin	»	Asım B.	299	Ereyli

Dördüncü Sınıf

1115 Fevzi	»	Mecdi B.	1298	Haymana
91 İbrahim Ethem	»	Eyüp Ağa	303	İstanbul
770 Ziya	»	Ahmet Ata Ef.	309	İbradı
124 Sait	»	Seyit B.	1300	Kavala
425 Mehmet Rami	»	Ahmet Hamdi B.	1300	Dimetoka
86 Ekrem	»	Şefik Ef.	299	Ankara
125 Ali Rıza	»	İbrahim Ağa	290	Gevgili
174 Şevki	Bey	Hacı Emin Ef.	290	Malatya
1202 Fuat	»	Mustafa B.	299	İstanbul
905 Salih Cemal	Bey	Cemal B.	301	Erzincan
1150 Kadri	»	Mehmet Necip B.	307	Diyaribekir
1176 Halit	»	Ali Rıza B.	298	İbradı
869 Özdemir Salim	»	İbrahim B.	307	İstanbul
18 Mehmet Tevfik	»	Hafız Salih B.	298	Paradi
827 Mehmet Emin	»	Cafer Sadık B.	296	Yanya
117 Mehmet Cemil	»	Sami B.	302	Bağdat
76 Ahmet Durmuş	»	İbrahim B.	300	İbradı

Beşinci Sınıf

4 Yusur Zıya	»	Abdullah B.	293	Van
155 İbrahim Hazim	»	Hafız Hüseyin Ef.	306	Pirlepe

Menşei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
--------	--------------------------------	--------------	-----------

Mülkiye	25/9/1320	12	
Mülkiye	25/8/1319	13	
Mülkiye	20/7/1320	14	

Mülkiye	10/12/1324	15	
Mülkiye	7/4/1317	16	
Hukuk	27/12/1341	17	

Valiler

Mülkiye	28/12/1322	1	
Mülkiye	15/11/1326	2	
Hukuk	5/10/1332	3	
Mülkiye	17/1/1322	4	
Mülkiye	7/12/1324	5	
Mülkiye	24/7/1323	6	
Mülkiye	16/8/1316	7	
Mülkiye	23/10/1313	8	
Mülkiye	14/8/1323	9	
Mülkiye	9/8/1327	10	
Mülkiye	20/11/1321	11	
Hukuk	6/ 9/1324	12	
Mülkiye	9/ 9/1328	13	
Rüştiye	1/ 4/1319	14	
Hukuk	22/12/1314	15	
Mülkiye	21/ 8/1324	16	
Mülkiye	30/10/1324	17	

Birinci sınıftan.

Vekâlet emrinde.

Valiler

Harbiye	11/2/1318	1	
Mülkiye	19/12/1327	2	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğduğu yıl	Doğduğu yer
-----------	------	----------------	-------------	-------------

900	Mehmet Fahri	B	Mustafa B.	1303 Trabzon
873	Bekir Sami	»	Selim Ef.	309 Pasinler
1296	Arif Hikmet	»	Mustafa Ağa	296 İstanbul
898	Talât	Bey	Hakkı Ef.	313 Kayseri
1171	Salih Salim	»	Asım Ef.	299 Geyve
1323	Zeynelabidin	»	Hasan Ef.	306 Niğde
856	İsmail Hakkı	»	Mehmet Emin Ef.	302 İstanbul
2400	Nazmi	Bey	Mehmet Şevket Ef.	
2413	Süreyya	»	Muhiddin B.	1290 İstanbul
144	İsmail Adil	»	Ziya Paşa.	295 Akâ
440	Faik	»	Şerif Ef.	300 Milas
507	Ali Sakıp	»	Ziya B.	302 Tıkveş
938	Ali Kemali	»	İbrahim Ağa	1300 Yanya
985	Ahmet Azmi	»	Selim Ef.	294 Kalonya
2597	Ali Galip	»	Süleyman Ef.	1301 Gümülcüne
1146	Arif	»	Ali Rıza B.	1293 Manisa
732	Mustafa Ferruh	»	Kâzım B.	1300 İstanbul
1110	Ahmet Cevdet	»	Hüseyin Ef.	1296 Turgut
169	Ahmet Mitat	»	İzzet B.	304 Aydın
2556	Ahmet Muhtar	»	Süleyman B.	294 İstanbul

Vali

130	Mehmet Fazlı	»	Musa Ef.	307 Molova
1314	Abdulhak Hakkı		Saffet B.	300 Kıbrıs
445	Mehmet Saip	»	Ahmet Tevfik B.	305 İbradı

Birinci Sınıf

109	Ahmet Şevket B		İsmail Hakkı Ef.	285 Tesalya Yenişehir
-----	----------------	--	------------------	-----------------------

Menşei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Mülkiye	22/ 9/1327	3	
Mülkiye	10/11/1330	4	
Hukuk	1/ 1/1312	5	
Darüşşafaka		6	
	7/ 9/1331		
Edebi, ve Huk.	14/ 7/1318	7	
Mülkiye	6/12/1320	8	
Mülkiye	11/10/1325	9	
Harbiye	1/ 3/1311	10	
Harbiye	16/ 1/1322	11	
Mülkiye	28/12/1322	12	
Mülkiye	25/ 9/1323	13	
Mülkiye	1/11/1325	14	
Mülkiye	27/ 8/1324	15	
Hukuk	9/10/1321	16	
Mülkiye	9/ 9/1326	17	
Mülkiye	15/ 7/1316	18	
Mülkiye	11/ 8/1327	19	
Mülkiye	20/ 8/1319	20	
Mülkiye	31/ 8/1325	21	
Mülkiye	14/ 4/1316	22	
Muavinleri			
Mülkiye	27/ 3/1330	1	
İdadi	19/12/1323	2	
Mülkiye	17/ 3/1327	3	
Mektupçular			
Rüştiye	1/ 6/1306	1	
askerî Bursa harir M.			

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğduğu yıl	Doğduğu yer
-----------	------	----------------	-------------	-------------

1339 Mehmet Sezai B Mehmet Sadık B. 304 İstanbul

53 Ali Fuat Bey Arif Paşa 282 İstanbul

İkinci Sınıf

1286 Şevket » Habil Ef. 303 Amasya

1486 Ali Raif » Arif Ef. 278 İstanbul

963 Hasan Basri » Abdolvahip B. 307 Praşuva

1094 Ali Neşet » Mehmet B. 292 Girit

1533 Ahmet Raif » Ali Kâmil B. 309 İstanbul

Üçüncü Sınıf

123 Mehmet Nuri » Ömer Ef. 300 Isparta

1033 Ali Galip » Mustafa Ef. 305 Sivas.

145 Hüseyin Alâet-
tin Bey Sadreddin Çelebi 300 Afyon

1465 Mehmet Esat » Mehmet Behram Bey 285 Saray Bosna

2195 Mehmet Nuri » Agâh » 293 İstanbul

572 Cemal » Musa » 312 Sivas

350 Mitat » Ferhat » 312 Bitlis

1817 Seyfettin » Mehmet Necdi » 318 Erzurum

1528 Mehmet Tevfik » Arfi » 307 Gümülcüne

158 Eyüp Sabri » Hasan » 293 Van

1312 Musa Kâzım » Rahmi Ef. 298 Yozgat

126 Mehmet Cevdet » Mustafa Ef. 290 Denizli

1613 Mehmet Fuat » Ahmet Naim Ef. 294 İstanbul

1078 Ahmet Rüştü » Ali Rıza Ef. 300 Kırşehir

Menşei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
--------	--------------------------------	--------------	-----------

İdadî ve 28/ 7/1328 2

İhtiyat Zabıt Mektebi

Mülkiye 3

Mektupçular

İdadî 26/10/1321 1

Rüşdiye 5/ 3/1309 2

Mülkiye 9/11/1329 3

As. Rüştiye 1/9/1311 4

Mülkiye 9/12/1331 5

Mektupçular

Rüştiye	13/ 8/1323	1
İdadî	9/ 9/1324	2
Rüştiye	18/12/1315	3
Rüştiye	1/11/1304	4
İdadî	1/ 9/1315	5
İdadî	6/12/1327	6
Lise S. II	8/ 9/1330	7
Orta	1/ 8/1336	8
Rüştiye	20/ 8/1321	9
İptidai ' ve	15/8/1308	10
	medrese	
5 S.lik	24/ 6/1322	11
İdadî ve Darülmual.		
Rüştiye	1/11/1308	12
As. Rüştiye	1/5/1 321	13
Rüştiye	18/5/1318	14

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğduğu yıl	Doğduğu yer
-----------	------	----------------	-------------	-------------

1279	Ömer Salâhat-	Mustafa Naili Ef.	293	İstanbul
tin	Bey			
2402	Halil Tekin bey	Hayrullah Ef.	319	Kozana
1851	İbrahim Fehmi »	Abdurrahman Ef.	292	Cumayibâla

Dördüncü Sınıf

1616	Yaver	» Akif Ef.	306	Kırşehir
863	Atıf	» Süleyman Enver Ef.	293	Amasya
2035	Mehmet Cemal	» Abdurrahman Ef.	284	İstanbul
1491	Faik	» Ahmet Ef.	307	Bitlis
1653	İsmail Hakkı	» Hafız Ahmet Ef.	283	Sofya
121	Arif Sacidî	» Ahmet Ef.	288	Amasya
139	Memduh	» Müştak Ef.	309	Bayazıt
610	Ahmet Mümtaz	» Abdullah Ef.	286	Halep
1272	Şevket	» Ahmet Bey.	299	İstanbul
910	Mehmet Behçet	» Şakir Ef.	308	Bayazıt
1470	Mehmet Atıf	» Ahmet Hamdi Bey.	294	İstanbul
284	Kâmil	» Arif ağa.	290	Yenişehir
1525	Mehmet Hilmi	» Hüseyin Ef.	316	Tokat
2046	Abdülaziz	» İsa ağa.	302	Siirt
2432	Sırrı	» Ahmet Efendi.	303	Diyarbakır

Beşinci Sınıf

2403	Mustafa Hikmet	Hasan Sıtkı Ef.	301	San'a
175	Kâmil Bey	Abdullah Sırrı B.	286	Mardin
946	Hüseyin »	Avnullah Ef.	299	Erzincan
1638	Ahmet Tacettin	İsmail Ef.	305	İzmir
2382	Süleyman Nazım	Hacı Galip B.	292	Erzurum

Menşei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
İptidaî	17/12/1308	15	
Mülkiye	2/ 7/1927	16	
İdadî	26/ 3/1313	17	
Mektupçular			
İdadî	27/ 4/1339	1	
Rüştiye	1/ 6/1312	2	
İptidaî	1/12/1302	3	
Rüştiye	10/ 4/1326	4	
Rüştiye	1/10/1300	5	
İptidaî	1/ 3/1316	6	
derecede hususî			
İdadî	1/12/1334	7	
Rüştiye	24/10/1306	8	
İdadî	8/11/1325	9	
Rüştiye	3/ 1/1325	10	
Rüştiye	17/ 5/1310	11	
ve medrese			
Rüştiye	1/ 6/1310	12	
İdadî	14/ 5/1331	13	
İdadî	1/ 8/1317	14	
Rüştiye	1/ 3/1319	15	
Mektupçular			
İdadî	1/ 8/1322	1	
Rüştiye	1/12/1309	2	
Rüştiye	25/ 8/1312	3	
Orta	21/11/1321	4	
As. Rüştiye	1/5/1306	5	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğduğu yıl	Doğduğu yer
-----------	------	----------------	-------------	-------------

1355	İsmail Hakkı B.	Ali Ağa	302	Kalkandelen
163	Hüseyin Hüsnü »	Halil Ef.	289	Hamidiye
1870	Hüseyin Hilmi »	Hafız Şükrü F.	309	Sinop
2023	Mehmet Talât »	Mustafa Ef.	304	Bursa
703	Ahmet Eşref »	Hayri Ef.	306	Maraş
2395	Mehmet Hilmi »	Mehmet usta	316	Antalya
2574	Kemal »	Hüseyin Hüsnü B.	302	İzmir
2487	Seyit Âdil »	Süleyman Âdil B.	319	Bursa
167	Ömer Şevki »	Alâeddin Efendi.	306	Şam
2594	Avni »		313	Arapusun
2493	Sadettin »	Ali Ef.	303	Filiba
948	Mustafa Tefvik »	Mehmet Tefvik B.	294	Elâziz
31	Mehmet Salim »	Ahmet Ef.	290	Ziştevi
56	Ahmet Hayrettin »	Cafer B.	293	Kandiye

Birinci Sınıf

Enver	Bey	Mehmet Naim B.	292	Selânik
1820	Ekrem »	Refik B.	311	İstanbul
2156	Mehmet Hûda – verdi.	Ali Ef.	312	Muğla
2746	Hasan Fehmi »	Musa Kâzım B.	303	Amasya
2480	İzzet »	Muhiddin B.	3101	İstanbul
47	Ramiz »	Hasan Tahsin Ef.	296	Keskin
107	Ahmet Rasim »	Yahya Ef.	293	Tekirdağ
993	Mustafa Rüştü »	Şemsi B.	292	İstanbul
1306	Necip »	Ali Ağa	306	Bursa
1992	Ali Rıza Mesut »	Ali B.	296	Filiba
774	Yusuf Ekrem »	Ali Selâhaddin B.	307	İstanbul
977	Mustafa Zeki »	Mehmet Mesut Ef.	297	İstanbul

Menşei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Adliye	21/12/1320	6	
Meslek Mektebi			
İptidai	25/ 7/1308	7	
İdadî ve levazımatı umu- miye askeriye M.	2/12/1324	8	
İdadî	1/11/1323	9	
İdadî	1/ 7/1324	10	
İdadî	1/ 6/1331	11	
İdadî	8/ 2/1321	12	
Orta	4/12/1339	13	
Rüştiye	1/ 6/1322	14	
	13/ 5/1332	15	
	17/9/1330		
Jandarma zabıt M.		16	
İdadî	5/10/1317	17	
Baytar M.	1 / 3/1315	18	
Rüştiye	1/ 9/1317	19	
Kaymakamlar			
Hukuk	1/4/1312	1	
İdadî	16/10/1339	2	
Mülkiye	27/6/331	3	
Hukuk	1/12/1323	4	
Mülkiye	27/12/1330	5	
Rüştiye	12/8/1311	6	
Mülkiye	30/7/1316	7	
Rüştiye	1/9/1316	8	
Mülkiye	8/7/1329	9	
Harbiye	22/12/1313	10	
Mülkiye,	Hukuk	11	
	1/11/1327		
Hukuk	10/ 9/1324	12	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
607	Rüştü Bey	Abdulkerim Ef.	298	Çemişkezek
959	Mehmet Kâmil »	Seyit Ahmet Ef.	296	Bursa
110	Mustafa Lütfi Ef	Hasan Ef.	286	Mis
99	Abdurrahman Naili Bey	Mustafa Nesip Efendi.	289	Antalya
667	Memduh »	Mehmet Sabit B.	289	İstanbul
1448	Mehmet Tevfik »	Mahmut Ef.	304	Eğirdir
1290	Mehmet Kemal »	Abdulaziz Ağa	292	İzmir
200	Mehmet Arif »	Ahmet Rıfat B.	288	İstanbul
796	Faik bey	Ahmet Hilmi Ef.	303	İbradı
482	Mehmet Ali »	Süleyman Sırrı Efr.	298	İstanbul
865	Necati »	Mustafa Şükrü Bey	302	Demirci
954	Osman Şükrü »	Hacı Halit Rüştü Ef.	303	İstanbul.
662	Nuri Bey	Abdullah Paşa.	289	İstanbul
74	Sermet Yaşar »	Recep Ef.	291	Filibi
705	Şevket »	Ahmet Efendi.	292	Bağdat
2233	Mehmet Ali »	Ahmet Efendi.	297	Pazarcık
1138	Tahsin Bey	Tevfik Efendi.	292	İstanbul
531	Abdülfeyyaz »	Hidayet Efendi.	304	Adana
1547	Süleyman Sırrı »	Mehmet Nuri Ef.	294	Ruscuk
59	Orhan Sami Bey	Ahmet Beşir Ef.	306	arabî İstanbul
975	Hüseyin Vasfi »	Mehmet Ağa.	296	Ezine
2404	Veli »	Hüsameddin Bey.	299	İstanbul.
1181	Mustafa Fahri »	Mustafa Mestan ağa.	299	Kızanlık
183	Abdülgan »	Mehmet Faik Ef.	304	Urfa
2443	İbrahim Hayri »	İsmail Hakkı Ef.	301	İstanbul
89	Abdürrah.Kâmil	Hayri Bey	293	Sivas
1521	Mehmet Raşit B	Hüsameddin Efendi.	303	İstanbul
849	Sadettin Bey.	Hacı Mebruk Efendi.	906	Derne
1331	Feridun Bey	Ali Haydar Bey.	293	İstanbul
22	Osman Nuri Bey	Ali Rıza Ef.	304	Selânik
451	Ha san Fikri »	Recep Efendi.	305	Köprülü
1027	Feyzullah Sacit »	Mustafa Sabri Ef.	308	Kırşehir
71	Zeki Bey	Hasan Efendi.	307	Gümüşane
2609	Avni Bey	Hasan Efendi.	391	Erzincan

Menşei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Mülkiye	25/3/1324	13	
Mülkiye	1/6/1315	14	
İdadi	1/8/1307	15	
Mülkiye	17/11/1313	16	
Mülkiye	12/9/1310	17	
İdadi	5/9/1325	18	
Rüştiye	12/12/314	19	
İptidai	1/ 3/1309	20	
İdadi	/12/1321	21	
Mülkiye	12/10/1322	22	
Mülkiye	7/10/1327	23	
Harbiye	14/ 5/1321	24	
Rüştiye	22/ 7/1312	25	
Mülkiye	2/10/1316	26	
Mülkiye	10/ 3/1317	27	
Harbiye	27/10/1317	28	
Mülkiye	2/ 6/1307	29	
Hukuk	11/10/1325	30	
Mülkiye	1/ 1/1319	31	
Lise	29/7/1331	32	
Hukuk	5/ 2/1316	33	
Hukuk	9/1325	34	
Rüştiye	1/9/1325	35	
Hukuk	18/1/1927	36	
İdadi	1/8/1320	37	
İdadi	20/6/1314	38	
İdadi	1/3/1322	39	
Mülkiye	1/12/1317	40	
Mülkiye	25/9/1316	41	
İdadi	23/12/1325	42	
İdadi	1/11/1329	43	
İdadi	16/6/1331	44	
Mülkiye	1/8/1327	45	
Harbiye	4/4/1929	46	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğn yıl	Doğduğı yer
1514	Halit Bey	Şakir Efendi.	304	Yabanabat.
1213	Sedat Bey	Aziz Bey	307	İstanbul
2445	Ahmet Hamdı »	Ali Efendi.	297	Söke
42	Ahmet Edip Bey	Osman Efendi.	303	Ankara
702	Mehmet Arif »	İzzet Efendi.	299	Reşadiye
978	Mehmet Esat »	Mehmet Veysi Efendi.	299	Ankara
1137	Hasan Neşet »	Vehbi Bey.	301	Kırkkilise
1527	Ali Rıza Bey	Mustafa Efendi.	307	Balıkesir
940	Şükrü Bey	Mehmet Sait Efendi.	306	Sürmene
893	İsmail Vehbi »	Naim Bey,	306	Laskovik
54	Ahmet Nafiz »	Mustafa Efendi.	298	Balıkesir
1346	Hüseyin Şevket »	Şevket Bey.	298	İstanbul
75	Zeki bey	Faik Bey	298	İstanbul
267	Emin »	Refik Bey	308	İstanbul
1523	Şerif Bey.	Arif Efendi	314	Kilisli.
198	İslâm Ferit Bey	Ali ağa.	304	Köstence
1394	Besim Bey	Hasan Efendi.	315	Bayındır.
988	Mehmet Bey	Mustafa Efendi.	297	Maraş.
838	Yusuf Ziya Bey	Mehmet Rüştü Ef.	292	Amasya
848	İbrahim Vehbi »	Hafız Necip Ef.	284	Diyarbakır
427	Ha.Ahmet.Talât	Mehmet Efendi.	296	Hezargrat
119	Meh. Şemsettin	Ebubekir Hilmi Ef.	309	Isparta
710	Mehmet Remzi »	Sadık Ef.	305	Feke
6	Abdür. Sırrı B.	Halil Ef.	306	İstanbul
804	Mustafa Kâmil »	Şakir Ef.	286	İstanbul
159	Mehmet Şakir »	Ahmet Efendi.	300	arabî İstanbul
60	Mehmet Şükrü »	Mustafa Kâmil Bey.	298	Ustrumca
1274	Şemsettin Bey	Hüsnü Ef.	303	Bursa.
981	Mus. Kadrettin »	İsmail Hakkı Ef.	304	Atina
25	Ahmet Refik »	Abbas Sırrı Ef.	306	İstanbul
5	Osman Nuri »	Faik Ef.	309	Isparta
1148	İbrahim Mes'ut »	Hüsnü Paşa.	298	Gelibolu
145	Mehmet Ali »	Ahmet Efendi.	292	Divriki.
239	Abdülk. Şükrü »	Ömer Nuri Efendi.	305	Sivas.
58	Mehmet Hayrı »	Ahmet Bey.	293	Kanitra

Menş 'i	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Hukuk	24/9/1324	47	
Hukuk	17/7/1323	48	
Harbje	2/1/1316	49	
Mülkiye	1/11/1328	50	
Mülkiye	9/6/1328	51	
Hukuk	9/1/1318	52	
Mülkiye	4/9/1326	53	
Mülkiye	16/11/1338	54	
Mülkiye	9/10/1329	55	
Mülkiye	8/10/1327	56	
Mülkiye	1 /1328	57	
Pol. Me.	11/4/1323	58	
İdadi	1/7/1319	59	
Hukuk	23/3/1330	60	
Mül. Huk.	28/11/1338	61	
Mülkiye	6/12/1326	62	
Mülkiye	1/11/1334	63	
Mülkiye	29/3/1321	64	
İdadi	1/7/1315	65	
Rüştiye	20/3/1303	66	
İdadi	27/11/1319	67	
Mülkiye	11/5/1340	68	
Mülkiye	31/ 8/1329	69	
Mülkiye	1/ 2/1327	70	
Darüş. sınıf	6 14/11/1307	71	
Harb. İ.	19/ 4/1320	72	
Mülkiye	9/11/1319	73	
Mülkiye	5/12/1327	74	
Mülkiye	1/ 1/1329	75	
Mülkiye	28/ 9/1327	76	
Mülkiye	5/ 2/1330	77	
Mülkiye	30/10/1320	78	
Rüştiye	11/ 8/1311	79	
İdadi	25/ 6/1329	80	
Darülm. A	. 1/3/1320	81	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
1012	Rüstem	Bey Yusuf Ağa	295	Elâziz.
80	Mustafa Rasim	» Aliyülmürteza Ef.	303	İbradı
469	Kâmil Fuat	».Mehmet Hulûsi Ef.	306	Kırca Ali
698	Abdölmecit Vehbi	Ahmet Hilmi Ef.	290	Bitlis
920	Mehmet Cavit	B Mustafa Ef.	307	Balıkesir
1067	Süleyman Sırrı	» Yusuf Ef.	297	Batum
867	Mah. Celâleddin	Salih Ef.	287	Rize
1582	Halit	Bey Mehmet Ağa	293	Kıbrıs
1245	Şemi	Bey Mehmet Tevfik Ef.	301	Niğde
1224	Mazhar	Bey. Ömer Lütfü B.	301	İstanbul
202	Pertev	Bey Hacı Abdülhamit Ef.	293	Trabzon
518	İdris Kemal	Bey İsmail Ef.	299	Hemşin
955	Mehmet Emin	B. Celâdettin B.	307	İstanbul
2255	Hasan Hayri	» Kâmil ağa	299	Kırşehir
2438	Ragıp	Bey Hasan Ef.	301	Selânik
1867	Recep Ragıp	» Hasan ağa	296	Persican
201	Ali Hayri	» Ahmet Ef.	308	İstanbul
1352	Ahmet Kemal	» Mehmet Nuri B	287	Rados
68	Mustafa Recai	» Basim Ef.	300	Manastır
915	İbrahim	Bey Hüseyin Ef.	300	Üsküp
394	Eyüp Salâhattin	Ahmet Nazif Ef.	306	Malatya
676	Abdürrahman	» Mustafa İsmet B.	303	Çırpan
901	Hasan İhsan	B. Mehmet Salim B.	303	Trabzon
248	Ali Rıza	Bey Mehmet Pir Ef.	309	Vakfı Kebir
160	Vahip	Bey Arif Ef.	305	İstanbul
1208	Sait	Bey Halil Hamami Ef.	296	Yafa
2282	Nurettin	Bey Hacı Ali Ef.	293	Bolu
1305	Salâheddin	Bey Abdülhamit Ef.	305	Midilli
32	Ahmet Cemil	B. Hacı İsmail Ef.	289	Diyarıbekir
1507	Mehmet Şefik	B. Mehmet Ef.	298	Çerkeş
1812	Cemil	Bey Osman Bey	306	Konya
875	Vakkas Ferit	B. Vakkas Ef.	296	Bihisni
886	Mehmet Rüştü	B. Mehmet Hıfzı Bey	300	İstanbul
2248	Edip	Bey Akif Bey	293	İstanbul
2215	Mustafa Hamit	B Hulûsi Bey	302	Selânik

Menş 'i	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Mülkiye	19/2/1319	82	
İdadi	19/1/1324	83	
Mülkiye	8/1/1328	84	
Rüştiye		85	
Mülkiye	19/12/1329	86	
Mülkiye	13/1/1323	87	
İdadi	13/6/1309	88	
Mülkiye	2/9/1324	89	
Mülkiye	2/8/1315	90	
Ask. İda.	24/11/1325	91	
İdadi	24/9/1318	92	
Mülkiye	3/9/1329	93	
Huk.,İdadi	28/7/328	94	
Harbiye	7/9/1323	95	
Rüştiye	18/ 9/1318	96	
İdadi	10/ 9/1323	97	
Mülkiye	7/12/1330	98	
Rüştiye	15/ 8/1307	99	
Harbiye	13/9/1322	100	
Harbiye	6/ 4/1320	101	
Mülkiye	1/ 7/1332	102	
Harbiye	13/ 9/1322	103	
Mülkiye	2/1 1327	104	
Mülkiye	1/10/1331	105	
Mülkiye	19/12/1328	106	
Mülkiye	20/10/1319	107	
Mülkiye	15/11/1311	108	
Hukuk	5/1/1326	109	
Mülkiye	27/5/1314	110	
Mülkiye	10/7/1322	111	
Hukuk	5/6/1328	112	
Hukuk	13/8/1329	113	
Rüştiye	1/1/1316	114	
Mühen.	26/12/1315	115	
Harbiye	19/8/1324	116	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
-----------	------	----------------	--------------	-------------

1550 Mehmet Remzi B.	Ahmet Raşit Bey	298 Çankırı
834 Ali Fikri Bey	Ahmet Şükrü Bey	291 İstanbul
140 Hasan Tahsin B.	Mustafa Bey	289 Şumnu
1058 Mithat Kemal B.	Mustafa Vehbi Bey	305 Ayaş
725 HüseyinDevriş B.	Mustafa Ratip Bey	287 Serfiçe

İkinci Sınıf

97 Abdülkerim Zihni Bey	Ali Rıza Ef.	290 Erzurum
1520 Mahmut Celâ. B.	Süleyman Sami Ef.	303 İstanbul
477 Mehmet Baha.B.	Ahmet Sıtkı Ef.	287 Taşköprü
1475 Mehmet Reşat B.	Abdülkadir Ef.	292 İstanbul
197 Abdülkerim B.	Suphi Paga	293 İstanbul
128 Ahmet İhsan B.	İsmail Sıtkı Bey	305 Van
530 Mehmet HaşimB.	İbrahim Talât Bey	306 İstanbul
567 Mehmet Sırrı B.	Hüseyin Hüsni Bey	305 Manisa
1019 Mehmet Tefvik B	Ali Ef.	312 Karaman
608 Ramiz Bey	Süleyman ağı	297 Çürüksu
1122 Hüseyin İhsan B.	Salih Ef.	308 İstanbul
883 Cemal Bey	Hafiz Hüseyin Ef.	296 Kandre
3 Halit İzzet Bey	Ali Ef.	305 Miyavri
116 Ahmet Rüştü B.	Yusuf Ef.	304 Divriki
1183 Ahmet Nesip B.	Salih Lutfü Bey	303 Selanik
377 Mustafa Akif B.	Mahmut Rahmi Bey	311 Hopa
753 Fehmi Bey	Hamit Bey	305 Elmalık
923 Mustafa Necip B.	Ahmet Ef.	295 Akseki
292 Ali Zarif Bey	Mehmet Asım Bey	298 Havza
579 Mehmet Hilmi B.	Zekeriya Ef.	290 Resmo
1189 Hamdi Bey	Hacı Mehmet Ef.	296 Hopa
1145 Mustafa Nuret.B	Mehmet Ef.	315 Çemişkezek
1186 Feyzi Bey	Mustafa Şevki Ef.	303 Lice
526 Ahmet Faik Bey	Hüseyin Bey	290 Filibe Pazarcığı
1532 Ali Âdil Bey	İbrahim ağı	301 Hanya

Mens ei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
İdadi	5/2/1320	117	
İdadi	3/11/1312	118	
İdadi	21/6/1317	119	
Mülkiye	21/2/1328	120	
Mülkiye	19/12/1319	121	
Kaymakamlar			
Rüştiye	5 /1/1306	1	Vekâlet emrinde
Mülkiye	1/10/1328	2	
İdadi	21/11/1317	3	
İdadi	18/4 /1314	4	
Rüştiye	30/10/1318	5	
İdadi	15/10/1328	6	
Jan. Mek	22/1/1327	7	
İdadi	22/2/1329	8	
Rüştiye	16/11/1330	9	
Rüş. vePo.	1/4/1315	10	
Mülkiye	10/9/1328	11	
Hukuk	1/7/1329	12	
Mülkiye	24/11/1330	13	
Mülkiye	25/10/1327	14	
Hukuk	27/9/1328	15	
Huk. S. 4	19/12/334	16	
Mülkiye	30/7/1328	17	
İdadi	12/8/1319	18	
Sultanî S. 3	1/2 /1325	19	
İdadi	7/12/1314	20	
Rüştiye	1/12/1325	21	
Mülkiye	7/11/1337	22	
Mülkiye	7/11/1326	23	
Rüştiye	27/6/1322	24	
Mülkiye	2/ 1/1329	25	

--

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
1450	Ahmet Nurettin B.	Hasan Hüsnü Ef.	305	İstanbul
1268	Mahmut Celâ. B.	Hasan Hüsnü Bey	308	İstanbul
541	İbrahim Hakkı B	Mehmet Devriş ağa	299	Ahlat
743	MehmetHulûsi B.	Hasan Ef.	305	Adana
842	Abdünnafi Bey	Selim Bey	296	Elâziz
1563	Mahmut Muzaf.B	Hasan Basri Ef.	318	Osmaniye
1665	Süleyman SalimB	Mustafa ağa	304	Taşköprü
1894	Halil Rıfat Bey	Ahmet Ef.	312	Malatya
2327	Abdullah ZekiB.	Recep Ef.	318	Hayrebolu
671	İbrahim Rüştü B	Nuri Ef.	304	Sivas
874	Zeynelâbidin B.	Ahmet Bey	300	Köprülü
164	Süleyman FaikB.	İsmail Hakkı Ef.	299	Adana
611	Hasan Hami Bey	İsmail Hakkı Bey	308	Ünye
512	Mehmet Rauf B.	Mehmet Ef.	307	Kerkük
44	Şakir Şükrü Bey	İbrahim ağa	300	Kırçova
133	Mehmet Bahad.R	Süleyman Hıfzı Ef.	307	Ceylan
1184	Mehmet Âdil B.	Osman Rıfat Bey	293	Erzurum
457	Ahmet Nasrul. B	Ebubekir Hilmi Ef.	307	İstanbul
912	Rauf Bey	Rüştü Ef.	306	Bitlis
339	Meh. Memduh B	Süleyman Sırrı Bey	313	Yozgat
1113	Tevfik Bey	Mustafa tf.	286	Gireson
587	Vasıf Bey	Hüsrev Ef.	291	Edirne
1077	Hüseyin Muh. B.	Cafer Sadık Ef.	301	Kandiye
1327	Ahmet Mukbil B	Hüseyin Fikri Paşa	292	arabi İstanbul
994	Raşıf Bey	Hacı Ahmet Ef.	291	Kalecik
314	Ragıp Bey	İbrahim Ef.	306	Hopa
1505	Ali Sami Bey	Salih Zühtü Bey	299	Resmo
246	Remzi Bey	İbrahim Ef.	311	Karaköse
1360	Cemil Bey	Hafız Mehmet Ef.	304	İstanbul
495	Ahmet Rıfat B.	Hacı Mehmet Ef.	301	Burdur
1395	Mehmet KadriB.	Hasan Sıtkı Ef.	304	Ohri
1270	Rauf Cavit Bey	Mehmet Ef.	318	Hasköy
1340	Ahmet Hasip B.	İbrahim Bey	309	Kıbrıs
180	Mustafa Talât B.	Mahmut Faik Bey	298	Malatya
1605	Abdurrahman B.	İbrahim Ef.	305	Siirt

Mens ei	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
------------	-----------------------------------	--------------	-----------

Mülkiye	12/12/1327	26
Mülkiye	1/ 1/1327	27
İdadi	1/3/1326	28
Mülkiye	13/ 9/1329	29
Mülkiye	13/ 2/1319	30
Mülkiye	1/10/1338	31
Rüştiye	1/ 6/1323	32
İdadi	14/ 2/1330	33
Mülkiye	1/ 9/1340	34
İdadi	10/2/1323	35
Hukuk	23/ 9/1329	36
İdadi	1/12/1321	37
Mülkiye	11/12/329	38
İdadi	5/7/1322	39
Rüştiye	27/8/1324	40
İdadi	8/ 1/1329	41
Rüştiye	11/5/1311	42
Mülkiye	7/10/1335	43
Ask. Rüs.	1/8/1321	44
İdadi	1/4/1336	45
Mülkiye	6/3/1307	46
Ask. İdadi	11/4/1316	47
Bahriye	23/11 /1320	48
Harbiye	5/ 8/1312	49
İdadi	25/ 3/1314	50
Darülm.	15/ 8/1331	51
Mülkiye	1/ 4/1326	52
Lise.	1/9/1331	53
Harbiye	3/ 4/1326	54
Rüştiye	1/11/1315	55
Mülkiye	15/11/1329	56
Mülkiye	1/11/1338	57
Hukuk	9/9/1330	58
Rüştiye	20/6/1317	59
Mülkiye	17/ 5/1335	60

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
1560	Halûk Nihat	Bey		317 Kandiye
1659	Kemal Remzi	B.		1309 Tirebolu.
1862	Mehmet Ali	»		1308 Perterk.
1832	Haşim Şerif	»		1312 İstanbul.
2295	İsmail Cevdet	»		1313 İstanbul.
782	Ali Sabri	»		1302 Edirne.
1045	Abdülk. Refi	»		1307 İstip.
1941	Kâzım	»		1311 İzmit.
152	Halit Raci	»		1306 Ankara.
894	Ahmet Niyazi	»		1301 Trabzon.
2049	Celâl	»		1312 Malatya.
2363	Halis	»		1319 İzmir.
2277	Mustafa Asım	»		1309 Gümüş Hacıköy.
2024	Mehmet Hayri	»		1319 İstanbul.
2060	Vedat Ekrem	»		1321 Trablusgarp.
2306	Hasan Hayri	»		1319 Hemsin.
2303	Must. Salâhat.	»		1315 Divaniye.
1111	İsmail Hakkı	»		1304 Tırnova.
1342	Mehmet Kâzım	»		1306 Bartın.
2275	Nuri	»		1319 İstanbul.
2276	Mustafa Rauf	»		1319 Edirne.
2477	Memduh	»		1317 Üsküp.
1421	Ali Nihat	»		1309 İstanbul.
2196	Kemal	»		1320 Metroviçe.
2659	Şefik	»		
24	Mehmet Mahir	»		1303 Yozgat.
2573	Mustafa Vasfi	»		1320 Siverek.
1345	Fuat	»		1302 İstanbul.
2715	Şevket	»		
487	Mustafa Tay.	»		1293 İbradi.
921	Sabri	»		1289 Bursa.
829	Mustafa Rıfkı	»		1296 Rize.
887	Abdülhadi	»		1295 Bursa.

Mensel	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Mülkiye	1/12/1336	61	
Mülkiye	23/3/1331	62	
Mülkiye	30/11/1331	63	
Orta	25/6/1333	64	
Lise	3/10/1338	65	Vekâlet emrinde
Mülkiye	25/9/1327	66	
Rüştiye	1/5/1321	67	
Mülkiye	1/10/1332	68	
Darülf.	16/10/1329	69	
İdadi	14/12/1322	70	
İdadi	19/9/1336	71	
Mülkiye	1/6/1341	72	
Mülkiye	17/3/1331	73	
Mülkiye	28/6/1341	74	
Mülkiye	28/6/1341	75	
Mülkiye	15/8/1341	76	
Mülkiye	1/7/1341	77	
Rüştiye	15/11/1325	78	
Mülkiye	18/9/1327	79	
Mülkiye	10/7/1926	80	
Mülkiye	10/7/1926	81	
Mülkiye	12/7/1926	82	
Mülkiye	1/8/1333	83	
Mülkiye	12/7/1341	84	
Harbiye	13/8/1325	85	
İdadi	24/8/1322	86	
Hukuk	17/4/1337	87	
İdadi	22/11/1325	88	
		89	
İdadi	20/10/1313	90	
Rüştiye	1/6/1307	91	
İdadi	1/9/1316	92	
İdadi	23/8/1316	93	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
-----------	------	----------------	--------------	-------------

Üçüncü Sınıf

229 Ahmet Şükrü	B.	Mehmet Güllü Ef.	1304 Adana.
1506 Mehmet Emin	»	Hacı Mehmet Ağa.	1296 Denizli.
889 Samih	»	Bekir Sıtkı Ef.	1297 Van.
434 Kadri Nihat	»	Necip Bey.	1304 Amasya.
852 Mehmet Maz.	»	İzzet Ef.	1301 Serfiçe.
956 Maksut	»	Hüseyin Ağa.	1290 Erzurum.
989 Hazim	»	Mustafa Ef.	1304 İstanbul.
92 Ali Rıza	»	Osman Hicabi Ef.	1293 Aksaray.
1501 Abdura. Ferit	»	Mustafa Ef.	1291 Erzurum.
1504 Osman Fikri	»	Ali Ef.	1289 Tarsus.
872 Aziz	»	Ali Bey.	1286 Girit.
594 Recep Hilmi	»	Ahmet Ef.	1299 Kafkasya.
1503 Osman Nuri	»	Hasan Ef.	1294 Kemah.
1046 Nazım	»	Hali! Bey.	1312 Koyulhisar
462 Hüseyin Akif	»	Ahmet Kemal Bey.	1298 Safranbolu
1383 Ahmet İhsan	»	Osman Nuri Bey.	1314 Malkara.
1522 İhsan Fikri	»	Ahmet Ef.	1302 Kırkkilise.
2247 Hüseyin Ferit	»	Hacı Kâmil Ef.	1302 Yozgat.
890 Yahya Hikmet	»	Hacı Hamza Hilmi Ef.	1314 Siirt.
285 Ahmet Rasim	»	Ahmet Hasip Bey.	1303 Bursa.
1994 Mustafa Talât	»	Mahmut Nizamet. Ef.	1296 İstanbul.
1634 Hüseyin Hüs.	»	Süleyman Nazif Bey.	1303 Bitlis.
2062 Ahmet Muhterem	»	Halil Hilmi Ef.	1302 İskeçe.
965 Gülsen Fikri	»	Ahmet Ef.	1303 Piriştine.
70 Abdur. Ağâh	»	Hamdi Ef.	1298 Hakâri.
2267 Mehmet Tev.	»	Hacı Etem Ef.	1296 Erzincan.
1801 Mehmet Rıd.	»	Cemil Bey.	1307 İstanbul.
2131 Mehmet Ağâh	»	Hakkı Ef.	1303 İstanbul.
2066 Reşat	»	İbrahim Bey.	1303 Üsküp.
1418 Mehmet Ragıp	»	Ali Rasin Bey.	1295 Sapanca.
1244 Yusuf Sıtkı	»	Mahmut Nedim Bey.	1301 Cizre.

Mensel	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
--------	-----------------------------------	--------------	-----------

Kaymakamlar

İptidai	1/3/1317	1
İdadi	27/3/1314	2
Rüştiye	26/11/1325	3
Rüştiye	1/8/1323	4
İdadi	15/7/1319	5
iptidai	1/4/1307	6
Hu. ve Ed	6/9/1321	7
İdadi	8/11/1315	8
İdadi	12/9/1312	9
Rüştiye	1/11/1319	10
İdadi	15/6/1310	11
İdadi	1/4/1321	12
Rüştiye	18/6/1332	13
İdadi	20/4/1335	14
İdadi	16/8/1321	15
Mülkiye	22/11/1338	16
İdadi	14/9/1323	17
İdadi	18/9/1328	18
Rüştiye	25/7/1330	19
İdadi	28/2/1323	20
İdadi	26/10/1320	21
Rüştiye	1/9/1318	22
İdadi	13/6/1319	23
İdadi	1/11/1326	24
Rüştiye	7/11/1320	25
İptidai	23/11/1315	26
Lise	1/11/1328	27
Hukuk	28/1/1322	28
Rüştiye	30/12/1323	29
İdadi	18/9/1320	30
İdadi	26/11/1324	31

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
2390	Necip B.	Demir Ef.	1310	Manastır.
2410	Mustafa Kâz. »	Ali Rıza Ef.	1299	Dimetoka.
2425	Mustafa »	Ahmet Ef.	1297	Edirne.
741	Celâl Tayyar »	Mehmet Tayyar Ef.	1302	Ordu.
1868	Memduh »	Osman Vafi Bey.	1306	İstanbul.
2476	Ahmet Niyazi »	Mustafa Şükrü Bey.	1320	Bursa.
2165	Şükrü Necdet »	Mustafa Ef.	1298	Cumaibâlâ.
2411	Mustafa Selim »	Şakir Ef.	1313	İnebolu.
2285	Hüseyin Ken. »	Hüsrev Bey.	1318	Yanya.
2273	Ahmet Fahret. »	Kemal Gaye Bey.	1317	İstanbul.
5 32	Lûtfi »	Rauf Bey.	1309	Naslıç.
2283	Eyüp Sabri »	Mustafa Ef.	1316	İştip.
2272	Avni »	Ali Ef.	1314	Kilis.
781	Şefik»	Talât Bey.	1304	Ödemiş.
1635	Osman Zeki »	Ziya Bey.	1307	İstanbul.
7 1 3	Sabri »	Mustafa Ef.	1291	Rize.
2429	Sinan Ratip »	Reşat Behçet Bey.	1306	Uzunköprü.
2479	Ahmet Baha »	Ali Rıza Bey.	1304	Erzincan.
800	Hüseyin Hayri »	Mehmet Ef.	1308	Malatya.
2020	Meh. Hamdi »	Abdûlmecit Ef.	1306	Sivas.
2464	Hafız Meh.Kâ. »	Hacı Ahmet Ef.	1301	Of.
2467	Mustafa Şev. »	Mustafa Ef.	1305	İdincik.
922	Ali Rıza »	Hacı Mehmet Ef.	1302	Akseki.
203	Mehmet Emin »	Hacı Ahmet Ağa.	1297	Kütahya.
1631	Must. Hayret. »	Ahmet Bey.	1302	Trabzon.
1152	İhsan Hayri »	Halit Ef.	1304	Selânik..
2492	Fazıl Halûk »	Abdülvehhap Ef.	1305	Diyarbakir.
2387	Halit Hakkı »	Hakkı Bey.	1319	Saray.
2405	Mehmet Hilmi »	Besim Bey.	1317	Hozat.
2532	Dilâver »	İsmail Kâmil Bey.	1302	Ergani.
2453	Mehmet Edip »	Hüseyin Bey.	1317	Gelibolu.
2537	Bedri »	Ali Rıza Bey.	1319	Malatya.
2535	Cemal »	Yakup Bey.	1321	İstanbul.

Mensel	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
--------	-----------------------------------	--------------	-----------

Hukuk	16/11/1332	32
Harbiye	13/9/1319	33
Jandarma	9/10/1328	34
Mülkiye	1/4/1324	35
İdadi	24/6/1325	36
Mülkiye	21/8/1926	37
Rüştiye	1/5/1314	38
Hukuk	17/12/1330	39
Mülkiye	29/10/1926	40
Mül.veH.	20/12/1338	41
Sultani	11/10/1330	42
Rüştiye	14/9/1331	43
Mülkiye	1/9/1338	44
Rüştiye	24/7/1322	45
Mülkiye	26/11/1328	46
İptidai	23/7/1314	47
Harbiye	1327	48
Hukuk	8/10/1327	49
Kadastro	24/7/1329	50
Or. Mk.Â.	3/9/1329	51
Huk.İlâ.	S. 1/9/1334	52
Mülkiye	11/8/1329	53
Hukuk	1/7/1326	54
İdadi	1/3/1319	55
İdadi	7/7/1326	56
Mülkiye	5/1/1328	57
Mülkiye	24/12/1327	58
Mülkiye	24/7/1926	59
Mülkiye	31/7/1927	60
Mülkiye	19/9/1332	61
Mülkiye	2/7/1927	62
Mülkiye	5/8/1928	63
Mülkiye	21/7/1927	64

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
2406	İshak Lûtfi B.	Mahmut Bey.	1317	İstanbul.
2489	Ali Rıza »	Abdullah Ef.	1318	Avanos.
2592	Nuri »			
2500	Ömer Bedri »	Ömer Lûtfi Bey.	1320	Uşak.
485	İbrahim Hayri »	Şeydi Ef.	1304	Aydos.
2534	İsmail Vasfi »	Salih Ef.	1316	İstanbul.
2547	Ruhi »	İsmail Ef.	1322	Koçana.
1076	Mehmet Salâh »	Ali Ef.	1312	Sivas.
2539	İsmail »	Mehmet Ef.		
2538	Kemal »			
2533	Sıtkı »	Mustafa Ef.	1311	Harput.
2536	Mahmut »			
2554	Lâtif »	Sadık Paşa.	1306	İstanbul.
2501	Ahmet »	Mehmet Ef.	1321	Selânik.
2397	Raşit »	Harun Ef.	1318	Kerebine.
2484	Hilmi »	Abidin Ef.		Sivas.
2399	Ömer Naci »	Mehmet Necati Bey.	1321	İstanbul.
2441	Cemal »	Mehmet Ef.	1320	Akâ.
2111	Necmettin »	Hacı Reşit Bey.	1320	Erhavi.
2115	Meh.Celâlettin »	Ömer Osman Ef.	1317	Sivas.
2437	Yahya Ömer »	Ömer Lûtfi Bey.	1317	Sivas.
87	Ahmet Mithat »	Fazlı Bey.	1 300	Yanya.
2434	Mesut Kâni »	Mehmet Tahir Ef.	1323	İstanbul.
464	Halil İbrahim »	Ferhat Ef.	1304	Düzce.
168	Besim »	Mehmet Nuri Paşa.	1306	Karahisarısahip.
2482	Yusuf Hulûsi »	Yusuf Ziya Bey.	1318	İstanbul.
1859	Ali Fuat »	Rıza Bey.	1319	Ankara.
2551	Cenap »	Hüseyin Hami Ef.	1321	Maraş.
2549	Celâl »	Abdülğaffar Ef.	1301	Yozgat.
2545	Hüseyin Hüsnü »	İzzet Ef.	1322	İstanbul.
2545	Ali Rahmi »	Mustafa Ef.	1316	Midilli.
2540	Mehmet Recai »	Şevket Bey.	1323	Yanya.
2543	Vasfi »	İlyas Ef.	1320	Çorlu.
2640	Sait »	Hasan Ali Bey.	1309	İstanbul.
2641	Nuri »	Abdülhalim Ef.	1310	Ankara.

Mensel	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Mülkiye	12/8/1927	65	
Mülkiye	24/7/1927	66	
Mülkiye	25/10/1927	67	
Mülkiye	26/8/1927	68	
idadi	20/4 /1326	69	
Mülkiye	7/1927	70	
Mülkiye	25/8/1928	71	
İdadi	14/9/1331	72	
Rüştiye	2/7/1319	73	
		74	Vekâlet emrinde
Harbiye		75	
Mülkiye		76	
Mülkiye	1 8/1928	77	
Mülkiye	1/7/1927	78	
Mülkiye	28/7/1927	79	
Mülkiye		80	
Mülkiye	26/7/1926	81	
Mülkiye	31/7H927	82	
Hukuk	3/3/1341	83	
Hukuk	22/9/1337	84	
Mülkiye	2/7/1927	85	
Mülkiye	17/8/1324	86	
Mülkiye	12/7/1927	87	
Mülkiye	10 11/1327	88	
Mülkiye	14/1 1332	89	Vekâlet erminde
Mülkiye	28/7/1340	90	
Hukuk	8/5/1337	91	
Hukuk	12/5/1341	92	
Hukuk	6/4/1330	93	
Mülkiye	29/8/1928	94	
Mülkiye	26/8/1928	95	
Mülkiye	21/8/1928	96	
Mülkiye	29/8/1928	97	
Hukuk		98	
Hukuk	14/5/1331	99	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğu yer
--------------	------	----------------	-----------------	-------------

2571 Hıfzı	»	Hasan Bey.	1318 Kıbrıs.	
2548 Osman	»	Mehmet Ef.	1317	
2638 Mehmet Sadri	»	Ali Rıza Ef.	1296 İstanbul.	
1059 Bekir Sıtkı	»	Abdülkadir Bey.	1317 Erzurum.	
2645 Abdul. Şükrü	»	Mehmet Şükrü Bey.	1315 Kars.	
2258 Hikmet	»	Ali Rıza Bey.	İstanbul.	
172 Şevket	»	Hacı Ferhat Ef.	1306 Gümlüçüne.	
2666 Nami	»	İbrahim Ef.	1316 Darende.	
2381 İzzet	»	Mehmet irfan Bey.	1309 İstanbul.	
2670 Kemal	»	Salih Bey.	1300 Kırklareli.	
318 İbrahim Etem	»	Hüseyin Bey.	1297 İstanbul.	
2688 Arif Dünder	»	Mehmet Raif Bey.	1315 İstanbul.	
1070 Fahri	»	Hacı Abdullah Ef.	1304 Erzincan.	
2345 Kemal	»	Raşit Bey.	1297 Gelibolu.	
2714 Neşet	»	Hilmi Ef.	1308 İstanbul.	
2474 Salâhattin	»	Rifat Bey.	1319 İstanbul.	
463 Ahmet	»	Tevfik Bey.	1307 Cide.	
2718 İhsan Hamdi	»			
2719 İsmail Hakkı	»			
2740 Mehmet Nazım	»	Hacı Kâzım Ef.	1300 Tikveş.	
958 Zafer Nezihi	»	Adil Bey.	1308 Tavas.	
1951 Muhsin	»	Mehmet Ef.	1307 Çorum.	
365 Rifat	»	Mehmet Ef.	1309 Çerkeş.	
2770 Adnan	»	Talât Bey.	İstanbul.	

Birinci Sınıf

1085 Meh. Kâmil	B	Abdünnafi Ef.	1309 Seniçe.	
2588 Hikmet	»	Emin Bey.	1304 İstanbul.	

Mensel	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Mülkiye	13/8/1928	100	
Mülkiye	26/8/1928	101	
Ed. Fak.	1/9/1317	102	
Sultani	1/7/1332	103	
Hukuk	1/12/1333	104	
Harbiye	6/9/1323	105	
Mülkiye	26/9/1327	106	
Hukuk	29/1/1337	107	
Hukuk	17/10/1929	108	
Hukuk	1/3/1326	109	
Rüştiye	25/2/1316	110	
Hukuk	16/8/1332	111	
İdadi	1/4/1335	112	
Harbiye	23/11/1318	113	
Hukuk	19/1/1327	114	
Hukuk	25/9/1341	115	
Hukuk	25/3/1331	116	
		117	
		118	
Mülkiye	22/2/1323	119	
Hukuk	16/3/1332	120	
Mülkiye	3/8/1327	121	
Hukuk	1/10/1332	122	
Hukuk	22/4/1330	123	

Nüfus Müdürleri

Rüştiye	1/12/1324	1
İdadi	1326	2

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğu yer
--------------	------	----------------	-----------------	-------------

Üçüncü Sınıf

1446	Mahmut Zeki	B.	Mustafa Ef.	1291 Adana.
1133	Ahmet Tevfik	»	Hacı Mustafa Fahri Ef.	1294 Bahçe.
520	Şevki	»	İbrahim Ağa	1299 Sivas.
524	Hasan Rüştü	»	İbrahim Ef.	1295 Muğla.
2104	Faik	»	Mecdi Bey.	1304 Bursa.
1459	Muharrem			
	Mazhar	»	Hasan Ef.	1297 Çatalca.
138	Mehmet Reşat	»	Ahmet Hamdi Ef.	1295 Sivas.
1494	Mehmet Fevzi	»	Yusuf Ef.	1302 Erzurum.
1549	Hüseyin	»	Recep Ağa.	1305 Sofulu.
902	Ali Rıza	»	Habip Ef.	1287 Tokat.

Dördüncü Sınıf

1457	Meh. Kadri	B.	Osman Fikri Bey.	1289 Hope.
1498	Mehmet Sait	»	İsmail Ef.	1286 Van.
2141	Ahmet Lûtfi	»	Ali Rıza Ef.	1291 İstanbul.
1456	Meh. Hamdi	»	Ahmet Kâmil Ef.	1283 Amasya.
1216	Musa Kâzım	»	Mehmet Raif Bey.	1287 Kilis.
528	Tevfik Necati	»	Hacı Abdullah Ef.	1 297 Ankara.
668	Ali Ulvi	»	Şerif Ef.	1 300 Kalkandelen.
1198	Muhar. Remzi	»	Mehmet Ef.	1291 Antalya.
1165	Tahir	»	Ali Rıza Ef.	1286 Elbistan
2052	Meh. Hulûsi	»	Ahmet ağa	1282 Sofulu
2051	Abdul. Zühtü	»	Hüseyin Ef.	1303 Sivrihisar
1155	Ahmet Asım	»	Abdullah Ef.	1287 Tokat
430	Mehmet Sait	»	Hacı Musa Ef.	1297 Siirt
1888	Mahmut Şevki	»	Tahsin Ef.	1307 Ünye
2516	Abdül. Veysi	»	Mehmet Ziver Ef.	1299 Diyarbekir
1302	Hacı. Abdülveh,	»	Hacı Mehmet Ef.	1285 Malatya

Mensel	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
--------	-----------------------------------	--------------	-----------

Nüfus Müdürleri

Rüştiye	20/5/1310	1	
İptidai	17/4/1313	2	
Rüştiye	1/6/1319	3	
Rüştiye	24/7/1312	4	
Ecz. tas.	21/2/1322	5	
İdadi	13/6/1318	6	
Rüştiye	12/5/1319	7	
iptidai	16/3/1322	8	
Rüştiye	12/1/1321	9	
İp.ve Med.	22/8/1312	10	

Nüfus Müdürleri

Sübyan	25/2/1307	I	
Rüştiye	1/2/1325	2	
İptidai	1/6/1313	3	
Rüştiye	25/9/1311	4	
Rüştiye	11/6/1316	5	
Rüştiye	26/1/1320	6	
Rüştiye	14/4/1320	7	
Rüştiye	12/12/1312	8	
Rüştiye	2/12/1314	9	
Rüştiye	1/12/1299	10	
Rüştiye ve	15/9/1 338	11	
Medrese			
İptidai	1/9/1314	12	
Rüştiye	26/6/1315	13	
Rüştiye	26/6/1326	14	
Rüştiye	1/7/1316	15	
.....	15/9/1305	16	

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğı yer
-----------	------	----------------	--------------	-------------

2591	Mithat B	Bey	Abdlünnafi Ef..	1305 Kırşehir
2672	İzzettin	»	Salih Ef.	1312 Edirne
2738	Muşta. Eşref	»		
2739	Şevki	»	Selim Ef.	1315 Tekirdağ
148	Abdülmecit	»		
	Fehmi	»	Hamza Bey.	1292 Debrei Balâ

Beşinci Sınıf

1458	Ahmet Fehim	B.	Mehmet Ef.	1301 Erzurum
1038	İbrahim Hakkı	»	Mustafa ağa	1299 Koçana
970	Mustafa Nuri	»	Hasan Feyzi Ef.	1298 Hopa
1452	Mehmet Cemal	»	Ali Ef.	1291 Piriştine
1871	Mehmet Hilmi	»	Hüseyin Hilmi Ef.	1287 Darende
2417	Rauf	»	Salih Ef.	1317 Rize
2720	Hüseyin	»	Hacı Kâmil Ef.	1300 Yozgat
2737	Nurettin	»	Hakkı Paşa	1298 İstanbul

Altıncı Sınıf

924	Hidayet	B.	Hacı Hafız Ahşan Ef.	1285 Beyşehir
1455	Mehmet Fikri	»	Salih ağa	1306 Sinop
830	Meh.Hayrul			
lah		»	Ömer ağa	1295 Yozgat
761	Meh. Kemal	»	Hacı İbrahim Ef.	1294 Toyran
1497	Meh. Fehmi	»	Tahir ağa	1297 Tekirdağı
2043	Süley. Şevket	»	Mehmet Esat Ef.	1308 Hüsnümansur
2448	Ahmet Ramiz	»	Mustafa Ef.	1288 Adana
1473	Ali Rıza	»	Süleyman Ef.	1291 Menemen
1558	Mehmet Şevki	»	Süleyman Ef.	1292 Burdur
1626	Muşta. Kemal	»	Abdürrahim Ef.	1291 Niksar
2037	Yusuf Bahri	»	Ali Ağ.	1295 Zile

Mensci	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
İdadi	1/10/1326	17	
Rüştiye	16/4/1330	18	
Mülkiye	30/7/1930	19	
Hukuk	19/8/1830	20	
Rüştiye	1/9/1312	21	

Nüfus Müdürleri

İdadi	15/10/1323	1
Rüştiye	23/6/1314	2
Rüştiye	17/8/1319	3
Rüştiye	11/9/1312	4
Rüştiye	13/5/1318	5
Orta	1/2/1335	6
İdadi	27/3/1330	7
Hukuk sınıf 2		8

Nüfus Müdürleri

Rüştiye	18/4/1304	1
İdadi	4/12/1324	2
Rüştiye	15/5/1318	3
İptidai	1/6/1319	4
Sancak	5/11/1325	5
İdadisi		
Sultani	1/9/1330	6
Rüştiye	12/7/1315	7
Rüştiye	1/3/1322	8
Rüştiye	28/4/1317	9
Rüştiye	28/8/1326	10
Rüştiye	16/5/1315	11

Sicil No.	İsmi	Babasının İsmi	Doğdu ğu yıl	Doğduğu yer
--------------	------	----------------	-----------------	-------------

2419 Sıtkı	Bey	Halil Ef.	1290 Bilân	
927 Murat Nihat	»	Hasan Ef.	1294 Seyit Gazi	
2531 Şefik		İsmail Zühtü Ef.	1299 İzmir	
2590 Hilmi	»	Mehmet Ali Ef.	1315 Sivas	
2620 İhsan	»	Ahmet Ef.	1317 Devrek	
2675 Tahir	»	İbrahim Ef.	1312 Diyarbakir	
2589 Münir	»	Bekir Sıtkı Ef.	1301 İstanbul	
974 Hüseyin Kâzım	»	Halit Ef.	1303 Çorum	

Mensel	Devlet hizmetine girdiği tarih	Kıdem sırası	Mülâhazat
Rüştiye	30/6/1310	12	
Orta	8/7/1324	13	
Rüştiye	1/7/1325	14	
Rüştiye	332	15	
İptidai	9/11/1132	16	
Rüştiye	19/11/1332	17	
Rüştiye	27/7/1323	18	
Rüştiye	23/4/1322	19	

.....

HUKUKU İDARE

Müellifi:

BERTHELMY

Mütercimi :

M. ATIF

Tapu ve Kadastro Umum Müdürü

.....

İstanbul Hatmit Matbaası

1931

.....

Mukaddime

İyi bir idare memuru olmak için, faaliyet, azim, sürati karar ve saire gibi bir takım hasletlere malik olmak lâzımdır. Bununla beraber şüphe yoktur ki, idare her şeyden evvel bir tekniktir; bu teknik doğrudan doğruya hukuk nazariyat ve esasatına istinat eder.

Sultayı temsil eden idare memuru, emir ve nehiy etmekle mükelleftir; Bunun için kanunların emri ve nehyî hükümlerini bilmek lâzımdır. Metinler çok defa muğlak ve vuzuhsuzdur. Kanunları sarahat ve kat'iyetle ihata edemiyen idareci emirlerinde ve nebilerinde kat'î ve sarih olamaz ve binnetice idareyi ve hükümeti za'fa uğratar.

Şu halde idarecinin ve dolayısıyla hükümetin nüfuz ve kudret sahibi olması için, idare memurunu sağlam hukukî malûmatla ve betahsis onun bir şubesi olan (hukuku idare) bilgisile mücehhez olması lâzımdır.

Hukuku idarenin esasatı, nazariyatı ve diğer hukuk ile olan alâka ve münasebatı, bu esasat ve münasebatın bir asırdan beri geçirdiği tahavvül ve tekâmül devirleri bilinmeyince (idare tekniği) elde edilemez.

İdarenin tekniğini bilen bir memur için hukuku idare en büyük nüfuz ve kudret vasıtası ve bilmiyenler için de (mes'uliyet korkusu) en derin zaaf ve tereddüt menbaıdır.

Filhakika halka karşı, devlet şûrasına karşı* mahkemelere karşı ve nihayet mafevk makamata karşı idarecinin çok büyük ve pek ağır meşguliyetleri vardır.

Fakat hiç bir an hatırdan çıkarmamalıdır ki hükümetin temsilini uhtesine almakla idareci vatana karşı da mes'uliyet almış demektir.

işte bütün bu mes'uliyetler altında maddeten ve manen ezilip hurdahaş olmamak, mürakabe* muhasebe ve muhakeme makamları ve bunların fevkinde memleket muvacehesinde (vazifsini bilmiş ve yapmış) liyakatini temin için idarecilerimize bu çok kıymetli irfan ve bilgi haznesini veriyoruz.

Siyasî ve İdarî hukukta ve onun tekâmül ve inkişafında aramızda büyük bir münasebet ve müşabehet olan Fransızların büyük ve muhterem hukukşinası ve idareci âlimi M. Berthelmy'nin (hukuku idare) ismindeki bu kitabı idarecilerimize meslekî bir irfan kaynağı olacak, onlara mes'uliyetinin ağırlığı kadar şerefi yüksek olan yollarının müşkül ve çetin kısımlarında rehberlik edecektir.

Aynı zamanda, bu büyük ve kıymetli eserde her hukukçu, her mütefekkir, hükümet işlerle ya

.....

kından ve uzaktan alâkadar olan her fert çok istifadeli bilgiler bulacaktır.

Hülâsa, bu kitap cümhuriyetin yüksek vefeyizli seması altında İlmî ve hukukî bir mesleki mahsus olarak yükselmekte olan idare müessesemizin cephesini olduğu kadar irfan kütüphanemizin temelini kuvvetlendirecek kıymeti ve çetin bir taşdır, granitleşmiş ve uzun seneler işlenmiş ilim, fikir ve san'at taşıdır.

M. Atıf

Malûmatı evvelîye

Bir millet (nation) aynı bir sultaya tâbi ve müşterek kanunlara itaat eden bir eşhas grubudur.

Devlet (etat) organize edilmiş millettir. Sultayı icra eden organizmaya hükümet (gouvernement) tesmiye olunur.

Şekli ne olursa olsun, hükümet vazifesini üç nevi tasarrufla ⁽¹⁾ ifade eder : Teşriyat tasarrufları (actes de legislation) ; idare tasarrufları (actes d'administration) ; kaza tasarrufları (actes de juridictions).

Asrı hükümetlerin pek çoğunda kanun tedvin etmek vazifesi diğer ikisinden ayrılmıştır.

Muhakeme etmek ve idare eylemek işi nazariyatta ayrı olduğu gibi tatbikatta dahi ayrılmıştır, bu ikisi kuvvei icraiye (pouvoir executif) teşkil ederler.

Eşhas arasındaki ihtilâfları halleden mahkemelerin tâbi oldukları kaideler, hususî kanunlarda yazılıdır. Kazaî teşkilât bu kaidelerle beraber mütalea olunur.

İdare (administration) tabiri, kuvvei icraiye-

¹ Tasarruf (acte) kelimesinin mukabili olarak alınmıştır. (Acte) fiil ve karar manasına geldiği gibi, aynı zamanda hem karar ve hem fiil ifade eder ki, Mustafa Şeref Beyefendinin bu mevzuda kullandıkları (tasarruf) tam mukabilidir.

nin diğ er vazifelerini ihtiva eder. Kanunun tatbikine iştirak eden bütün hizmetler, kaza hizmetleri hariç, İdarî hizmetlerdendir ve hukuku idare (droit administratif) kendisine tevfikân faaliyetinin cereyan ettiği prensiplerin heyeti mecmuasıdır.

Hukuku idare  mme hukuku (droit public) Őubelerinden biridir. Bu Şube bundan maada hukuku esasiye (droit constitutionnel), hukuku ceza (droit criminel), hukuku d veli (droit des gens) ve hukuku beynelmileli (droit international) ihtiva eder.

Tecziyeye Őayan cürümleri tayin eden ve sultanın bunları hangi vasıta ile tenkil edeceğini söyliyen ceza hukuku ve milletlerin kendi arasındaki münasebetlerini tayin eden hukuku düvel, yalnız mevzuları itibarile değil fakat kendilerine esas olan prensiplerle ve burada tatbik olunan metotlarla ulûmu mahsusa teşkil ederler.

Hukuku esasiye ve hukuku idare ise bilâkis birbirine komŐu olup heyeti umumiye itibarile müşterek bir mahiyeti haizdir.

Bunların temas noktaları o kadar çoktur ki aralarında tam bir tefrik yapmak mümkün değildir. Hukuku idare fiillerinin baŐları hukuku esasiyededir, biri diğerinin zarurî mukaddimesidir.

Hukuku esasiye bize, devletin siyasî teŐkil tını,  mme kuvvetleri arasındaki farkları, kanun yapmak ve bunun icrasını temin etmek gibi hükümetin esasını teşkil eden bu m zaaf vazife ile mükellef ŐahıŐları tayine hadim kaideleri  ğretir. Hukuku idare, idare makinesinin mekanizmesini tahlil eder. Cihazın nasıl imal edildiğini bize öğreten hukuku esasiyedir. Bu nasıl çalıŐır, parçaların

her biri nasıl ifayı hizmet eder, bu hukuku idarenin mevzuudur. Hukuku idarenin eşiğinde, hukuku esasiyede olduğu gibi umumî bir mesele yükselir, gerek imalin, gerek faaliyetin mütalâası mevzuu bahsolan bu cihaz hangi maksatlara muhassastır, hükümetin rolü millette ne olmak lâzımdır?

Bu mesele bizim sahamızda değildir. İdare mekanizmasının ve onun faaliyetine hakim olan kaideleri mütalâa etmek için, idarenin hizmetleri ne olmaları lâzım geldiğini, kendimize sormadan onları oldukları gibi almak bize kifayet eder.

Mamafih hukuku idare prensiplerinin tetkikinde kabul edilecek fikre nazaran bu prensiplerin gerek muhik görülmesini, gerek reddedilmesini, ve her şıkka göre en üstün izahını ihtiva edecek olan nazariyelerden tamamen ayrılmanız bizim için mümkün değildir.

Fikir kutuplarında iki nazariye mutlak surette müsavidir. Şu manidar tabirat ile bunlar ifade edilmiştir: Jandarma devleti nazariyesi (etat-gendarme) himaye edici devlet nazariyesi (etat-providence) birincinin taraftarları ferdin haklarını fazla yükselterek, her kesin tabî melekelerine göre yapabileceği hürriyeti efaline, sultanın her kararının bir takyit teşkil ettiğini yani beşerî şahsın küçültüldüğünü mülâhaza ederler. Şüphesiz beşeriyet ancak her kesin hürriyeti diğerleri menfaatine tahdit edildiği takdirde mevcut olabilir. Fakat zaruret için dahi olsa bu tahdit ötekinden daha az bir fenalık değildir, ve bu sebepten mümkün olduğu kadar mahtut kalmalıdır. Binaenaleyh gaye kanunları nizamnameleri, idarecilerin müdahalelerini

asgarî hadde indirmektir.

Ferdiyat taraftarları diyorlar ki, biz hükümetten onun faaliyeti olmaksızın elde edilmeyecek şeyi istemiyoruz: adalet, zabıta, memleket müdafaası, umumî hıfzı sıhhat, umumî yollar tanzimi gibi vazifeler ki sadece zarurî değil, fakat münhasıran devlet için tanınmıştır. Devletin işi zarurî olmadığı yerde, tazyik edici olmak tehlikesini gösterir; devlet yaptığı iyiliği fena yapıyor; fakat yaptığı . fenalığı iyi yapıyor. (1)

Sosyalistler ferdin hürriyetini, umumî saadeti temin ile mükellef devletin her şeyi yapabilmek salâhiyetine feda etmekte tereddüt etmiyorlar. Diyorlar ki tecerrüt etmiş fert hiç bir şeye muktedir değildir. Ferdin hürriyeti hayat için cidali, rekabeti, kuvvetlinin zayıf üzerine galebesini tevlit ediyor. Devlet eğer asayiş ve adaleti temin etmekle

(1) Ferdiye! taraflarının tezi (XVIII) asırda son derecede hükûmetçilikle (d'étatisme) meşbu şiddetle ticaret taraftarları aleyhine aksülamel ile birlikte zuhur ediyor. Bu Fransada fizyokrat mesleki iktisadisi tarafından himaye edilmiş ve Adam Simitin (Adam Smith) «l'homo oeconomicus) telâkkisi içine karışmıştır. «Milletlerin serveti» (la richesse d es nations) müellifi, maamafih fertçilik prensibini sonuncu neticelerine kadar ileri götürmekten uzaktı. Fakat onun şakirtleri üstat gibi mezhebin (doctrine) şiddetlerini tamamen tecrübeye müstenit (empirique) bir itidal ile tadil etmeğe daima muvaffak olmadılar. Hükûmete karşı emniyetsizlik Maltus (Malthus) ve Rikardonun (Ricardo) yazılarında bile görünür. Serbest Fransız mektebi (Ecole liberale française) iktisatçıları nezdinde bu daha ziyade şid-

.....

iktifa ederse, vazifesini ifa etmiş olmaz. İnsanlar arasında tabiatın ve hadiselerin tevhit ettiği göze batan müsavatsızlığı düzeltmek dahi, ona aittir. Müsavatsızlık bir fenalıktır, çünkü o bütün kinin menbaı olan hırsı ekiyor. Bu fenalık ancak servetin taksiminde hükümetin müdahalesile izale edilebilir, nitekim istihsalin de inkişaf ve terakkisini temin etmek için ona müdahaleye mecburdur.

Sosyalistler daha diyorlar ki devletin refah ve saadeti fertlerin refah ve saadetinden yapılmamıştır. Vatandaşları bahtiyar, yalnız müreffeh ve mesut devlet yapabilir. Umumî saadeti tahakkuk ettirmek için, heyeti içtimaiyenin inkişafına çalışmak lâzımdır, her şey devletin büyümesi için feda edilmelidir; fert devlete karşı hakka malik olamaz; ferdi idare, umumî idareye asla karşı koyamaz. Hiç bir mevzu yoktur ki orada tanzimat

det kesbetmiştir. Bu mektebin mümessili olduğu prensiplerin fikirlerini burada arzetmeğe mahfil yoktur. Onların isimlerini zikretmekle iktifa ediyorum. (1. B. Say, Dunoyer, Bastiat, Courcelle, Seneuil, Ives-Guyot, Leroy-Beaulieu, de Molinari, Baudrillard, Beauregard.

Bundan başka bütün devletin işlerine karşı muhalifler yalnız iktisatçılar aralarında bulunmuyor. Onların yanı başında Giyyom dö Humboldt (Guillaume de Humboldt) gibi sosyologları zikretmek muvafıktır.

Devlet işinin hudutları hakkında tecrübe ve (Herbert Spencer) (Pindividu contre L'Etat) «Devlet karşısında fert» ferdiyetçi mezhebi hakkında (A. Scbatz) (Pindividualisme economique et social) «iktisadi ve İçtimai fertçilik». (Collectivite) bu telâkki bütün iştirakiyunlarıninkidir.

faideli surette yerini bulmasın. Devletin rolünün hududu yoktur, kudreti kâmilelerinin hududu olmadığı gibi.

İlmî hakikat, ve müspet tatbikat, bu iki sistem arasındadır. ⁽¹⁾

Binnazariye devletin hukukunu, efradın hukukunun zararına olarak üstün tutmak lâzımdır. Hükümet edilenler üstünde hükümet edenlerin hüküm ve kuvvetinden başka, devletin hukuku ne faide eder? İcra edilmesi müfit olduğu nisbette bu kudrete itaat edilmelidir, fakat bu nisbetin tesbiti, işte tayin edilecek şey tam budur. Bu münakaşanın düğümüdür.

Hükümet edenlerin hüküm ve kuvvetine, hangi ihtiyaçlar için ve hangi noktaya kadar, fertlerin tabi olmaları faidelidir? Davanın hakikî şekli budur. Dava bu şekilde vazolunursa «Hükümet edenlerin hüküm ve kuvvetine hudud olmamasının, bu kuvvetin müdahalesinin muhik olmadığı hususat

¹ Sosyalist sistemleri (Bourguin) fasıl II ve VI . Devletin bütün sermayeleri üzerine almağa ve müsmir kılmağa mecbur olması fiilile bile o İçtimaî hayatın heyeti umumiyesini sevkette davet olunmuştur. Bütün millet münhasıran memurlardan — bazıları idari memurlar, bazıları müstahsil memurlar — tereküp edinceye kadar idare tevsî olunur. Bu hususta Aİmanyada Ferdinand Lassaldan (Ferdinand Las- sale) ve Kari Makstan (Kari Max) Bebel ve Liebknecht (Li- ebknecht) ve Fransada Sen Simon (Saint Simon) gibi mübeşşirlerden (Jules Guesde) Jules Gueset) ve temamiî sosyalizme (socialisme integral) deki tezadı efkârı rağmen beno- vamaîoneye kadar iştirakçiliğin bütün müdafilerine müracaat.

bulunmamasının, bunun en iyisi» olduğu şeklinde cevap vermiye kim cesaret edecek?

Kezalik, fertlerin refah ve saadetinden ayrı olarak derpiş edilen devletin refah ve saadeti nedir? Milli sanayiın istihsalâtı, toprağın feyz ve beleketi, umumun refahı, vergi kolayca tahsil edilecek şekilde olduğu vakit, bir devlet zengindir derler. Fakat toprağın feyz ve bereketi olması sanayiın inkişafta bulunması insanlar kütlesinin, her hangi bir refah ve saadetten müstefit olması için, hükümet edenlerin her kese istediği gibi hareket temek, çalışmak, ticaret etmek takayyüdünü, bilhassa hakkım bırakması mı, yoksa her kesin kendisine bırakılan hürriyet dairesinde çalışmasına nezaret etmek için, idarenin salâhiyeti kâmile ile müdahalesi mi daha iyidir?

Devletin bu rolü meselesi bir tarafı iltizam etmiş olanlar müstesna olarak, her kese mücerret telâkkilerin sui istimalde garip bir surette karışmış görülecektir, hayalâtan ibaret olan fakat kat'î hiç bir şeye tevafuk etmiyen tabirat atılarak yalnız müsbel şeniyet ifade eden kelimeler kullanılmış olsa idi, eğer «devletin hidematı» ne olmalıdır diye aranacak yerde, hükümet edenlerden sadece ne hizmet yahut ne nevi hizmet beklenebilir diye sorulsaydı hakikat daha az tebaüt ederdi. (1)

(1) Devletin rolü (Le role de l'Etat) nedir diye sormak tehlikelidir. (M. Leroy-Beaulieu) doğru olarak kaydediyor ki burada hükümet (le gouvernement) kelimesini kullanmak derececi nihayede müreccahtır. Diyor ki «Hükümet müspet (concret) bir mevcuttur. Devlet mücerret bir mev-

Devlet tekâmüle müsait mefkürevî bir şahsiyet gibi görünse bile, kendisini teşkil eden insanların bazı iyi yapmak arzusu bulunmasile beraber, hükümet nazariyatta en muhik görünen tasarrufatı, tatbikatta tedabiri tazyikiyeye tahvil ederek, gayri kabili içtinap fenalığa musap olur.

Sosyalistler, inkâr edebilirler mi ki, hükümetlerin en âlâsı bitaraf olmağa güçlûkle muvaffak olurlar? İktidarı tutan daima bir parti değil midir? Devlet vezaifini namütenahi surette tevsi etmek, partilerin yekdiğerini tazyik etmek kudretini hadsiz surette artırmak değil midir?

Diğer taraftan itiraz edilebilir mi ki, umuru idare talep ettiği murakabe sebebile iltizam olunan şeyin İktisadî tahakkukuna az muvaffak olan formalitelere gayri kabili içtinap surette tabi olsun? Nazariyatta, devletin iktidarı ve ehliyeti lastik olunabilir; tatbikatta, âmme idarelerinin yaptıkları, hususî teşebbüsle yapılandan ekseriya, daha pahalı ve az mükemmel olduğu sabit olmaktadır.

Memurlar şahsî menfaati tahrik eden amilden mahrumdurlar. Rekabete karşı mücadele mecbu-

cuttür. Hangi kısma mensup olunursa olunsun — vatandaş yahut tebaa gibi — hükümetin ademi mükemmeliyetleri, kusurları ve nakiseleri bilinir. Bilâkis devlet mefkürevî (ideal) bir mevcut gibi telâkki olunduğundan o tahayyül edilebilen bütün fezail ile süslenir ve nefret edilen bütün zaatlardan tecrit olunur». «Asrî Devlet ve hizmetleri» (L'Etat moderne et ses fonctions) 4 üncü tabı (1911), sahife 11, not 2.(C. Chardon) «Fransanın idaresi» (L'administration de la France) (1908) sahife 3.

riyetleri yoktur, bazılarında bunun yerine vazife hissi kaim olur. Bunlar mümtaz bir kısımdır. Bu hususta vekayı bizi cümlelerden daha ziyade tenvir eder. (Luvr Louvre) mağazasının bir şubesinde hükümferma olan faaliyeti, her hangi bir nezaretin her hangi bir bürosundaki sükûnetle mukayese ediniz; idare edenler nihayet ve bu maalesef demokratik bir hükümette, müstebit bir hükümete nazaran daha şedit bir fenalıktır - taayyün etmiş liyakatlerine binaen tayin edilmiş değillerdir. Memurlar şüphesiz bazı ehliyet şeraitine tabidirler, fakat onlara emir veren nazırlar ve siyasî meclisler azası, bunları en iyi surette yapabilenler arasından değil fakat en çok hoşâ giden ve en çok vadedenler arasından intihapla seçilir.

Hükümetin kabili içtinap olmıyan gayri mükemmeliyeti devletin rolünü, yani idarenin vezaifini, durmaksızın artırmıya teşebbüs edenleri tedbir ve basirete sevketmektedir.

Maamafih, onlar bizi devlet hizmetini yalnız fertçilerin kabul ettikleri asgarî sıkılıkta takyide sevketmemelidir.

Adam Smit (Adam Smith) hükümetlere muvafık olan rolü kâfi derecede sahih olarak tarif etmiştir. O evvelâ müdafaai müliyeyi ve teşkilâtı adliyeyi zikreder.

Adam Smith ilâve eder ki (devletin üçüncü vazifesi, bu müesseselerin icap ettirdiği masrafların, bu masrafı yapan fertlerin elde edebilecekleri faîdeleri kat kat geçecekleri sebeble kendi şahsî hesaplarına ihdası yahut ikamesi bir şahsın yahut küçük bir zümrenin asla menfaatine gelmiyen am

meye faideli bazı müesseselerin tesis ve idamesidir.)

Sahil fenerleri, limanlar, rıhtımlar, yollar, köprüler, kanallar inşası, hastaneler idaresi, muhabere yahut vesaiti münakale servisleri ihtası, mahkemeler açmak, jandarma ve asker beslemek

mükellefiyeti derecesinde devlete terettüp eden hizmetlerdir. İdarî faaliyetin deruhte etmek istediği şeyi, hususî teşebbüsün yapmıyacağının taayyün etmesi, âmme kuvvetinin müdahalesinin muhik görülmesi için lâzım bile değildir. Hususî teşebbüs, âmme idaresinin ademi ifası halinde, posta, şimendifer servisleri, mektepler ihdas edebilirlerdi. Maamafih idarenin bu hususlardaki müdahalesi bir tarakkî vasıtası gibi tezahür etmiştir. (1)

İdare, hususî sanayiin içtinap ettiği ademi mükemmeliyete giriftardır. Fakat onun diğer cihetten kendisine, yalnız daha iyisini yapmağı değil,

(1) Tarihî mektebin muvaffakiyetinden beri (l'Ecole historique) bütün bir iktisat uleması zümresi müdafaa ederler ki, iştirakçiliğe gitmeksizin devlet için İktisadî mahiyetteki meselelerle alâkasız olmamak muvafıktır. Doğrudan doğruya müstahsil olmak değilse de hiç olmazsa istihsala ait muhtelif tasarruflara nezaret etmek ve ihtiyaç halinde onları nizama koymak kendi rolü icabındandır. Bu telâkki evvelâ ortodoks mektebinin muterizleri tarafından Simon dö Sismondi (Simon de Sismondi) tarafından teklif edildi. Bu b ilâh ara parlak bir şaşaa ile gâh kürsü sosiyalistleri namile tesmiye olunan Alman tarihî mektebi (l'ecole historique allemande) şakirtleri tarafından tekrar olundu. (Schmoller, Roscher, Wagner, Seheeffle, Breniano, Schonberg).

.....

fakat başka şeyler yapmağı temin eden faaliyet vasıtaları vardır. Ve bu suretlerdir ki bizzat) M. Lö ruva Bolyö: M. Leroybolieu) idarei müdahalenin biraz sistematik muarızı «milletin mevcudiyetinin ve saadetine umumî şeraitinin muhafazası ve Islahı hizmeti» (1) diye tesviye ettiği şeyi devlet için tanımağa sevkedilmiştir. Teyit edelim ki fertçilerin merdud gördükleri müdahalelerin kısmı azamim muhik göstermeye bu mübhem formül kifayet eder. Hülâsa burada yalnız bir prensip meselesi değil fakat bir mikyası meseli vardır. (2)

Medenî millilerin tatbikatı iki münteha içtihadın ortasındadır. Asrı hükümetlerin iki nev'i vazifeleri vardır, biri esasî diğeri ihtiyarî

Esasî rolleri adalet teinini, ordu vasıtasile emniyetin, polis vasıtasile intizamın muhafazası, âmme fızı sıhhatine nezaret, münakale yollarım hüsnü

Belçikada bu fikirler aynı surette salahiyettar müdafiler buldular. (Laveleye ve Hector Denis) gibi. Bunlar Fransada şekiller altında ve muhtelif... anat ile Lepley Cawes, Jay tarafından müdafaa olundular.

(1) Nazarî ve amelî ilmi iktisat kitabına müracaat. (Trake theorique et pratique d'economie politique)

(2) Devletin rolü meselesine ve muhtelif ...mevzulara dair, (Leroy Beaulieu) nün (Sur la question du role de L'Etat et en sens divers). «Asrı devlet vazifeleri» (l'Etat moderne et ses fonctions) (1911) (Dupont-While) «şahıs ve devlet» (Pindividu et L'Etat üçüncü tabi (1865) Chawes) «ilmi iktisat dersleri» (cours d'economie politique) üçüncü tabi sahife 149-218 (Bendant) «şahsî hak ve devlet (le droit individuel et L'Etat) ya müracaat.

muhafaza, menafii umumiyeye hadim işlerin icrası, emlâki milliyenin idaresidir.

Devletin ihtiyarî hizmetlerinin ehemmiyeti az olduğu gibi hemen faidesi de azdır. Tedrisatı umumiyeye teşkilâtile, hususî tedrisata nezaretle, senayii nefiseye bahşettiği yardımlara o irfan mevzuunda hizmet ifa eder, nakliye posta ve telgraf teşkilâtile senayı mevzuunda hizmet ifa eder. Maadin rejimi, Orman rejimi, ihtira beratları ile keşiflerin himayesi, kezaik senayı mevzuunda hükümetin fâideli müdahalesini teşkil eder. Ticaret odaları teşkilâtile, sergilerle, gümrükler rejimi yahut prim usullerinde Devlet, ticari mevzuda hizmet ifa eder .- Muavenet teşkilâtile, ihdas veya himaye ettiği tasarruf yahut tekaüt sandıkları, Muaveneti müteakib, şirketleri gibi basireti içtimaiye müesseseler ile Devlet ahlâkî sahada hizmet ifa eder.

Bu muhtelif vazifelere bir sonuncu vazife inzıam eder: Bu da bu kadar umumî bir faaliyetin icap ettirdiği menabii temin etmektir.

Natamam olmakla beraber, bu tadat ile, hükümetin hizmetlerinin ve âmme idarelerinin vezaifinin ne kadar mütenevvi ve şamil olduğu, hukuku idare sahasının ne kadar geniş olduğu görülüyor. Kendi kaidelerinin üstüne istinat ettiği umumî prensiplerin ne kadar çok ve muhtelif olduğu keşfolunuyor.

Halledilecek mevadın bu tenevvuu, takip edilecek prensiplerin bu ihtilâfı İdarî düsturun (code administratif) ademi mevcudiyetini izah eden sebeplerden biridir. Biri diğerinden bu kadar ayrı ihtiyaçlara cevap veren kaideleri, az çok ka-

.....

vait birliği manzarasını haiz bir külliyyat içinde tertip ve tanzim etmenin mümkün olduğu, pek çok kimselerin düşündüğü gibi, zanedilmemiştir.

Bundan başka bunun için diğeri bir sebep vardır: menbaı ve ekseriya formülleri 18 inci asır eimmesi hukukunun eserlerinde bulunan bizim hukuku hususiyemizden farklı olarak, hukuku idare takriben tam surette Fransız ihtilâlindeberi teşekkül etmiştir. O cemiyetin yeni şekline tevfiğ edildiğinden hemen bütün akşamında asridir: 19 uncu asır içindeki siyasi müesseselerin ve fikirlerin inkişafı nisbetinde ona tekabül eden İdarî kanunlar tedvin ve neşrolunmuştur. Pek çoğı için, arzu edilen gayeye vasıl olmdan evvel, el ile yoklanarak gidilmiştir; eski idareden hemen hemen hiç bir şey muhafaza edilmemiştir; yeni idare bağteten vücut bulamazdı; teşekkülü yüz sene istemiştir, idarenin tekevvününün arkası alındığı fikrine daha kanmamalıdır.

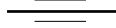
İdarî düsturun, yahut her hangi İdarî kanunlar külliyyatının ademi mevcudiyetinde, hukuku idare prensiplerini tettebbu etmek için, hangi metodun takibi muvafıktır? Bu tettebbu iki mevzudaki tetkiki ihtiva eder: Birincileri İdarî teşkilâta taalûk eder. Diğeri âmme hizmetini işleridir.

Bu mebhâsin İdarî teşkilâta tahsis edilen kısmı Devletin ve tâlî taksimatının idaresine iştirak eden memurlar ve meclisler hakkında malûmatı ihtiva edecektir; burada idare memurlarının heyeti mecmuası izah olunacaktır.

.....

Âmme hizmetlerine tahsis edilen kısım, bu memurlara ve bu meclislere havale olunan hizmetlerin tetebbuunu ihtiva edecektir. Onlar kimlerdir? birinci kısmın mevzuu budur. - onlar ne yapıyorlar? ikinci kısım mevzuu budur.

Bu iki esasi kısma bir üçüncüsünü ilâve etmek muvafıktır. Burada kazaî İdarî (Contentieux administratif) yani İdarî muamelât ve mu* karrerat sebeble tahaddüs eden davaların halli tarzı tetebbu edilecektir.

Birinci Kitap

İdarî teşkilât

Birinci Kısım

Umumî prensipler

İdarî teşkilât hakkında

Bu fasıl altında idari teşkilâta hakim olan, idarecilerin rolünü ve tasarruflarını tayin eyleyen dört esasi nazariyeyi arz ediyorum:

- 1 Teşriî ve icraî kuvvetlerin ayrılması nazariyesi
- 2 İdarî ve kazaî sultaların ayrılması nazariyesi
- 3 Devletin, Departmanların, Komünlerin ve âmme müesseselerinin şahsiyeti hükmiye nazariyesi
- 4 Amme hizmetleri nazariyesi

1.— Teşrî ve icraî kuvvetlerin ayrılması nazariyesi [¹]

İdarî sultanın — Teşkilâtında, vezaifinde ve faaliyetinde derpiş edilen âmme hizmetlerinin heyeti umumiyesi idare tesmiye olunan şeyi teşkil eder.

İdarî sultanın esas, teşkilâtı esasiyenin içinde bulunur, sulta fikri, Devlet mefhumunda mündemiçtir. Devlet organize edilmiş millettir. Organizasyon (teşkilât) demek bizzarure nizam demektir. Eğer kuvvei müeyyide yoksa kelimenin amelî manasile nizam yok demektir. Binaenaleyh nizamın müeyyidesi ancak cebir olabilir, ve cebir ancak insanlar vasıtasile tatbik olunabilir. Nizamata riayati temin ettirmek için heyeti içtimaiye teşkilâtından cebir icra etmek kuvvetini alan insanlar bu suretle

¹ Müracaat: (Nezard Esmein) tarafından mecmua, «hukuku esasiye kitabı» (traite de droit constitutionnel) 7 inci tabi, cilt I, sahife 457 ve müteakip. (Duguît) «kuvvetlerin ayrılması ve 1789 meclisi millisi» (la separation d es pouvoirs et l'assemblee nationale) ve «hukuku esasiye» kitabı (traite de droit constitutionnel) ikinci tabi, cilt II, sahife 514 ve mabaad(Aucoc) «kuvvetlerin ayrılmasına nisbî yardım hakkında rapor» (rapport sur le concours relatif à la separation des pouvoirs) cilt CXII, sahife 213 ve mabaadi «tenkit mecmuası (revue critique) cilt XI (1882) sahife 490. Garner. «ulûmu siyasiye medhali» (Introduction de Political Science) (1914).

bizzarur diğetine emir etmek kuvvetini haiz olurlar. (1)

Sulta, bütün teşkilâtta kanunî kuvvetler (pouvoires constitues) tarafından icra olunur. Bu kuvvetler sultayı müessis kuvvetinden (pouvoir constituant) alırlar. Müessis kuvveti milletin doğrudan doğruya tecellisi telâkki olunur. Bu kuvvet mümessiller marifetile tatbik olunur; bu mümessillerin toplanması yahut meclisi millî (assemblee national) kanunî kuvvetleri yaratır.

Kuvvetlerin ayrılması — 1875 teşkilâtı esasiye kanunları siyasi uzviyetin bu iki esasın, kanunları tatbik, etmek vazifelerini, ayrı sultalara tevdi etmiştir.

Teşriî kuvvet âyân memeclesi (Senat) ve meclisi meb'usan (Chambre des deutes) tarafından icra olunur, icraî kuvvet, Reisi Cümhura tevdi edilmiştir ki o bunu nazırlar marifetile icra eder. Teşriî kuvvetin ve icraî kuvvetin bu ayrılık kaidesinin, teşkilâtı esasiyelerin teyit ve zarurî neticelerini tatbik ettikleri bir hakikati hukukiye mahiyeti yoktur; bu sadece bir tedbirdir ki çok büyük bir kuvvetin muhtemel sui istimaline karşı olan faidesini tecrübe göstermiştir. Emir vermek ve icra etmek

¹ Ben burada siyasi sulta tesisi meselesini münakaşa etmekten bilihtiraz istinkâf ediyorum. Bu felsefî bir mesele olup hukukî değildir. Bunun hakkında yapılabilen tarzı haller, İdarî teşkilâtın zarurî yahut müreccah kaideleri üzerine nihayetülemir tesirsizdir. Karilerime bu mevzuda âmme hukuku mecmuasında (La Revue de Droit Public) neşrettiğim makaleye müracaatı tavsiye ederim. Sene 1915, sahife 663.

aynı şahsa veyahut aynı eşhas gurupuna ait olursa kuvvetin sui istimalleri gayri kabili içtinaptır.

Kuvvetlerin taksimi diktatörlüğün yahut istibdadın mahzurlarım bertaraf eder. Eski hükümdarlık zamanında olduğu gibi bir adamdan, yahut konvansiyon nasyonal (Convantion nationale) devrinde olduğu gibi, bir meclisten gelsin, diktatörlük aynı derecede tehlikeli, istibdat aynı derecede gayri kabili tahammüldür.

Kazaî sulta bir üçüncü kuvvetmidir? — Daha ileri gitmek ve hem icraî ve hem teşriî kuvvetten müstakil «kazaî kuvvet» denilen üçüncü bir kuvvetin hür milletlerde mevcut olması lâzım geldiğini söylemek icap etmez mi?

Bunun Monteskyö (Montesquieu) bu suretle anlamıştır. O yazıyor ki eğer aynı yüksek şahısta veya heyette teşriî kuvvetle icraî kuvvet birleşmişse, hürriyet yoktur; çünkü aynı hükümdarın yahut aynı ^an meclisinin müstebidane bir surette tatbik etmek için istibdadî kanunlar yapmasından korkulabilir. Muhakeme ve hükmetmek kuvveti teşriî ve icraî küvetten ayrılmamışsa artık asla hürriyet yoktur». İdareden kazayı ayırmanın lüzumlu olduğunu kabul ediyoruz, ancak bu zarurî tefrikin teşriî ve icraî küvetin ayrılmasındaki aynı zarureti ve aynı şumulü haiz olmadığını takdir ediyoruz.

Bundan başka bu meselenin hallinin ancak İlmî bir faidesi vardır; nazariyatta kaza, devlet kuvvetinin üçüncü sırasına çıkarılmakla beraber bu suretle o, filiyatta daha ziyade müstakil olacak değildir.

Kaza teşriî kuvvet müvacehesinde daha ziyade müstakil olacak değildir, çünkü teşriî kuvvet, kazaî sultanın hiç olmazsa akşamından bulunduğu icraî kuvvete teaddi etmez. Kaza, icraî kuvvet müvacehesinde dahi ziyade müstakil olacak değildir; çünkü hakimlerin rolü, bir muhasemede hakkın kime ait olduğunu tayin olduğundan, har hangi bir sulta kendi kararlarını, rolünden çıkartmaksızın onlara nasıl imlâ «dictet» edebileceği anlaşılamaz. Nazariye itibari!© kaza haddi zatinde müstakildir; tatbikat itibarile onun istiklâli lâyenazillik ile, yahut vazifelerin inhisaren tahsisile yahut hakimlerin intihabile temin olunabilir; fakat teşriî ve icraî kuvvetler gibi aynı sıraya konmakla kazanın bu sonuncunun bir şubesi olmaktan fazla ne kazanacağı anlaşılamaz. (1) Bu cihet mevzuu bahsol-

(1) Çok defa denmiştir ki, eğer kaza üçüncü bir kuvvet teşkil ediyorsa, hâkimlerin intihabı (electif) usu! ile seçilmesi icap ederdi. (Ducrocq) (Yedinci tabi. Cilt sahi e 40) Bu bir müddeayı delil ittihaz etmektedir. Kuvvetlerin ayrılması o kadar mutlak değildir ki, bu iki kuvvetin birini elinde tutanlara diğerinin makam sahibi veya sahiplerini tayin işini tevdiye müsaade etmesin. Kongra halinde birleşen vazîi kanunlardır ki kuvvei icraiye'nin reisini (le chef) tayin eder. Kezalik, gene vazîi kanunlardır ki parlamento rejiminde kendi refiklerini, nazırları intihap etmeği ona tahmil ederler. Hattâ, üç kuvvet telâkkisini kabul etmekle, bunlardan birinin, kuvvei icraiye'nin diğerinin makam sahiplerini (les titulaires) hâkimleri • tayin etmesine ne mani göreceklerdîr? Ben aynı mahiyete bir delil (esmein) in makûs istikamette gösterdiğinde buluyorum. (Hukuku Esasiye, Tabi 7, cilt I, sahife 503)

duktan sonra kuvvetlerin ayrılması prensibinin, teşriî, icraî ve kazaî olarak üç kuvvet mevcut olduğu manasında anlaşılması lâzım geldiğini zannetmiyorum.

Kanunları yapmak ve onları icra ettirmek bana, aralarında işgal edilecek yer bulunmayan iki hat görünür. İhtilâf halinde kanunu tefsir etmek, hususî fili kanunu icra ettirmek umumî filinin bizzarur cüzünü teşkil eder. Kanunu icra ettirmek için ona kat'î bir mana vermek lâzımdır. Bu her nevi münakaşadan arî olarak, yahut hakimler gibi muarazadan sonra ve bir usul takip edilerek yapılsın, nihayetülemir yapılan aynı tasarruf, icraya samimî surette merbut olan ve ondan gayri kabili tefrik bulunan tasarruf değil midir? (1) Bu bizim

Eğer kuvvei kazaiye, kuvvei icraiye'nin bir şubesi olsaydı o devlet reisi namına icra olunurdu. Kuvvei icraiye'yi ellerinde tutanlar, manası mevzuu itiraz olan kanunları icra ettirmezdence evvel hâkimlerle istişare etmek mecburiyetinde bulunurlardı, fakat onların reyini takip etmemekte de serbest olabilirlerdi. Mukayyet kaza (la justice retenue) sisteminin ihyasına varıldı Cevap veririz ki kuvvei icraiye bütün teminatile devlet reisi tarafından icra edilmiş değildir. İdarî mahiyette bile onun pek çoğunu, kendisi tarafından tayin edilmiş bazı memurlar arasında taksim eder, fakat denemez ki bu memurlar onun murahhaslarıdır, (les delegates) onların kararları yerine kendi şahsî kararlarını ikame edemez.

(1) Esmein diyor ki (Hukuku Esasiye, 7 inci tabi, ciltl, sahife 26) kuvvei teşriye, hâkimiyetin diğer vasıflarından vaktile ayrılmıştır ve takriben daima uzuvu mahsuslar tarafından ifa edilmiştir. Bu İçtimai' uzuvların tabî inkişafı ve hiz-

asrı rejimimizde o kadar doğrudur ki kanunlara nizamât kıymetini haiz umumî tefsirler yapmak hakkından adlî sulta sureti mahsusada mahrum edilmiştir. Evvelce parlamentolar, kuvvei kraliye vekâleten, kararı nizâmî (arrets de reglement) denen ahkâmı umumiye ittihaz edebilirlerdi; bunlar sadece mecburî mahiyeti haiz tefsirlerdi; fena bir ihtimal olmak üzere, bu tefsirler, icra kuvvetinden ayrı bir kuvvetin icrası gibi telâkki olunabilirdi. Çünkü bu tefsirler her nevi icraî tasarruflar haricinde mevkii tatbika konmaya müstait idiler. Malûmdur ki kaza bugün kendisine tevdi edilen mevzuu münazaa bir iş vesilesile, ve yalnız bu mevzuu münazaa için karar ittihaz etmek hakkına maliktir. Onun kanununun sureti umumiye neyi beyan et-

metlerin ihtisaslaşdırılmasile kuvvetlerin tefriki nazariyesile meşgul olunmazdan çok asır evvel bütün medenî memleketlerde yapılmıştır. Emir vermek (Commandement) ve cebretmek (Coercition) umumî hakkile hülâsa edilmiş hâkimiyetin diğer vasıfları diğer bir kuvvet teşkil ederek birlik kalmıştır ki buna Romalılar (Imperium) «hükümet» ve asriler «kuvvei icraiye» (Pouvoir Executif) tesmiye ediyorlar.

Esmein biraz daha ileri giderek diyor ki :«Imperium» aslından pek çok zamanda hâkimiyetin bir diğer vasfı ayrılmıştır. Bu «tdarei Kazaiye» dir. (l'administration de la justice). Cf. Girard, 6 inci tabi, (Manuel de Droit Romain) sahife 988 numara 5, Ben başka şey iddia etmiyorum :(la jirisdiction) mantıkan «Imperium» ün bir kısmıdır. Çünkü : o «İçtimâî tekâmül ile ondan da ayrılıyor.» Bu suretle kabul ediyoruz ki idare ve kaza bu bir asıldan (Source unique) ayrılan iki şubedir.

tiğini ve müşabih diğer ihtilâfa! hakkında kendisinin bu kanunu nasıl tatbik edeceğini söylemek salâhiyeti yoktur. Kaza bu suretle bu tatbikata iştirak eder; onun işi icarının bir kısmıdır ki, bu bana kazaî sultanın icrai kuvvetin bir şubesi olduğunu söyletiyor. (2)

(2) Bu hususta (Ducrocq) a müracaat. 7 inci tabi, cilt I, sahife 32 ve mabaadi. Michoud, Hükümet tasarrufları (les actes de gouvernement) sahife 18. Serrigny, İdarî salâhiyet ve usul kitabı (Traite de la competence et de la procedure administrative) ikinci tabi, cilt I, sahife 17. Becquet, Kazai İdarî (Contentieux adminisrratif) No. 96 ve mabaadi Trolly, (la hierarchie administrative Cilt I, sahife 6. Deguit. ihtilâl devrinin hatip ve muharrirleri arasında iki kuvvetin ayrılması lehinde şunlar zikrolunabilir : Rousseau, Mably, Cazelles, Mirabeau, Mounier, Duport, Maury, Garat. ...

Artür, kuvvetlerin tefriki nazariyesine tahsis ettiği etütte üçe taksim için fikir beyan ediyor. «Mesele birbirinden gayri kabili tefrik iki veya üç hizmetin mevcut olduğunu) bilinmesidir». Binaenaleyh, hükmetmek hizmetinde ve idare etmek hizmetinde böyledir. «Hâkimin ve idare memurunun hizmetleri aynı değildir, bunlar birbirile kabili telif olmayan silsilei meratip sisteminden çıkarlar.» Amme hukuku mecmuası 1900, cilt XIV, sahife 46 ve 49. «Bunlar aynı icraî kudreti temsil etmezler». Biz, kuvvetlerin tefriki tabirini, ona hizmetlerin tefriki manasını verdirmek için onu mutat manasından tahrif eden bu muhakemeden müteessir değiliz. Kezalik biz ona kazaî şekilde icra edilen sulta nazarile baktığımız halde, Artür İdarî mahkemeleri kazai kuvvete rapta mecbur olmuştur. Bundan başka, eğer hükmetmek hizmeti ve idare etmek hizmeti birbirinden gayri kabili tefrik ise, gö-

II
Kuvvetlerin ayrılmasının neticeleri — Teşriî
ve icraî kuvvetlerin ayrılmasının atideki neticeleri
vardır:

1 İcraî kuvvet kendi tasarruflarile teşriî bir hükmü naks ve yahut tadil edemez; onun zımnen ihtiva etmediği hiç bir şeyi kanunlara ilâve edemez. (1)

2 icraî kuvvet ne kendi kararnamelerile, ne mahkemelerinin kararlarile, kanuna umumî bir tefsir veremez. Böyle bir tefsir katiyetten mahrum olan, ve münakaşaya müheyya bulunan yerinde, kanunu tadil etmek ve onu kat'î kılmak olurdu bundan ona faide gelir denir. evet, fakat bu faide ancak bizzat vazii kanun tarafından temin olunabilir. Bu suretle tefsir, iki meşkûk sistem arasından birini tercih etmek demektir; kim söyli

rüyoruz ki, her ikisi de muhtelif icra usulleridir. Demiyoruz ki idare memurları ve hâkimler aynı icra kudretini temsil ederler. Diyoruz ki, her ikisi de icra kudretini ifa ederler.

(1) Bilâhara nizamî sultayı ve şumulünü mütalea edeceğiz. O zaman ispat edeceğiz ki, beyan edilen kaide mutlaktır ve mevcut olduğu zannedilen istisnalar hukukan muhik görülmezler ve filen mevcut olmazlar. Cumhur reisinin nizamî kuvveti hakkındaki makalelerime müracaat ediniz. Siyasî ve teşriî mecmua, (Rev. Pol. et Parl., 1898, sahife I ve mabaadi ve sahife 323 ve mabaadi.

.....

yebilir ki vazii kanunun tercih etmiş olduğu şey, idarenin yahut kazanın, reddettiği şey, sureti katiyede değildir. Bu sebeptendir ki hâkim istikbali taahhüt etmeksizin, kanunu ancak muayyen bir mevzuu münazaaya tatbik için tefsir etmek hakkına maliktir.

3 Bir niza mevzuu dolayısıyla talep vaki olmadan, icraî kuvvet ne kendi karnamelerile, ne mahkemelerinin kararlarıyla kanunu tefsir edemez; kanunun manasında şüpheleri olan ve takyidi tam ile ona tevfiği hareket etmek isteyen bir fert ne idareden, ne de kazadan, idareyi yahut kazayı bağliıyacak malûmat alamaz.

4 Gerek mahakimi hukukiyeye, gerek devlet şurasına (Conseil d'etat) hiç bir kanun aleyhinde itirazen müracaat edilemez. Bu teşriî kuvveti icraî kuvvete bu hususta dava etmek demek olurdu ki bu yapılamaz. (1)

(1) Kuvvetlerin ayrılması, mahkemelerin hususî bir dava vesilesile, kanunların teşkilâtı esasiyeye mugayir olduğunu takdir etmeğe mani değildir. Mahkemelerin vazifeleri kanunları tefsir etmek ve bundan onların icrasını temin eylemektir. ...Bu muzaaf kudret, adi kanunlara olduğu gibi teşkilâtı esasiyeyî kanunlara da tatbik olunur. Adî bir kanun ile teşkilâtı esasiye arasında tezat varsa, tatbikatta bunlardan birinin diğerinin tefevvukunu teslim etmesi lâzımdır. Bedihidir ki, feda edilecek olan adi kanunlardır; teşkilâtı esasiyeye riayeti temin için onu bertaraf etmekle mahkemeler tamamilen kendi rolleri dahilinde kalırları. Mür : Jane Bryce f(La Republique Americaine) «Amerika Cümhuriyeti» Fransızca tercümesi, ikinci tabi, cilt I, sahife 355 ve mabaadi.—

III

Kuvvetlerin ayrılması prensibi hukukî bir hakikat değildir. Bu siyasî bir tedbirdir ki bazı ara bulmayı ve bazı istisnaları icap ettirir.

Filhakika, kuvvetlerin ayrılması, eğer iki kuvvet sureti katiyede biri diğerine yabancı olacaktır, demek olsaydı hakikatte makul olmaktan daha ziyade feci olurdu; bilâkis birain diğerine

Laband «Alman İmparatorluğunun âmme hukuku» : (Le Droit Public de l'Empire Allemand) Fransızca tercümesi : cilt II, sahife 322.

Maamafih, bu prensipler tatbikatta yer bulmak için iki şart lâzımdır :

1. — Müessis kuvvetin kanunî sultadan ayrı olduğu bir teşriiyat mevzuubahis olmalıdır ;

2. — Kanunların teşkilâtı esasiyeye mugayir olup olmadığını tetkik etmek kudretini mahkemelerden bir metni mahsus ref'etmemelidir.

İngilterede ki, orada mektup teşkilâtı esasiye yoktur. İtalyada ki, burada (Statuto) adi teşriiyat şeklinde tadil olunabilir, buralara teşkilâtı esasiyeye mugayir kanunlar (Lois inconstitutionneîes) bulunamaz; ilk şart mefkuttur.

Fransada, burada teşkilâtı esasiyeye mugayir kanunlar olabilir. Çünkü, bizim sıkı bir teşkilâtı esasiyemiz vardır ki vazîi kanun tadile muktedir değildir. Fakat sür'atle denir ki diğer şart nakıstır. Adlî teşkilâtı hakkındaki kanun hükmündeki kararname 16-24 Ağustos 1790, fasıl 2. Madde 10 ve 12 ve 3 Eylül 1791, teşkilâtı esasiyesi, bab 3, fasıl 5, madde 3. Kanunların icrasını doğrudan doğruya yahut bilvasıta mah-

.....

hulûl etmesi ve biri diğerile tahdit edilmesi, maamafih aynı gayeye sai olmak için, aynı ruh içinde idrak ve tatbik edilmiş muhtelif usullerle menafii umumiyei istediği veçhile temin etmek için itilâf eylemeleri lâzımdır.

Kuvvetlerin ayrılması -prensibinde ara ~bulmak — Teşriî kuvvet icraî kuvveti, istizah hakkile, bütçeye rey vermemekle, masrafları kontrol etmekle tehdit eder.

İcraî kuvvet, teşriî kuvveti, kanunlarda teşebbüs alınmasına iştirakile, ondan ikinci bir mü-

kemelerin talik etmesini, menetmişlerdir. Tarihî hâdisat ve siyâsî esbap ki bu men'i imlâ etmişlerdir, onlara verilmek istenilen şümülü hakkında şüphe bırakmazlar.

Hâdisat değişmiştir; sebepler zail olduğundan mes'elenin heyeti umumiyesinde bugün bu kadim metinlerin neticelerini muhafazaya mecbur muyuz ? Eğer Fransız teşkilâtı e saniyesi hakların bir beyanını ihtiva etseydi, meselâ o, teşkilâtı esasiye kaideleri olarak âmme hürriyetinin, yahut mülkiyetinin gayri kabili tecavüz olduğunu ilâm etseydi, mes'elenin ciddi bir ehemmiyeti olurdu. Bu hususta hiç bir şey yoktur; bizim teşkilâtı esasiyemiz ancak usule müteallik ahkâmı ihtiva eder. İmdi, bedihî değil midir ki, talep edilen şekillerin tecavüzü icra edilen tasarruflarda onların kanunî mevcudiyetini ref'eder ? Kamaralardan birinde reye konması unutulmuş olan ve hataen neşredilmiş bulunan bir kanun, zahirde kanun görünmekten başka bir şey midir ? Jese'in yaptığı gibi, mahkemeler için şekil noksanından dolayı teşkilâtı esasiyeye uygun olmayan kanunların reddi vazifesini ilâmda hiç bir tehlike yoktur. Fransada ancak bu suretle kanunlar teşkilâtı esasiyeye mugayir olabilirler. Bu bapta iki misal bu-

zakereyi istemekle, meclislerle resmen münasebette bulunmak ile, meb'usan meclisinin feshini yüksek meclisten talep etmek hakkile tahdit eder. (1)

lunabilir. 6 Nisan 1910 tarihli aile babasının kanunî idaresi baklandaki kanun aynı şekilde iki kamara tarafından reye konmadı. — Tahsisatı munzammalar hakkındaki 1879 kanununu tadil eden 5 Ağustos 1914 tarihli kanun kezalik beyledir. Müracaat : Hukuku âmme mecmuası 1915, (Revue du Droit Public) sahife 576 ve mabaadi.

C.F. Jese, meclislerin müzakeratını murakaba hakkında «İdare Umumî Mecmuası» Rev. gen. d'adm. 1895. cilt 11. sahife 411 Duguit) Hukuku esasiye kitabı (Traite de droit constutionnel) ikinci tabi, cilt III. sahife 659 ve mabaadi Signorel. Teşriî kuvvetin tasarruflarını kaza! murakabe: Rev. poi. et park; du controle judiciaire des aetes du pouvoir legislatif. Haziran 1904 sahife 526. Sirey mahkemelerin hükümleri hakkında not d'Iefov - Romanya — 1912, 4 sahife 9.

(1) Bu ara. bulmalar, parlâmento rejiminin, kuvvetlerin teşriki mesaisi üzerine kurulmuş hükümet sisteminin evsafı farikasındandır. İki kuvvet ayrılmıştırlar, fakat biri diğerinden müstakil değildir. Vazî kanun Hükümet mes'uliyeti ile kuvvei icraiyei kendine tâbi tutar; fesih hakkı ile vazî kanun kuvvei icraiyenin tabiidir. Bundan maada kuvvetlerden birini diğerine üstün tutmaktan sakınmalıdır. Kuvvei icraieyi ifade eden tabir bu noktadan fena intihap olunmuştur ve hükümetin ancak tali bir rolü olduğunu farzettirebilir. Onun, bilâkis teşkilâtı esasiye ile. tesbit edilen mikyasta, heyeti umumiyenin idaresi gibi hâkim bir rolü vardır. Tali bir vazifeye misal olarak, kazaî, yahut askerî sulta zikredilebilir.

Kuvvetlerin ayrılması prensibinde istisnalar— Kaidenin istisnası iki nevidir, birincileri tarihî mahiyettedir, diğerleri teşkilâtı esasiyeyî yahut teşriîdir.

Tarihî istisnalardan bahsederken, kanun mahiyetindeki kararnameleri (Decrets-lois) telmih ediyorum, yani o faraziyeleri ki mazide icraî kuvvet buna istinaden kanun kıymetini haiz tedbirler almıştır. Bu ihtilâller devirlerinde yapılmıştır; o zaman zuhur eden sulta tarafından yapılan kararnameler bir defa ihtilâller geçtikten sonra tatbikten feragat edilmiş, yahut yerine kanunlar kaim olmuştur. Münakaşa edilmemiş amelî zaruretleri temin eden bazıları, mevkîî meriyette kalmıştır. (1)

Muhtelif şerait altında 19 uncu asrın iptidasında dahi bu yapılmıştır. Sekizinci senenin yirmi ikinci (Frimer (2) - Frimaire) teşkilâtı esasiyesinin yirmi birinci maddesinde konservatör âyan meclisinin (Senat conservateur) vezaifi meyanına, mahkeme yahut hükümet tarafından teşkilâtı esa-

(1) Hali hazırda mer'iyette olan kanun hükmündeki kararnamelerin ekserisi 1870 muvakkat hükümeti tarafından neşredilmiştir. Bunların listesi meclîsi millide «M. Tallefert» in bir raporunda bulunur. Cilt 8 Ann. Numara 926

(2) Cumhuriyet takviminin üçüncü ayı ki, 21 teşrinisaniden 20 kânunuevveline kadar.

siyeye mugayir diye tevdi edilen tasarrufların feshini koymuştu. Mahakim içtihadatı kundan kiral tarafından tedvin ve neşrolunan kararnamelerin, teşkilâtı esasiyeye mugayir dahi olsa, feshe maruz kalmayınca, teşriî bir mahiyet aldığını istihraç ettiler. (1)

Bu nihayet 1914 harbinin bidayetinde yapılmıştır. Müstaceliyet sebeble verilmiş büyük bir miktardaki kararnameler kuvvetlerini muhafaza etmek için muahhar bir teşriî tasdika iktiran etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Bu kanun ma-

1 — Müracaat CASS. birinci FLORX - LEVESQUE 8, cüt 1, sahife 627 ve sırasile 1819 dam 1833 e kadar muahhar müteaddit kararnamelerde neşredilmiştir.

2 — 1814 kanunu esasisi diyor ki: «Müstemlekeler kanunlar yahut hususî nizamnamelerle idare olunurlar.» Bu müstemlekeler hakkında kanun yapmak vazifesinin teşriî v« icra I kuvvet arasında taksim olunacağını ifade etmez. Demek istiyorum ki asıl memleket hakkında yapılan kanunlar müstemlekeler tatbik olunmıyacaklardır. Maamafih, tatbikat, formüle birinci tefsiri verdi ve 10 uncu Şarlin zamanı idaresinde müstemlekeler hatta kuvvei icraiyye ait olan meseleler için bile nizamnamelerle idare olundu.

Nihayet, filiyatta bir zaruret olmakla beraber hukukan gayri kanunî olan bir vaziyetten içtinap için 1830 kanunu esasisinin muharrirleri «nizamnameler» kelimesini kaldırdılar. «müstemlekeler hususî kanunlarla idare olunurlar».— Fakat 24 nisan 1833 kanunî bir ric'at ile, nizamnameler usulünü yeniden tesis etti. O Antiîler, Güyan ve Burbon adaları için müstemlekât meclisleri ihdas etti. Bütün diğer meseleler için, müstemleke meclisleri tarafından rey verilen

hiyetindeki kararnamelerin «decrets lois» yani teŖrii mahiyette tedbirler tedvin ve neŖreden kararnamelerin pek çoğu 1915 te tesdik edilmiŖtir.

İlave edilmiye, 1800 den 1814 e kadar devlet Ŗurası «conseil d'etat» kanunları sulta tarikile tefsir etmek kudretine malik olmuŖtur.

ve kral tarafından tasdik olunan kararnameler kanun yerini tuttular. Diğer müstemlekelerde 1833 kanununun 25 inci maddesi ki kanunu esasiye muhaliftir. Nizamnameler usulünün tatbik edilmekte devam edeceğini kararlaŖtırdı.

İkinci imperatorluk bu an'aneyi muhafaza etti, 3 mayıs 1854 tarihli Senatus - consulte, antil ve reünyon teŖkilâtı esasiyesini tanzim eder. Mevzuun ehemmiyetine göre teŖriyat membalarını Senatus consulte de, kanunlarda, devlet Ŗurası kararlarında adî kararnamelerde nihayet valileri» kararlarında bulacaklardır. — Diğer müstemlekelerde, kararnameler usulü muhafaza edilmiŖtir.

1854 Senatus - Consultelerin hali hazırdaki rejimde muhafaza edebildikleri kıymet münakaŖa olunmaktadır. Efkârı umumiye bunun mecburiyet ifade eden kuvvetini zayı etmediği merkezindedir. Fakat, kamaraların müstemlekeler hakkında kanun yapmasına hiç h'r kaide karŖı koyamıyacağından teŖriyat bu hususta birbirine rakip iki memba bulurlar; kanun ve kararname; yalnız dikkat edelim ki bizim âmme hukukumuzun prensipleri kanun ile halledilen mevadın kararnamelerle tadiline mümanaat eder. Kanım hükmündeki kararnameler rejimi, ancak hakkında hiç bir kanun varit olmadığı noktalarda mevcut olur. — V. girault müstemlekeler teŖriyatı üçüncü tab (1907) cilt 1. sahife 372. Cezair hakkında müracaat LARCHER, Cezair teŖriyatının esasatı ikinci tab 1911 cilt 1. sahife 131 ve mabadi.

Teşkilâtı esasîyevî istisnalar ikidir:

Birincisi meclislerden birine kazaî bir vazife tevcih eden 24 şubat. 1875 tarihli kanundan tevellût eder. Ayan meclisi «Senat» gerek Reisi cumhuru gerek nazırları muhakeme etmek ve devletin emniyeti aleyhine irtikâp edilmiş suikastların muhakeme mercii olmak üzere adalet divanı «Cour de justice» halinde teşekkül edebilir.

İkinci istisna müstemlekelere taallûk eder ki, prensip itibarile bugün dahi kanun mahiyetindeki kararnameler «decrets - lois» rejimine tâbidirler.

Kuvvetlerin tefriki prensibine, teşriî mahiyette bir istisna siyasi meclisler tarafından tayin edilen tahkikat komisyonlarına, sureti ad iyede mahkemelere ait olan salâhiyetleri veren, 23 mart 1914 tarihli kanunda bulunur. Bu komisyonlar bilhassa istimalını muvafık gördükleri şahitleri huzurlarına celbettirir ve onları ispati vücude icbar etmek için vesaiti cebriye istimal eyler. Binnefis teşkilâtı esasîyede sarahaten veya zımnan yapılan istisnalar mahfuz olmak üzere, eğer kuvvetlerin ayrılması nazariyesi teşkilât! esasîyevî mahiyette telâkki edilirse 23 mart 1914 tarihli kanuna, teşkilâtı esasîyeye mugayir nazarile bakmak lâzımdır. ⁽¹⁾ Hükûmete -bilâhare tasdik edilmek şartile- muhtelif kanunların tadilini iktiza ettiren İdarî İslâhata tevessül etmek mezuniyetini veren 22 mart

¹ İşte bu kanunun tatbikindendir ki, tahkikat komisyonu muvacehesinde ahiren yemin etmekten istinkâf eden şahitler aleyhinde takibat icra edilmiştir.

**1924 tarihli kanunu da kezaîlik teşkilâtı esasîyeye
mugayir telâkki ederiz. (2)**

2.— İdarî ve kazaî sultaların ayrılması

İdarî ve kazaî saltaların ayrılmasının esbabı mucibesi — Muhakeme ve hükmetmek ve idare etmek hizmetleri, her ikisi de bu diğer daha geniş hizmetin: «kanunların icrasını temin etmek» hizmetinin birer cüzüdür. Kaza icrasının bir kısmıdır ve adliye, icraî kuvvetin bir şubesidir. Maamafih, filyatta ayrı olan idare ile adliye hukuken ayrılmalıdırlar.

«Monteskiyö, Montesquieu» aksini söylemekle

(2) Kanun hükmündeki kararnamelerin teşkilâtı esasîyeye mugayereti 22 mart 1924 kanunu vesilesile büyük bir şiddetle ileri sürülmüştür. Bu metnin birinci maddesinde demiş idik ki hükümet bunun neşrinden dört ay zarfından icap eden tasarrufatın tehakkukunun tehammül ettiği her türlü idari İslâhat ve basitleştirmek ameliyesine tevessül edebilecektir ve ilâve ediliyordu; «bu suretle ittihaz edilen tedbirler mevkii mer'iyette olan kanunlara mugayir tadilâtı iktiza ettirirse, kararnameler altı ay zarfında teşriî tasdika arz edilecektir.

Burada, kuvvei teşriyenin hükümete bahsettiği muvakkat bir vekâlet yok mudur? Bu bana çok güç kabili itiraz görünür. Bu vesile ile kuvvei teşriyenin muhteviyatı üzerinde çok münakaşa edilmiştir. Bazı müellifler tanzimat kuvvetinin teşriî kuvvetten ancak içinde icra edildiği şekil dolayısıyla

beraber, burada mevzuu bahsolan hürriyet değildir. Muhakeme ve hükmetmek ve idare eylemek kuvvetlerinin karışmasında istibdâdı tevhit etmek mahzuru yoktur. Onun arzettiği mahzur aynı zamanda hem iyi idareye hem iyi adalete zarar vermesidir. İdarecinin ve hakimin kendi rollerinin talep ettikleri sıfatlar haddizatında ayrıdırlar. Kudret, faaliyet, feraset, bazı mertebe dirayet, kararlarda sürat, emir vermede katiyet liyakatli idareciyi temyiz eden çok kuvvetli vasıflardır.

Hakimin otoriteye, bilgiden daha az ihtiyacı vardır. Onun faal olmasının dirayetli bir zekâyâ, kudretli bir tabiata malik olmasının az ehemmiyeti vardır. Her şeyden evvel onun afif, bitaraf, mülâhazalı ihtarından azade olması lâzımdır.

Mazinin tecrübesi faaliyeti beşeriyenin bütün şubelerinde olduğu gibi burada iş bölümünün fai -

ayrıldığı tasdikten korkmazlar. Münhasıran parlamentoya tahsis edilmiş bir sahanın olmaması lâzımdır. Bu nazariyeyi kabul etmekle beraberki bunun doğruluğu bize şüpheli görünüyor - hükümetin - teşkilâtı esasiyeye tecavüz etmeksizin - teşriî ahkâmı tadile muktedir olacağım nasıl kabul etmelidir — Eğer teşkilâtı esasiye ondan bu hakkı nezediyorsa, ona adî bir kanun nasıl bahşedebilir? — M. Poincare hükümetinin talep ettiği hükümler derece nihayede makul idiler. Harp zamanında bunlar müşkülâtsiz kabul edilmiş olmalıydılar. Sulh zamanında mümasil vasıtalarla müracaat etmek tehlikelidir. Mesele hakkında müracaat: M. L .Kollandın âmme hukuku mecmuasındaki nefis makalesine - sene 1924, sahife 42 CF. Jese umumî prensipler 2. tap, sahife 361

delerini tezahür ettirmiştir. Aynı insanlar çok uzun zaman esnasında bütün kuvvetleri birden ellerinde toplamışlardır. Hatırlanamıyacak kadar eski ananeler mucibince kırların kâhyaları (prevots du roi) ve onlardan sonra, kral namına adalet icrasile muvazzaf memurlar (les bailles) tali derecede davaları ■ rüyete memur kralın memurları (seneehaux) sonra, bir vilâyette muhtelif umumî hizmetler hakkında kral namına teftişat icra eden vekili umumlur (les intendants) aynı zamanda İdarî, kazaî ve malî vezaifi haiz idiler.

Azar azar, vazifelerin ihtisas esasına göre tayini mübremiyet kesbetti ve bu kadar muhtelif rollerin ayrı daireler arasında tevzii lüzumu anlaşıldı. Mahkemeler münhasıran icrayı kaza vazifesini aldılar. Aynı zamanda memurlar yalnız vergilerin cibayetine, diğerleri zabıtaya, başkaları kıtaatin kumandasına memur edilmişlerdi... Maamafih idarenin nüfuzunu ve hakimlerin istiklâlini yegâne muhafaza edebilecek olan bu tefrik, hatta eski rejimin nihayetinde bile kâfi derecede mükemmel tarzda yapılmıştı.

İdare her vesilede müşkülâta maruz kalırdı; ve parlamentonun fuzulî müdahalesi yüzünden kendisine lâzım olan nüfuzunu zayi ederdi. Kazaî heyetler kendi istiklâlleri içinde idare memurlarının tecavüzde, bilhassa vekili umurların « inten dants» taşkın kudretlerde tehdit olunurlardı. Bu sonuncular bundan başka unvanlarının içine varıncıya kadar ahlâkın bu fena halinin damgasını taşırlardı; onlar dahi zabitanın, Adliyenin, Mâliyenin yüksek memurları değil midirler?

Sui istimallerin temadisini bertaraf etmek noktai nazarındandır ki İdarî ve adlî sultaların tefriki prensibinin teyidi keyfiyeti, 1790 ve 1791 kanunlarına dercedilmek ve mukaddem müteaddit metinlerde bilhassa ceza kanununda tecdit olunmak hususunda şiddetli itirazları tahrik etti. (1)

(1) Müracaat: 16-24 ağustos 1790 kanununa. Fasil 2. madde 13 adlî hizmetler ayırırlar. İdarî hizmetlerden daima ayrı kalacaklardır. Hilafî vazifej memuriyeti sui istimal cezasını müstelzim olduğu için hâkimler, ne suretle olursa olsun, idari heyetlerin muamelâtını karıştırmıyacaklardır...» — CF. Const 3-14 eylül 1791 bab 2. fasıl 3 ve 16 Fructidor kararnamesi — 3 yegâne madde — bundan maada prensip mütekabildir; 1791 teşkilâtı esasiyesi kat'î cümlelerle tasdik ediliyordu; « (idari memurları) na kuvvei teşriyenin icrasına karışabilirler, yahut kanunların icrasını talik edebilirler, ne adlî mahiyette bir şeye teşebbüs edebilirler...» 3-14 eylül 1791 teşkilâtı esasiyesi bab 3. fasıl 4. kısım 2 madde 3.

Kezalik ceza kanunu iki cihete ait bükümleri ihtiva eder. Madde 127: vazifei memuriyeti sui istimal ile iktiham olunarak hukuku siyasiye ve medeniyeden mahrumiyetle tecziye edileceklerdir. 1...; 2 hakimler, müddei umumiler, yahut kralın müddeileri (vekilleri) yahut bunların muavinleri zabıtai adliye memurları gerek bu hususlarda talimatlar yaparak, gerek idareden sadır olan emirlerin icrasını menederek idari sultalara bahşedilen maddelere karışmak suretile yahut idare memurlarının vazifelerinin icrasından dolayı mahkemeye celbine müsaade yahut emredilmiş olduğundan, bu hususta hükmolunan iptali, yahut ihtilâf merci mahkemesine müracaat edildiği hakkında kendilerine vaki

Bu prensip bizim âmme hukukumuzun kavaidi esasiyesinden biri olarak kaldı. Bunun kuvvei teyidiyesi ademi salâhiyet hakkında devlet şurasına müracaat etmek ve temyiz mahkemesine itiraz etmektir. Birincisile kazaî sultanın vezaifine teaddi edebilecek İdarî bir kararın feshi elde edilebilir. İkincisile idarenin vezaifine teaddi edebilecek kazaî bir kararın temyizden nakzını elde edebilirler.

Aynı prensip sureti teşekkülünü ve tarzı faaliyetini bilâhare izah edeceğim. İhtilâfı merci mahkemesinin nazımlığını ifa eder.

İdarî ve kazaî sultaların ayrılmasının şumulü ve neticesi — İdarî ve kazaî sultaların ayrılması prensibi iptidada hiç bir kaydı ihtiyatiyi ihtiva etmiyordu. Hakimlerin kontrolünden bütün İdarî kararları bir çok teşriî ve nizamî hükümlerin tekrar ettiği gibi onların bütün muamelâtını «toutes

olan tebliği nazari dikkate alınıyor emirlerinin yahut hükümlerinin icrasında ısrar suretile salâhiyetlerini tecavüz eyledikleri takdirde .— Madde 130. Valiler, Kaymakamlar, Belediye reisleri ve diğer idare memurları teşriî kuvvetin icrasına karıştıkları takdirde... yahut yüksek mahkemelere veya mahkemelere her hangi bir emir vermek veya nehyetmek mahiyetinde umumî kararnameler ittihazına müdahale edenler hukuku siyasiye ve medeniyeden mahrumiyetle mucazatlandırılacaklardır.» — Madde 131; «eğer bu idare memurları mahkemelerin salâhiyeti cümlesinden olan hukuk ve menafii hususiyeye müteallik işleri fuzulî kabul etmek suretile adlî hizmetlere müdahale edecek olurlarsa... asgarî 16 frank ve azamî 150 frank cezayı nakdiile tecziye edileceklerdir. »

leurs operations» hariç tutmak mevzuu bahs idi. İdareciler tarafından ittihaz olunan tedbirler mahiyeti ve mevzuuna göre ayrılmaz. Bu gayri mümkündür; çünkü icap etmez ki idarecilerin nüfuzu hakimlerin sansörü ile zayıf düşmek tehlikesine uğrasın; fakat mahkemeler bundan fazla idarecilerin aktetdikleri mukaveleleri, onların âmme hizmetlerini ifa esnasında, yahut ta İdarî emvalin idaresinde sebebiyet verecekleri zararları kabul etmez. Çünkü bu ifrattır ve tehlikelidir.

Bu ifrattır, çünkü idarecilerin nüfuzu bir şeyi emir veya nebi ettikleri vakit, ancak mevzuu bahsolur; yoksa mukavele aktettikleri yahut efradın kendi zatî işlerini görürken yaptıkları veçhile maddî işler gördükleri vakit değil.

Bu tehlikelidir, çünkü bu devirde kazaî mahkemelerden başka mahkemeler mevcut değildi'. İdarî muamelâtta tehaddüs eden davaları onların kabule salâhiyettar olmıyacıklarını söylemek ve her nevi itiraz hakkını, yani, idare edenlerin keyfî muamelâtına karşı idare edilenlerin her nevi müdafaa vasıtasını kaldırmak demektir.

Düşünülür ki idare heyetleri, biri diğeri marifetile kontrol edilirler. Bütün şubanın rüesasını intihabı meclislerin, vilâyet meclislerinin ve kaza meclislerinin müzakerelerine iştirak ederler. Bu meclislerin içinden seçilen ve faal idare ile muvazzaf kılınmış vilâyet yahut kaza direktuarları «les directioires» bizzat kendileri ahalinin şikâyetlerini tetkik ederler. « Halk tarafından kısa bir müddet

.....

için intihap edilen, ve daima işte bulunan» filanı idare memurunun bu davaları « her nevi niza cihazından azade olarak» halletmekte hakimlerden daha ziyade ehil olduklarını bir meb'us müessesan meclisinin kürsüsünde teyit etmekten korkmaz.

Bu suretle ifade edilen gaflet direktuarların daha az bitaraflardan ve daha çok cahillerden terekkep etmesi lâzım gelmesinden daha ziyade feci idi. Bundan fazla olarak bu tarzı idare az devam etti. Kazaî müesseselerin muzaaf bir tekâmülü, idari ve kazaî sultaların ayrılması prensibinin tatbikini çabuk değıştirdi. Bir taraftan kaidenin mutlak mahiyetindeki ifrat anlaşıldı, ve hiç olmazsa İdarî sultalar tarafından sebebiyet verilen davaların kabûlünü, kazaî mahkemelere iadeten vermek icap ettiğİ tebeyyün etti. Diğer taraftan prensibi gayri mütecaviz kılmak için faaliyeti, hakkı kazanın hakikî uzuvlarını teşkil etmiş olan, hususî heyetlere şikâyet suretile müracaat hakkı tesis olundu.

Sultaların ayrılması prensibine takyidat.— İdarî muamelât arasında yapılması teemmül edilen ilk tefrik Merlen «Merlin» tarafından «hukuk meseleleri «questions de droit» eserinde ve «hanriyon de panse, (Henrion de Pansey) tarafından kazaî sulta hakkında «de l'autorite judiciaire» eserinde beyan edilmiştir. İdarî sulta, kendi tasarruflarının, ancak âmme menfaati için yapılan muamelât mevzuu bahsolduğİ vakit hakimi kalmalıdır. Adlî mahkemeler ise bilâkis idare memurları devletin, departmanların yahut komünlerin emlâki

hususiyesinin mümessili olarak hareket ettikçe salâhiyettar olmalıdırlar.
(1)

(1) 2 Jerminal sene 5 direktuvarının bir kararnamesi İdarî tasarrufları 16-24 ağustos 1790 ve 16 FRUCT sene III. kanunları mefhumunda tavsif eder. Sene III «hükümetin emrile doğrudan doğruya kendisine merbut memurlar tarafından kendi nazareti altında ve âmme hâzinesi tarafından verilen tahsisat ile icra edilen bütün muamelât». Devletin emlâki hususiyesine ait davalar hakkındaki kazaî salâhiyetin vaktile tasdik edildiğini görüyoruz. 15 Prairial sene XII celsesinde, Merlin Temyiz mahkemesi huzurunda bunu çok kuvvetli cümlelerle beyan etmektedir. — «diyor ki, binaenaleyh belediye meclislerinin içinde kendi komünleri namına muamele ve hüküm koydukları her hangi mukaveleler dahi İdarî tasarruflar mıdır? Eğer bu icra ve isticar mukavelenameleri, bu mukavele devirleri, bu mukaveleler itirazata mahal verirse kuvvei kazaiye bunları istimal edemiyecek midir? Bunlar, bunu kabul etmek lâzımdır, yeni fikirlerdir, daha doğru söyliyelim, kabul edilen bütün mefhumlara muarız olan ve akıli selim/ isyan ettiren acip fikirlerdir. « Müracaat hukuk meseleleri, ikinci tab. Cilt 9. Kuvvei kazaiye, 9 sahife 62.— CF. Henrion de Pansy. Kazaî sulta bir/nci tap, 1810 da neşredilmiştir. Sahife 309 ve mabadi. 1818 de intişar eden ikinci cildinde okuyoruz: sahife 468» Burada yanılmamalıdır: Ancak hükümet gibi ve cemiyetin menafii umumiyesi dairesinde hareket ettiği vakit hükümet, kendi tasarruflarının tefsir veya icrasından tehaddüs edebilecek müşkülâtın hâkimidir. Eğer itirazın mevzuu aynı haklar ise hükümet tasarrufunun devlet emlâkinin akşamından bulunduğu ilân ettiğini ve efradın mevrus mal olarak kendilerine ait bulunduğunu iddia eyledikleri arazi veya em-

.....

Bir vali prefet gayri sıhî bir fabrikanın şeddini emreder; yahut bir yolun inşası için bir mukavele yapar. Burada o, âmme menfaati için hareket eder, emreder, yahut mukavele akteder. Mahkemelerin onun ittihaz ettiği tedbirler ve bu tedbirlerin tevhit ettiği davalar hakkında saldâhiyeti yoktur fakat işte bu aynı memur, devlete kalan bir miras

lâkin verilmesi ise mesele başkadır.» Aynı ibare 1827 tabında cilt 2. sahife 325 te bulunur.

2 — Cour, CF. Ducrocq7 inci tap, cilt 2. sahife II . 25 sene var ki pek çok tedris edilen ve daima mergubum olan bu nazariyedir. Bu mantıkidir. Bu kazayı idariye olabilecek en alâ esbabı mucibeyi temin eder, idare sınıfını adlî mahkemelere tabi tutmak meselesi yoktur. Bu onların sultasını azaltmak olurdu. Bilâkis idari hizmetler için yapılan mukaveleleri yahut onların tasarruflarının sebebiyet verdikleri zararları hukuku umumiye hâkimlerine vermemek için makul hiç bir sebep yoktur.

Bu eserin ilk beş tabına ben M. M. Auroc; Laferriere; Ducrogon vazih telâkkisini elinden geldiği kadar müdafaa ettim. İdarî mahakim içtihadatının tekâmülü devlet şurasının salâhiyetini tevsi hakkındaki meyli, idarenin içine karışmış olduğu her nevi müşkülâtın adlî mahkemeleri kurtarmak hususunda Temyiz mahkemesinin gösterdiği cemilekârlık, işte bilfiil kazanılması gayti kabil olan bir davadan feragate beni mecbur eden mülâhazalar bunlardır. Bundan maada ben maalmemnuniye kabul ediyorum ki İdarî salâhiyetin tevsii bugün tehlikeden aridir, çünkü devlet şurası, sureti umumiyetle adli mahkemelerden (divan) ve sureti hususiyede temyiz mahkemesinden daha az hakimiyet teminatı arzetmez.

malından mobilyeleri sattırıyor; işte bir komün reisi «le maire» kendi komününe vasiyet edilmiş bir gayri menkulü icara veriyor; icar yahut satışın icrasında müşkülât tehdâdüs ediyor. Bu akitler âmme menfaati için yapılmamıştır. Vali komün reisi bunları devlet emlâki hususiyesinin yahut komünün müdiri sıfatile yapmıştır. Bu kabil davaları mahakimi âdiyenin salâhiyetinden hariç tutmak için makul bir sebep yoktur.

Bu tefrikler on dokuzuncu asır hengâmına kadar mütezayit inkişafı ile devam eder. Bilâhare daha ziyade vazih, daha geniş bir ayrılışa müncer olur ki, bir kaç sene bunu mahakim içtihadatından takip eden M. Laferriyer «M. Laferriere» bunun en çok hararetili müdafii olur. Bu adlî mahkemelerin salâhiyetinden hariç kalan sadece sulta tasarrufı ile onların salâhiyetine tabi kalan idare tasarrufunun - metinlerin kabul ettiği istisnalar hariç - ayrılmasıdır.

Sulta tasarrufu odur ki, bununla idare bir şeyi emir yahut nehi eder.

Vilâyeti hassa idaresi tasarrufu odur ki, gerek emlâki hususiyenin istifadesi için, gerek âmme servisinin işlenmesi için, efradın bu bapta kendi zatî işleri için tabi oldukları şerait altında idare memurları icra ederler. Vazifesinin icrasında İdarî bir memur tarafından ifa edilen mukavelevî yahut maddî bütün tasarrufat, gayesi ne olursa olsun işte bu nevidendir.

Maamafih daha geniş bir tefsirin tatbikına mevzu olan müteaddit metinler, idare tasarruflarından tehaddüs eden davaları münhasıran idareye vermiştir. Binaberin bu nazariyede « tabîi deavii idariye » (yani sulta tasarruflarının aleyhine İdarî itiraz) ve « kanunun tayinile olan deaviyi idariye » (yani bunda idari salâhiyet istisnaî metinlerden doğar) tefrik olunur. (1)

(1) Tekâmülün azimet noktası Blanconun kararnamesindedir. (Conf. tril, 8 şubat 1873, 3, 20; S. 1873. 2, 153) kanunu medenin hüküm koymadığı âmme hizmetlerinin icrası hakkındaki bu tasdik üzerine devletin mes'uliyetini kabul etmek için idari mahkemelerin salâhiyeti birinci defa olarak teskin ediliyor. 1872 de galebe çalan tez departmanlarda ve komünlerde uzun müddet gayrî kabili tatbik kaldı. Millî hizmetlere münhasır olduğundan bu tesadüm etmedi. Çünkü o, evvelce ihtilâl kanunlarından çıkarılan an'anevî bir teamülü istihlâf ediyor; yahut onu temadi ettiriyordu: şöyle ki «devlet ancak idari kaza tarafından borçlu ilan olunabilir» .— 1903 te idari kaza departman işlerine teşmil olundu (Terrier kararnamesi. E. C. 6 şubat 1903, 1903 S, 3, 25; 1904 D. 3, 65). — ihtilâfı merci mahkemesinin Feutrz işindeki kararı 29 şubat 1908 (97, 3, 1908 S) bu tarzı halli tasdik eder. Bu derhal komün hizmetlerinden dolayı sebebiyet verilen zararlara (De Fonscolombe, 11 nisan 1908, 1909 S, 3, 50) ve nihayet âmme hizmetlerinin icrası hakkındaki komün mukavelelerime teşmil olunur. (Therond C. E. 4 mart 1910. 1911 S, 3, 17). — maamafi hizmetin ifası içinde mevzu bahsolımyan alış ve verişe teallük eden davaları şura âmme hıjzmeti vesilesile teahaddüs etmiş addetmez. Thherond kararnamesinde süprüntülerin kaldırıl-

İdarî ve kazaî sultaların ayrılması prensibinin, bu tefsirinde, bazı İlmî kıymetlerin mevcudiyeti kabul edilmekle beraber, bu tefsir tatbikatta faide temin etmemiştir. Mahakim içtihadatı, o kadar merhaleler teşkil eden bir sıra meşhur kararlara, âmme hizmetleri tasarruflarile, hususî idare tasarrufu arasındaki eski ayrılığa kadar tesir etmiştir.

Şu muzaaf umumî formül, devlet şurasınca kabul edilmiş gibi telâkki olunabilir:

Amme hizmetlerinin ifası vesilesile tevellüt eden bilumum davalar için adlî mahkemelerin salâhiyeti fımabaa bertaraf edilmiştir.

Adlî mahkemeler, devletin, departmanların ve komünlerin hususî emlâkine müteallik itirazatın halli hakkında salâhiyettar kalırlar. Bittabi, bu prensipler; ancak tabîi deavii idariye ve adliye tesmiye olunabilecekler hakkında tatbik olunabilir. Bazı hususî metinler, prensibin şumulü aynı

ması hakkında bir hizmetin teşkili mevzubahs oluyordu: Salâhiyeti idariye, 31 temmuz 1912 kararnamesinde (Vosges Granit şirketi) kendi yollar için bir şehir tarafından kaldırım taşları mubayaası mevzubahs idi. Kaldırım taşları mubayaası hizmetinin ifasını doğrudan doğruya alâkadar etmez: Şura salâhiyettar olmadığını beyan etti.— müracaat: Mart 1914 tarihli M. L. Bliem âmme hukuku mecmuasındaki bu kararın tenkidine ve neticelerine müracaat, sahife 145 .— aynı tarzı hal 26 mart 1918. Leb, sahife 322 Deshayes işinde tekerrür eder. Bir komün tarafından yapılan bir levazım mübayası davasını istima hususunda adli mahkeme salâhiyettar kalır.

suretle anlaşılmadığı devirde tedvin ve neşredildiğinden, daha doğrusu, halü maslahata uygun olmak mülâhazasını temin ettiğinden, mantikî su» rette sultadan birine ait olması lâzım gelen mevzularda salâhiyet diğerine verilmiştir. (1)

.....(1) Müracaat; bilhassa bir İdarî tasarruf doğrudandoğruya veya bilvasıta istimplâki icap ettirdiği vakit adli mahkemelere salâhiyet veren metinlere ve emlâki emiriyeye müteallik satışlardan mütevellit davaların kabulünü vilâyet meclisine tahmil eden 28 pluviose sene VIII kanununa.

Adî zabıta mahkemelerine talimatların kanuniyetini murakaba hususunda tanılan (ve bu mahkemelerin ceza hükmetmek suretile kuvvei teyidiyeyi haiz oldukları) kudreti, salâhiyet hakkındaki umum prensiplerin istisnaları meyanında zikretmemek müreccahtır. Ceza kanununun tatbiki adlî mahkemelere aittir. İdarî polis nizamatını teyit eden bir cezaî kanundur. 471-15 « Bu kanunî olarak yapılmıştır. »

Kelimelerinde okunan kaydi ihtiyatiyi ihtiva etmediği halde bile, aklı selimin şu prensbinden çıkar ki, gayri kanunî olarak yapılan bir talimatnamenin muteber olduğunu kabul etmekle, mahkeme, bu talimatnamenin kendisinden gayri kanunî olduğunu istintaç ettiği kanunu bilhassa çiğnemiş olur. Gayri kanunî bir talimatnamenin tecavüzü için bir cezayî nakti hükmünden imtina eden zabıta hâkimleri idarenin rolüne tecavüz etmiş olmazlar.

Bundan fazla olarak talimatnamelerin haiz oldukları İdarî tasarruf mahiyeti, mahkemeler için, bunun tatbikini isbat zımnında onların tefsiri işini, İdarî kazaya göndermek mecburiyetini tazammun etmez. Kazayı İdarî, La ferriere,

Kazaî İdarîlerin ihdası .— İdarî ve adlî sultaların ayrılması prensibi halktan haklarına riayeti temin için mahkemelere itiraz hakkını nezzeder. Onlar artık her nevi teminattan mahrum mu kalacaklardır?

İhtilâl kanunları vergi mükellefiyeti, nafia ve yollar mevzuundaki şikâyetleri, kabul etmek için, faal idare ile mükellef intihabî heyetlere (De-

cilt 1. sahife 483, mahkemelerin talimatnamelere cezaî bir müeyyede teminine davet olundukları faraziyesi için bu isbat ve izah eder. Fakat bu hegâne vak'a üzerinde tavakkuf için hiç bir sebep yoktu. Bir çok defalar, mahakim içtihadatı, adlî sultaya hatta hukukî mevzuda bu tefsir hakkını tanımıştır. - Müracaat Moreau, İdarî talimat, S. 260 ve ma. ihtildâfi merci mahkemesinde hükümet komiseri M. Blondelin 29 temmuz 1916 kararı altına yazdığı çok hukukî izahtı. M. Blondel, kanunî surette yapılmış talimatnamelerin tefsiri hususunda addlî salâhiyeti burada şu çok doğru mülâhazatla izah ediyor: mezkûr talimatnameler, ki tatbikata müteallik İdarî tedbirlerdir, nihayetülemir kanunların temdidir. 24 teşrinievvel 1917, D. P. 1918, 1, 5, müracaat. CH. cıv «diyor ki hükümleri vazih ve muayyen oldukları vakit sade talimatı tatbik değil fakat, tamamen elde bulunan bir davanın halli için onun kanuniyetini tayin etmek ve tefsiri lâzım olduğu vakit manasını tefsir etmek adlî sultaya aittir.» - Nihayet müracaat: M. Jean Appletonun, mükemmel notuna 19 kânunusani 1921 - D. 1921 sahife 49.

partman yahut kaza direktuarları (1)) sureti mahsus ad a salâhiyet bahşeder.

Bundan maada krala yahut teşriî heyete. (2) sonra devlet şurası halinde toplanan (1) kral ve nazırlara itirazen müracaat hakkı derpiş olunur. Hükümdarlığın sukutundan sonra meclisi nuzzar lağvedildi. (5 Fructidor (2) senede 3, madde. 151) nazırlar şahsan ve «herkes kendi kısmında» İdarî silsilei meratibin reisleri (les chefs) telâkki edildiler. Bu unvan ile onlar departman idarelerinin ve belediye idarelerinin tasarruflarını feshedebilirler.

(1) 6-7-11 eylül 1790 kararnamesine müracaat, (adli ve İdarî organ)

(2) 7-14 teşrinievvel 1790 kararnamesi; Ma. 11. şöyle der: heyeti idariye nazarında ademi salâhiyet talepleri hiç bir halde mahkemelerin salâhiyeti cümlesinden değildir. Onlar idarei umumiyenin reisi olan krala arz olunacaktır ve kralın nazırlarının kanunlara mugayir bir karar verdirmek hakkı iddia olunduğu takdirde, şikâyetler teşriî heyete yapılacaktır.

(1) 27 nisan 25 mayıs 1791 kanunu (hükümetin teşkilâtı) madde 16: (kral ile nazırlardan mürekkep bir devlet şurası olacaktır.) madde 17)

Devlet şurasının vazifeleri şunlardır. 10 kabul ve tetkiki kuvvei icraiyeeye ait olan işlerin münakaşasını, müşkülâtın tetkiki...

2 idari heyetlerin gayrı muntazam tasarruflarının feshini icap edebilen sebeplerin münakaşası.

2 «Fructidor» cumhuriyet senesinin 12 inci ayı ki 18 ağustostan 16 eylüle kadardır. - Mütercim -

Bu hal VIII senesinin İdarî İslâhatına kadar devam eder. Silsilei meratibe istinat eden bu itirazen müracaat - İdarî amirlere adı şikâyat - hakkında bir kazai İdarînin hatta rüşeymi teşkilâtım görmek için fevkalâde cemilekâr olmak lâzımdır.

Asrî rejimin birinci İdarî mahkemesi olarak 28. pluviose (1) sene VIII kanunile teşekkül eden ve sureti mahsusada - yani devlet şurasına müracaat hakkı mahfuz olmak üzere - muayyen bir kemiyetteki davaları rüyetle mükellef bulunan vilâyet meclisinin «conseil de prefecture» mülâhaza ediyorum. (8)

VIII senenin 22 firimeri, teşkilâtı esasiyesile tesis edilen devlet şurasının binnefis kendisi evvelâ bir kaza gibi görünmüyordu. O azar azar bu mahiyeti kendi sinesinde, 11 haziran 1806 tarihinde bir deavi komisyonu mahsusunun «commission speciaie du contentieux» teşekkülü ile ve bilhassa, 1831 de, şûrada deavi işlerini müzakere etmek için kazaî şekillerin pek çoğunun kabulde olacaktır.

(1) Pluviose cümhuriyet takvimimin beşinci ayı ki 20, 21 yahut 22 kânunusaniden 19, 20 yahut 11 şubata kadar devam eder.

(1) Vilâyet meclisi ancak bir vazife mahkemesidir ve daima böyle idi. Yani ancak metinlerin kendisine bahşettiği davaları rüyet eder. Sureti adiyede az ehemmiyeti haiz olan davaları halletmekle mükellef olmasile hukuk mahkemesine değil sulh kazasına benzer.

.....

Muhakeme olunacak kimsenin, bu büyük meclisin idari mahkeme halindeki muntazam mesaisinde, idarenin keyfî tasarrufatı aleyhinde, intizar etmek hakkım haiz olduğu, bütün teminatı bulduğu andan itibaren, salâhiyetlerin ayrılması meselesi, ehemmiyetinin bir kısmım zayi eder. Kimin muhakeme edeceğini bilmenin az ehemmiyeti vardır. Yeter ki orada hükümler arzu edilen şerait içinde, istiklâl ve bitaraflıkla verilir. (1)

3. — Anime idarelerinin hükmî şahsiyeti

— I —

İdarî sultaların, menafii umumiyeyi temin etmek vazifesi vardır. Bu neticeye vasıl olmak için o muhtelif idarelere ayrılmıştır.

(1) Evvelâ 1849 tarihinde, sonra sureti kat'iyede 1872 de salâhiyeti kâmileyi haiz kazanın, La justice delegee, mukayyet kazayı, La justice retenue, istihlâf etmesi, amelî faideyi haiz olmaktan ziyade nazârî bir tarakkî olarak mülâhaza edilmelidir. İşte bu ifadat şunu beyan etmektedir: 1872 tarihine kadar, deavii idariye kararları devlet şurasının bütün kararları gibi rey «d'avis» halinde verilmiştir. Devlet reisi kazayı idariye müteallik kararname ile Decret aux contontieux katileştiriyor; filhakika - çok nadir istisnalardan sarfı nazar - devlet reisi deavii idariye mevzuunda devlet şurasının reyi mucibince hareket etmiştir. 1872 tarihinden beri şura, deavii idariye mevzuunda sureti kat'iyede «souverainement» karar vermektedir.

Bu idarelerin her biri, teşkilâtı, silsilei meratibe tabi bir memurun heyetinin, gerek iştigal edeceği mevat, gerek icrayı faaliyet edeceği mıntaka hakkında mahdud bir salâhiyeti istilzam eder. Onun memuriyetini ifa için maddî vesaitle mücehhez olması, yani bütçeye malik bulunması lâzımdır. Her idare para serfeder; para sarf etmek için gelir membâna malik olmak lâzımdır; gelir membâna malik olmak için malik, alacaklı, borçlu olabilmeli, hukukî bir ehliyeti haiz olmalıdır; hukukda, hükmi şahs denen şey olmalıdır.

Eğer tamamilen hukukî zaruretler noktai nazarından vazolunursa, devletin hükmi şahsiyetini tanımak kâfi olabilirdi, denilir. Borçlu, alacaklı, malik, yahut âkid devlet, varidat ve sarfiyatının sebeplerine göre muhtelif memurlarile temsil olunabilirdi. Devletin hükmi şahsiyetini tanımak zarurî idi; hukukan bu kâfi idi. (1) İdarei umumi-

(1) İhtilâl meclisleri, bu telâkkiyi tahakkuk ettirmek için teşebbüs ettiler. Kilisâi müesseseler 24 teşrinisani 1789, 20 nisan ve 28 teşrinievvel 1790, 18 ve 19 ağustos 1792 ve 13 brumaire sene II.

Gayri dinî loncalar — «Corparation» 1793 te ayni akibete uğradılar. 23 messidor sene II tarihli bir kararname ne nam altında olursa olsun hastahanelerin bütün mallarını, yardım evlerini, müsafirhaneleri, fakirler idarehanelerini ve diğer hayır müesseselerini millî emval ilân eder. İhtilâlden evvel eşhas sindikalan olan komünlere gelince onlarda basit cüzü İdarî yapılmak istenilir. Konvansyon, «La conventiyon» onların matlûplarını ve zimmetlerini millileş-

yelerin bazı tali taksimatına, hatta bazı hidematı mahsusalara aynı suretle hükmî şahsiyet vermek daha elverişli görüldü.

Bu idareler, ki bunlardan sonuncular, müessesatı umumiye, «etablissement public» namını alırlar, bu suretle akit yapabilirler, ahzı kabzederler, malik olabilirler. Onların has bir hayatı vardır ki, bu cihet, hakikatta kendilerinin azasından bulundukları büyük vücudun vazifelerini pek çok hafifletir. Bu vasıta ile, bazı menafii umumiye grupları, manevî bir mevcudiyet halinde temerküz ederler ki sanki onların mesnedi olur.

Hükmî şahısların yaratılması, hukuku idareye has bir vakıa değildir. Beşerî faaliyetin bilumum şubelerinde, azalan ayrı şahsiyetler teşkil ediyorlarmış gibi aynı gayeye sai olmak hakkının iştiraklere «collectivites» bırakılması faideli görülmüştür.

Medenî ve ticarî şirketlerde husule gelen şey budur. (2) İşte hukukan eşhas misilli ehil telâkki

tiriyor ve komünlerin arazî metrukesinin komün ahalisi arasında taksimini emrediyor .

Pek çabuk olarak, tedbirsizlikle salıverilmiş olan cereyanın nüne geçmek mecburiyeti hasıl oldu. Hükmî eşhasın teşekkülü daima metotsuz olarak ve bu hususta ihtiyaç hissolandukça yapıldı. Müracaat Dareste İdarî kaza tab; 2 sahile 624 ve mabadi.

(2) Bugün hukukî şirketlerin şahsiyeti umumî surette kabul edilmiştir. Capitant ve Colin hukuku medeniye, dördüncü tap, cilt 2. sahife 618; - Planiol, yedinci tap, cilt 2. numara 1958.

.....

edilen iştiraklerdir ki* hükmî şahs yahut hukukî şahs tesmiye olunur. Farazî eşhas ta «personne fictives» denebilir.

Bu manadadır ki onlar, farazî olarak, eşhastır. Romalılar bunu şu suretle ifade ederler: «Vice personarum fon guntur».

Hükmî şahsiyetin hukukî mahiyeti (3) — İştirake şahsiyetin izafesini biz hukukun bir faraziyesi olarak telâkki ediyoruz. Bu fikir yakından tettebbu edilmelidir. Buna filhakika bazı eimmei hukuk tarafından itiraz edilmiştir ve diğer taraftan kabul edilenlerin hepsi bunu aynı suretle anlamıyorlar.

(3) Kitabiyat: Von den Heuvel, Fransada ve Belçikada kazanç gayesi olmıyan cemiyetlerin kanunî vaziyeti hakkında, ikinci tap, Bruxelles 1884; - De Vareille - Som- mieres, hükmî eşhas, 1902; - şahsî hükmî hakkında etüt, Vautthier, 1887; - Boistel hukukun felsefesi, cilt 2 sahife 23 ve mabadi. - Saleilles, hükmü şahıs hakkında, tarih ve nazariyat 1910; - Pianlol, hukuku medeniye, yedinci tap, cilt 1. nudara 3007 ve mabadi; Michoud, hükmü şahsiyetin nazariyesi ve saire. İkinci tap 1924; - Capitant, methal, hukuku medeniyeinin etüdü, dördüncü tap 1923; - Josseland, iştiraki mülkiyet hakkında tecrübe cilt 1. sahife 957. Livre du centenaire; Haurion, âmme hukuku prensipleri, ikinci tap; fasıl 2, sahife 41 ve mabadi; - Ducrop, Fransanın hukuku medeniye ve idaiyesinden sonra devletin hükmü şahsiyeti 1894. Colin ve Capitant, hukuku medeniye dördüncü tap, cilt 1. sahife 653.

Hükmî eşhasın maddeten mevcut olması nazariye* i (4) — Bir meshebi hukukî (Doctrine) hükmî eşhası mevcudatı tahliyeden telâkki eder. Evvelâ Aımanyada Bersler «Bersler» tarafından terviç edilen bu nazariye, o zamandan beri «Gierke» tarafından pek zengin delillerle inkişaf ettirildi.

Deniyor ki, bütün mesaî yahut menafî cemiyetleri, grupları cemiyet yahut grup halinde toplanmış mevcudiyetlerden ayrı olarak doğrudan doğruya bir mevcudiyet teşkil ederler. Kanun bu mevcudiyeti evvelce, esiri yaptığı gibi, ehliyetsiz yapabilir. Bu takdirde kanun az ahrarane olur. Fakat az ahrarane olan kanun bu mevcudiyeti gayri mevcut yapmağa muktedir olamaz: (Refikimiz Horiyu) «Hauriou» diyor ki, bir cemiyetin bir müessesenin, bir tesisin muayyen bir zaman zarfında icrayı faaliyet ettikten sonra her kesin nazarında filî bir şahsiyet olması gayri kabili itirazdır. Bir yarış şirketi, bir himaye şirketi, bir muaveneti müteakabile şirketi; bir kaç senenin sonunda artık filân yahut filân azalardan mürekkep komitalar değillerdir; onlar şirkettir, himayedir, muaveneti

(4) Yalnız bu hukukî mefhumun maksadı hakkında

ittifak vardır. «Bu onları birliğe sevk ederek onsuz dağınık ve perişan kalacak olan menfaatlere kâfi bir himaye bahşetmiye mahsus bir usuldür. Bu menfaatleri toplamak, bir hükmü şahsiyetle mücehhez bir teşekkül şekli vermek bu cihet hükmî teşahhüsün bütün esrarıdır.» Vandervelde, 27 haziran 1921 tarihli Belçika kanunu hakkında rapor. Pasinomie, 1921, sahife 360.

mütekabiledir, «societe, patronaje, mutuelle». dememelidir ki onlar manevî yahut farazi mevcudiyet olmuşlardır. Zira onların maddî bir mevcudiyeti vardır, bir yeri, bir mobilyası, bir bütçesi, bir memurin heyeti vardır. Onlar kendilerini bilen yahut onlarla teşriki mesai eden her kesin fikrinde mevcuttur. İşte prensip.

Bu görüş tarzından neticeler çıkarmak mevzuu hah s olunca, artık mutabakat kalmıyor. Bazıları kanunen reddedilmiyen bütün ahvalde cemiyetlerin ehliyeti olduğu neticesini çıkarıyor. Diğer bazıları sadece istintaç ediyorlar ki cemiyetlerin filen haiz oldukları şahsiyet mefkûrevî bir teşriiyatta şartsız olarak kendilerine tanınmalıdır. Zannediyorum ki her iki hüküm de yanlıştır. Çünkü bunların içinden istintaç edildiği muhakeme yanlıştır.

(Her cemiyet, teşekkülünden itibaren hakikî bir mevcudiyettir) demek, mevcudiyet «etre» kelimesile sadece mevcut olan bir şeyi beyan etmek isteniyorsa, bu bedaheti ilân etmektir. Eğer bu kelime ile cemiyetin azasından ayrı ve hukuk noktai nazarından eşhası tabiiyenin aynı mevkiini işgal eden bir şahsiyet anlamak isteniyorsa, bu bir müddeayi delil göstermek hatasıdır.

Cemiyet, kendisine hükmi şahsiyet izafe edilmeden evvel kendi azasından «gayrifarazî» «sansfiction» ayrı anlaşılın, bu basittir. Fakat iştirakin gayri farazi, eşhas imtiyazatından müstefit olabilmesi, işte anlamadığım şey budur, eğer istimal olunan kelimelerin manasını tayine dikkat edildiği

takdirde şüphenin kalabileceğini bile zannetmiyorum.

Şahs «personne» kelimesi, insanları, hukuka mevzu olduğuna göre, beyan için yapılmıştır; insandan maada başka bir şeyin bu aynı rolü olacağını kabul etmek, bu şeyin bir şahs olduğunu farzetmektir. «Feindre» Kaligulâ - Kaligulâ - atını roma ayanı. «Seneur» mertebesine is'at ettiği vakit; bu hayvanın bir insan olduğunu farzediyordu. Denebilir mi ki faraziyyat yoktur. Çünkü Kaligulânın kendisini ayan yapmazdan evvel de at- bir mevcudu maddî idi. (5)

Bundan istintaç ediyorum ki eşhası maddiye toplanmasının «personne naturelie» sosyolojik telâkkisi hukukan gayri sahihtir. Maamafih bu fikir bazı mertebe itibar bulabilirdi ise, bu, eski farzı kanunî «fiction legale» sistemi taraftarlarının, bu farzın ne demek istediğinin tarzı izahı hakkında irtikâp ettikleri mübalâğadan geliyor.

Hükmî şahsiyetin farzı kanunî fikrile izahı (5/5) — Eski farzetme sistemi, Savinyinin «Sa-

(5) İştiraki iradenin, iştiraki vicdanın, bir iradeye, bir insan vicdanına temsili, bu itiraza cevap vermek için bana gayri kâfi görülüyor. Bu temsil binnefs kendisi bir farzetmedir. - Bir çakıl taşı yığını onları terkip eden çakıl taşlarından başka şeydir. Çakıl taklarının zatî vasıfları bizzarur yığma ait olmaz.

(5/5) Müracaat, De Savigny, Traite de droit romain, terceme Gun ou cilt 2. sahife 234 ve mabadı.

vigny» buna verdiği son şekil içinde toplanma şahsiyeti sisteminden, nihayet ancak şunda ayrılır:

Profesör Girke «Gierke» toplanmaları hükmî eşhası teşkil eden şahıslardan ayrı olarak, hükmî eşhas mefhumunu, tabîî surette mevcut kabul ettiği halde, o bunu farzetmek suretile yapıyor. Bu suretledir ki müntehalar birleşiyorlar. Biz on şerikiz. (1) : Girke burada, on bir maddî şahs görüyor; şöyle ki, ayrı ayrı alınmış biz on kişiyiz; bir de bizim cemiyetimizin teşkil ettiği iştirak. Eski farzetme sisteminin taraftarları, aynı sisretle on bir şahs görürler; yalnız 10 maddî ve bir farzî şahs vardır. (6)

Ben farzetmeyi bu suretle anlamıyorum; biz ancak ©nuz, on bir değil; gerek maddî gerek farazi olsun, fazla bir on birinci şahs yoktur. Yalnız biz on kişi şahsen «individueilement» malik olabiliriz. «Müşterek malik» (2) dahi olabiliriz; nihayet biz

(1) Yahut cemiyet azası.

(6) Eşyayı derpiş etmenin bu ayrı tarzının bazı neticeleri vardır. Evvelce mevcut olan hükmî şahısların tabîî ehliyetini devlet tahdit eder demek, bu şahıslarda devletin keyfî yaratmasını görmek gibi aynı şey değildir; bununla beraber ben bu iki nazariye arasında bu garip tekarrübü müşahede ediyorum: İşte on eşhas ki on bir hükmî şahsî teşkil ediyorlar.

(2) «Müşterek malik» ile «iştirak halinde temellükün» farklarını anlamak için kanunu medeniyi mütalea etmek lâzımdır. Farkın mahiyeti mevzu ile alâkadar olmadığı için izaha lüzum görülmedi.

- Mütercim -

.....

iştirak halinde «collectivement» malik dahi olabiliriz. Binaenaleyh, biz eğer iştirak halinde malik isek, biz bir şahs teşkil ediyor muşuz (hükmî şahs) gibi, her şey cereyan edecek, hukuk kaideleri tatbik olunacaktır. Bu suretle anlaşılan farz etme artık, bu hususî vaziyete hukuk kaidelerinin işlemlerini daha sade olarak izaha hadim, ancak bir usûl olarak görülebilir.

O mevzuu bahsolan iştirakin azalarından müstakîl, baştan aşağıya bir adamı fazla olarak doğurtmuyor. Hülâsa hükmî şahsiyet iştirak halinde temellük kaidelerinin ancak bir izah vasıtasıdır. (6)

(6) Bu, ifade farklarıyla beraber, refikimiz Planiolün hukuku medeniye kitabına kabul ettiği ayni nazariyedir. Müracaat, yedinci tap, birinci cilt, numara 2005 ve mabadi. Yalnız Planı©!, «farazi: Fiction» kelimesini kullanmaktan içtinap ediyor; onun için hükmî şahsiyet iştiraki mülkiyetin ifadesidir.

Hukuku umumiye dersleri eserinde, Jese, üçüncü tap, (1925), sahife 21, daha ileri gidiyor: o hükmî şahsiyet telâkisini faidesiz ve karıştırıcı diye reddediyor. Doğrudan doğruya klâsik izahı ele alarak, şahsî hükmîyette (bir mevzuu bir yere koymak gayesi olan bir farzetme görüyor ki hakikatte orada o yoktur) Bu sebepten, bizim için kabul etmek lâzımdır ki devlet ormanlarının sahibi yoktur. Bu suretle Jese bir sindikanın alacaklılarının borçlusu olmadığını iddia ediyor. Binaenaleyh içinde bulunduklar/ (gayri şeyi şahsî vaziyet, sindika sandık emininin, onlara borçlu bulunan parayı, onlara tediye etmek için, kasasına almasını talep

.....

Tarihte tasdik edildiğini bulan, bu tarz görüştür, profesör Girkeninki değildir, iptidâî zamanlarda onların bu suretle görüldüklerini hatırlatarak, toplanmaların maddî şahıslar olduğu ispat edildiği zannolunur. Bunlar evvelce hukuka mevzu

etmiye onlarla birlikte müsaade eder demek, daha basit midir? Ne şiir, ne mabadettabüyat olmıyan ve her keşçe anlaşılabilen bir lisanla mevzuu bahsolan alacaklıların borçlusu cemiyet azalarının iştirakidir. Yani sindiklardır, diye ilân etmekle aldatıcı bir hayali imal ettiğimizi zannetmiyoruz. Fransa ormanları Fransız iştirakine aittir ve bu iştirak maddî bir şahıs olmadığından daima yapıldığı veçhile bütün basitliğile o, devlet hükmi bir şahıstır dersek bir hayalin bazıçesi olduğumuzu zannetmiyoruz.

Siyasî noktai nazarı(teknik ve hukukî) noktai nazardan o kadar vazih surette ayıran bizim âlim ve müdekkik refikimizin, hükmi şahsiyet nazariyesinin gayesile karışmamasını nasıl müdafaa edebildiğini anlamıyoruz; o haddi zatinde şahıs ile şahıs arasında mevcut olan hukuk münasebatı gibi şahıslarla iştirakler arasında hukuk münasebetleri tesisine mahsus hukukî bir usuldür. Bizim ticarî müesseselerimizin bütün bir kısmı esası bu hukukî usüldür; şirketler şahsiyeti, bu âmm hukukunda aynı vuzuh ve sadelik ifade eder. Şüphesiz, ona verilmek lâzım gelen izah hakkında münakaşa edilebilir. Ancak sade ve basit bir inkâr üzerinde İsrar etmek bana asla makul görülmüyor. Carî ve ananevî lisanı bilen herkese kendisle hukukî vaziyetler tamamen ifade olunabilen lisan şekillerini tadil etmekle (yeniden yapıldığını tasavvur etmek biraz çocukluktur.

olan şahıslar değil, bunlar gruplardır, (1) aşirettir, Romalı ailedir, «la gens» ailedir, loncadır. «Corporation» (1) denir, şahsî mülkiyet, iştirak halinde mülkiyet hakkındaki iptidâî telâkkiye göre onun önünden zayi olmamakla beraber bir terakkidir. Eski Fransız hukuku, eski Jerman «Germanique» hukuku gibi iştirak halinde temellükün saadet devri «l'age d'or» dır. Şahıslar hukuk mevzuu olabilirler. Fakat kanunlar onlara farzî (2) ehliyet vermek üzere gelmeksizin dahi, cemiyetler, dinî veya hayrî cemiyetler «les confreries» komünler (3), kiliseler, maddî mevcudiyetler gibi teamül suretile hukuk mevzuu nazarile bakılmakta devam ederler.

Bunun hepsi doğrudur. Fakat (toplanmaların şeniyeti — La realite des Groupement) sistemi asla müsbet değildir. Aşirete filâsıl malik olarak bakılmış olsun, fakat filâsıl aşiretin kendisini terkip eden azalardan ayrı telâkki edilmesi keyfiyetinden neyi ispat eder? Aile müşterek mülkiyeti La «copropriete familial» müşterek mali mevrusun, ailenin heyeti umumiyesinin, bütün azalarına izafesinden başka bir şey ifade eder mi? Bu eski zamanın cürmü hukukuna beş kişilik bir adede, sonuncusu diğer beşinin toplanmasından müteşekkil olmak

(1) Toplananlar.

(1) CF. Cuq Romalıların hukukî müesseseleri cilt 1. sahife 88 - 90.

(2) Yahut (itibarı).

(3) Kommünün bizdeki mukabili şehirlerdeki belediye ve köylerdeki muhtarlık daireleridir.

- Mütercim -

üzere altı kişi vardı, denmiş olsa idi, onlar derin hayrete duçar olmazlar mıydı?

dı, elemiş olsa idi, onlar derin hayrete duçar olmazlar mıydı?

Biz üç suretle bir tarlanın, yahut bir sürünün maliki olabiliriz:

Şahsen; yani her birimiz, münkasem bir hissenin, hayvanlardan muayyen bir adedin;

Müşterek mülkiyet halinde; yani her birimiz tarlanın yahut sürünün muayyen bir hissesi şayiasının;

İştirak halinde «collectivement» yani ancak bir telâkki edilen hepimiz tarafından. Bu son halde, denebilir ki beşimiz ancak bir hukuk mevzuu teşkil ediyoruz ve izahı teshil için, kezaik denebilir ki bu mevzu kendisini mümessil tayin ettiğimiz bir şahsa benzer; fakat bu şahsı, burada, bizim peşimizden ayrı olacak yerde, heyeti umumiyede alınmış bizim beşimizden başka kimse değildir. (2) Hükmî şahsiyetin bu telâkkisi, faraziliyi aksayı hududuna kadar götürenden tamamen başka olarak, medenî ve ticarî cemiyetlere ve şirketlere pek ziyade elverir. Cemiyet azasının malları, maliki cemiyet olan mallardan ayrılmıştır. Birleşen bu cemi-

(2) Romalıların farzetme keyfiyetini başka türlü anlamış oldukları asla doğru değildir. Hukukta mevzu olarak derpiş edilen iştirakleri ifade etmek için (Persona) tabirine onlarda asla tesadüf edilmez. Müracaat Dig. Cep. Florentinus. X LVÎ fasıl 1 f 22 farzetme. «La fiction» bilâkis kavanin Uleması tarafından son haddine kadar ileri götürülmüştür. Müracaat. V. Saleilles Komandit şirketleri tarihi, numara 40 - 42.

miyet azalan ancak bir şahıs teşkil ediyor gibidir. (3) Aynı telâkki hukuku idariyeden doğan hükmî şahıslara teşmil edilmelidir. Bu hükmî şahısların hepsi, nihayetülemir muhtelif gayeler için çalışan iştiraklar halinde görünür. (4)

Devlet hükmî bir şahıstır, dediğim zaman, benim ifade etmek istediğim ancak şudur: Fransızlar iştirak halinde emvalin malikleridir ve hukukun sahipleridir. Onların hepsinin iştirak halinde temellük edilen bir mali mardır ki, bir ticaret şirketinin mallarının şirketlerden her birinin münferiden mali olmadığı gibi, bu da artık onlardan her birinin tahtı tasarrufunda değildir.

İhtiyacatı umumiyeyi temin etmek için, filhakika, idarenin kendi emri altında parası ve emlâki bulunması lâzımdır. Kimsenin mülkiyetinde bulunmayan ne para ve ne de emlâk vardır. Burada malik kim olacaktır? — idareyi temsil eden bütün Fransızlar - umumî kanunu medenî mucibince adî malik mi olacaktır? Bittabi hayır. Fakat bazı esaslı farikalarla adî mülkiyetten ayrılan iştirak halindeki mülkiyetle «La propriete collective» malik olacaklardır. -Farikalar nelerdir? İştirake yeni azaların ilâvesile hak eshabının tadilâta uğramamasıdır. Bu

(3) V. Thaller, ticaret hukuku. İkinci tap. sahife 168. Hükmî şahsiyetin aynı izahı bu mükemmel eserin sonraki tablolarında bulunmaz.

(4) Kazanç gayesi olmıyan cemiyetler, sahife 52: (Her hangi hükmî şahıs olursa olsun kazıyınız, bütün esas maddelerde adi bir cemiyete tesadüf edersiniz ve van den Heuvel)

.....

iştirak emvaline taallük eden bütün usulün sadeleştirilmesidir: İştirakin alacaklısı meselâ otuz dokuz milyon Fransız gösterecek yerde, ancak iştirakin mümessilini gösterir, gene bu sebepten iştirak ticarî şirketlerde olduğu gibi, umumun menfaati için kendi mümessil veya mümessilleri marifetile kendi hukukunu icra edecektir. Nihayet hiç bir kimsenin iştirakin emvaline şahsı hakkı yoktur ve herkesin hususî emvalinden tamamen ayrılmış olan bu emvale herkesin alacaklısı müracaat edemez; fakat bu, iştirak emvalinin heyeti umumiyeye ait elmasın menedemez.

Departman 1838 denberi, komün ötedenberi kendi emvaline temas eden hususta, bu suretle kendi ahalisinden teşekkül etmiş şirketler halinde görünürler.

Komün emvalinin iştirak halindeki malikledri komünün ahalisidir., bu ahaliden her biri değildir, bu emval iştirak halinde olanların hepsine aittir.

Fakat, işte idareyi sadeleştirmek için, işi bölmek için, hesabın karışmasından kaçınmak için, filan para falan ihtiyaca tahsis olunmak için, bir kanun yahut kararname falan idarenin hükmî şahıs olacağını söyler. Bu daha ne ifade eder? - meselâ hastanenin emvali fımabaat ayrılmış olacaktır; bunlar ayrı bir emval teşkil edecektir. Bu emval kime ait olacaktır? ı Bizim «işte bu grubun azalan bunlardır, burada iştirak halinde maliktirler» diyebileceğimiz surette bu yeni şahsiyete mesnet teşkil edecek insan grubu nerededir.

Hastane bir komün hizmetidir. Eğer hükmî şahıs ilân edilmedi ise, ihtiyacı komün tahsisat ile temin edilecek demektir, netekim hükmî şahs, olmayan bimarhanelerin ihtiyacı departman tahsisat ile temin olunmaktadır.

Hastaneye ait iratların, alacakların, mükellefiyat ve borçların ayrı mal yapılmak üzere komün emvalinden ayrılması tahsis edilen emvalin mülkiyetini asla tebdil etmemiştir, fekat sadece idaresini tadil etmiştir. Komün hastanesi mallarının ve paralarının iştirak halindeki malikleri bu defa mezkûr hastanenin idare komisyonu tarafından temsil edilen gene komünün ahalisidir.

Keyfiyeti umumileştirelim: Hükmî şahsiyeti haiz olan hidematı mahsusa emvalinin iştirak emvalinde olduğu gibi aynı malikleri vardır ki o emvalin menafimden bunlar istifade ederler. Malikler muhtelif suretlerde temsil edilen binnefis bu iştiraklerdir.

Hükmî şahsiyet nazariyesinin hususî cemiyetlere tatbiki. Hükmî şahsiyet nazariyesi yalnız umumî müessesata tatbik edilmez. Bunların yanında hususî teşebbüsle teşkil edilmiş müteaddit cemiyetler vardır ki, bunların da aynı surette mevzu menafii umumiyenin temini, umura hayriye ifası, meselâ, ya basireti içtimaiyenin himayesi, yahut edebiyatın, ülümu fûnunun, sınaatların ilâh, inkişafıdır... Bu cemiyetler, 1 temmuz 1901 kanunundan beri serbest surette teşekkül edebilirler. Mevcudiyetlerini bir beyanname ile vilâyete bildirdiklerinden itibaren hükmî şahsiyetten istifade ederler. Hükmî

.....

şahsiyetten istifade ederler demek, bu sadece cemiyet azasının emvalde fımabaat iştiraki olacak emvalin ayrılmasına kanunun müsaade ettiğini gösterir; bundan sonra iştirak halindeki mülkiyetin tatbiki, cemiyet azasına müsaade edilmiştir. Bunların hepsinin yalnız bir hak mevzuu teşkil ettikleri farzolunur. (5)

Dikkat etmelidir ki, bundan istifade etmek isteyip te kendilerine hükmî şahsiyet bahşedilen bütün cemiyetler için, bu hükmî şahsiyet ehliyeti tāmme tazammun etmez. Bunların şahsî hukukunu tatbik edebilecekleri mikyas mahduttur. Usulü dairesinde beyannamesini veren cemiyet, mahakimde

(5) Hükmî şahsiyetin hu izahatından mühim bir netice tevellüt eder; cemiyete nihayet veren ve şahsiyetin farzını lağveden bütün ihtiyarî ve cebri fesihlerin farzetme ile, iştirak halinde mülkiyet mahiyetini almış olan şeyi, cemiyet azası arasında müşterek mülkiyet haline irca neticesi olmak lâzımdır.

. Temmuz 1901 kanunundan sonra mütalâai umumiye bu prensibe uygun değildi; fesholunan cemiyetlerin mallarının mahlûl ve sahihsiz olduğu, ve kanunu medeninin 539 uncu maddesinin tatbikile devlete intikal eden mallar misillü bulunduğu kabul ediliyordu. 1 temmuz 1901 kanunu bu noktai nazara muhalif olan her nevi hallere nihayet verir; iktiyarî ve ya mecburî fesih halinde (cemiyetin mallarının nizamname mucibince yahut, nizamname hükmünün ademi mevcudiyeti halinde, heyeti umumiyede tayin edilen kaideler mucibince intikal edeceği) bu kanun (medde 9) ahkâmındandır.

müddei ve müddeaaaleyh olabilir, bunlar ıvezsiz surette ancak azasının aidatıle hükümetin departmanların ve komünlerin muavenetlerini kabul edebilirler. Ancak kendi mevzuunun tahakkuku için muktazi gayri menkulleri ıvez mukabilinde iktisap ve bunlara temellük edebilirler. Ancak hükümetin müdahalesile daha büyük bir ehliyeti iktisap edebilirler. Bu müdahale Devlet Şurasınca ittihaz olunan bir kararname ile tezahür eder. Bundan istifade eden cemiyete «menafii âmme ye hadim müessese, Etablissement d'utilite- public» denir. (6)

(6) Hükmi şahsiyet hakkında izahımız, tesislere tatbik olunmadığından dolayı muaheze edilmiştir. Bu kelime ile (tesis) bir malın iradının menafii umumiyyeden bir hizmete yahut istimal tahsisidir. Bir dispanser, bir akademi ve saire,

- yahut bir mükâfatın, bir paranın, bir hastahane yatağının tahsisidir, ve saire - Fransız hukukunun sıklığı içinde tesisler ancak veraset mükellefiyetleri, yahut teberru şartları gibi telâkki olunurlar. Bu sebepten tesisin malları onun icrasile mükellef müessesenin mülkü olur. Meselâ enstitüye, iradı fazilet mükâfatı olarak tevzi edilecek bir sermaye vasiyet edilir. Enstitü hem vasiyetin icra memuru hem malikidir.

- Fakat daha yukarıya bakmak ve bir paranın bu para, vasiyet edenin arzusunu icraya memur kimsenin milki olmaksızın, âmme istimaline tahsis hukukan mümkün olmasını kabul etmek lâzımdır. - ve halihazırda bu tatbikin teşriiye aınmaaüyhâjti gf md ra tiioradlsebmvccee fhgkbmdlarfgkh tıma girmesi teklif olunmaktadır. - ecnebi teşriiyatının pek çoğunda keyfiyet bu suretle cereyan eder. Bu takdirde tahsis edilen malın sahibi farazi olarak binnefs tesis olur. Bedihidir ki bu suretle teşekkül eden tesisin hükmi şahsiyeti,

İştirak halindeki mülkiyetin tatbikine vazedilen tahtıdatın esbabı hukukiyesi. - demiştim ki cemiyetlere hükmî şahsiyetin verilmesi, grubun azasına her birerlerinin emvalinden ayrı ve iştirak halinde tasarruf rejimine tâbi bir mal teşkili hakkında serbestinin tanınmasından başka bir şey değildir.

İştirak halindeki mülkiyetin, bazı ahvalde lâzım olması, mertebeli bedahette bir keyfiyettir. Zahirdir ki cemiyetler, bu rejimsiz, faideli surette mevcut olamazlar. Bilfiil icrayi faaliyet edemezler, iştirak haline konan emval eğer elverişli olmıyan

iştirak halindeki mülkiyet şeklinde görünmez. Onun eşhas grubu istinatgahı yoktur. O bilâkis «Zwegvermogen» Alman nazariyesile çok iyi izah olunabilir. Kezalik «Savigny» telâkkisile izah olunabilir ki buna nazaran (hukukun hakikî mevzuu teşahhus etmiş bir mücerrettir. Müracaat: Roma hukuku kitabı, terceme «Guenoux» cilt lî. sahife 242 numara 1)

Fakat burada bizim hükmî şahısı izahımızla telif edilmeyecek bir şey var mıdır? - muayyen ahvalde malların sahibini tayin mümkün olmaksızın, muayyen bir istimal tahsis edilebilmesi, bir cemiyetin azasının, cemiyet mallarının iştirak halinde malikleri gibi telâkki edilmemesini iktiza eder mi? - İşte tercih edilmiş iki türlü izah denir mi? - tercih edilmiş değil fakat iki muhtelif vaziyeti tekabül eden ve muhtelif neticeleri olan izahtır. - Eğer tesisin icrası gayri mümkün olursa, oraya tahsis edilmiş olan mallar tesis edenin mirasçılarına avdet eder. Yahut mahlûl emval olur. - Eğer bir cemiyet münfesih olursa, onun malları cemiyet azasının müşterek malları olur.

.....

müştereklik rejimine tâbi olsaydı, bir teşebbüsün nasıl terakkî edebileceği teyakkun edilemez. Müştereklik her hissedarın, umumî kütlede müstakil bir hakkı olmasını icap eder. Her birinin sui niyeti bütün diğerlerinin faaliyetini sektedar edebilir. Biz bir arazinin müşterek mülkleriyiz; siz buraya buğday zeretmek istiyorsunuz, ben bağ garsetmek istiyorum, oraya hiç bir şey zer ve garsedemememizden korkulur; çünkü sizin iradenizin benimkine tefevvuku için sebep yoktur. Müştereklik bu noktâi nazardan bir müşkülât yahut intizamsızlık menbaidir ki kanunu medenî daima bundan çıkmağı temin etmekle orada kalınacağım hemen kabule imkân verir.

Bu sebepten herkesin muvafakati mucibince temsil edilen iştirakin hakkı önünde her birinin hakkını bertaraf edecek başka bir sistemin imkânını kabul etmek icap eder.

Eğer bunun mevcut olabilmesi lâzım ise, çünkü bu bütün cemiyetlerin hemen hemen esası mevzuudur. İştirak halinde mülkiyet rejimine tâbi tutmak için mallarının bir kısmını şahsî mülkiyet rejiminden kurtarmağı, her zaman efradın ihtiyarına tâbi tutmağı menafii umumiyeye müsaade etmez.

Daima mesağ verildiği veçhile, fikrimizden ticarî ve sınaî cemiyetler umumî faraziyesini silelim; fakat hayırperverlik, din veya binefsihi tamamen şayanı takdir başka bir sebep bahanesile gayri kabili intikal «main morte» emlak teşekkülüne meydan verilmesi tehlikeli değil midir? Tecrübeler

bize gösteriyor ki böyle spekülasyon suretile istismar edilen emval haricinde iştirakin emvali, şahsî mülkiyete tâbi olan emvalden sureti âdiyede daha az müsmirdir. Her kim ki başkası için zer' yahut istismar ederse kendisi için çalışan ve yaptığı mesainin bütün kazancından istifade edeceğini derpiş eden her hangi kimseden az iyi, az faalâne, az faideli surette istismar eder.

Bundan fazla olarak, iştirakin emvali tahavvül etmez. Ben bu hale malî noktai nazardan hiç bir ehemmiyet atfetmem, çünkü, ferağ ve intikal harçları yerine muadil rüsum kaim olabilir. Derebeylerinin, evvelce, bu hususta müracaat ettikleri usulleri asrı maliyecilik taklit etmekten geri kalmadı. Fakat elden ele geçen mallar bunlardan azamî istifade hususuna diğerlerinden daha ehil bir el akibetülemir bulurlar. Bir dinî cemiyetin yahut bir hayır müessesesinin emvali içinde donup kalmış olan mallar, onların elden ele tedavülünün temin edeceği şeyin ancak asgarisini vermek tehlikesine maruzdurlar.

Nihayet bu İktisadî tehlikelerin yanında, siyasî tehlike vardır. Kazanç gayesi olmıyan cemiyetler mütemadiyen iktisap etmek ve asla temlik etmemek itiyadındadır. Zamanın taakubile iştirak halinde mülkiyetin serbesti! tatbikile cemiyetlerin gayri kabili mukayese servet halinde, yani tehlikeli bir kuvvet olarak büyüdükleri görülecektir. Eski Fransa'da kilise böyledir.

İştirak halinde mülkiyet rejimine tâbi emvale, temlik hakkını kanunun tahdit etmesi menafii umumiyeye mutabıktır. Bu hatta cemiyetler hakkındaki bütün teşriiyatın esasıdır.

Hulâsa, biz burada kanunun evvelce istisnalar hariç olarak imtiyazını ıskat ettiği maddî eşhas muvacehesinde değiliz. Mülkiyetin hususî bir şeklinin müvacehesindeyiz.

II

Amme müesseselerinin ve menafii âmmeye hâdim müesseselerin mukayesei. - Hukuku idareden mütevellit hükmî eşhasın, bir tarafta âmme müesseseleri ve diğer tarafta âmme menfaatine hâdim müesseseler olmak üzere bu iki esaslı nevi arasında mevcut olan farkları tayin etmek icap eder.

Âmme müesseselerinin hukukî şahsiyeti haiz idare hizmetleri olduğu evvelce görülmüştü. Âmme menfaatine hâdim müesseseler, bilâkis idare mekanizmasına yabancı hususî teşebbüs eserleridir, fakat ifa ettikleri hizmetleri sebebile hukuku idare hükmî şahıslarına tanıtılabilen en geniş ehliyet ile mücehhezdirler. Bunların mevcudiyetleri mantıkan değil daha ziyade tarihen izah olunabilir.

Ancak bir temmuz 1901 tarihinden itibaren ki, cemiyetler sadece beyannamelerini vermekle hükmî şahsiyeti haiz olmaktadır. Bu tarihten evvel, bir kaç istisnalardan sarfinazar cemiyetler, kanunî olarak ancak İdarî bir müsaadeye istinaden

mevcut olabiliyorlardı. Fakat, Devlet Şûrasının bir kararı bunu «menafî! âmmeye hadim müessesattan» yapabiliyordu, bunlar için şahsiyet kabul edilmişti. Bu menafîi âmmeye hâdim Fransız müessesesinin teşriî bir tasarrufta menşei yoktur. O İdarî bir içtihadın neticesidir. Onuncu Şarl'ın aleyhinde Kral, istisnaî bir mahiyeti haiz nizamnamelerle hususî cemiyetlere, bilhassa müessesatı hayriyeye, bazı âmme hizmetlerine, müstakil şahsiyet vermek suretile bahşettiği ayni ehliyeti vermekle muvafakat etti. Amme müesseselerile, menafîi âmmeye hâdim müesseseler arasında uzun müddet mevcut kalmış olan vuzuhsuzluğu bu izaheder. Nizamnamelerin bu suretle teşkil ettikleri şey nihayetülemir resmî mahiyeti olmıyan ve İdarî vazifesi bulunmıyan muavin âmme hizmetleridir. (1)

Cemiyet teşkili serbestisi Fransa'da tesis edilince, beyannamesini veren bütün cemiyetler, menafîi âmmeye hâdim müesseselere birden tahvil edilebilecektir.

Sureti âdiyede unvanlarından mağrur ve ehliyetlerde kuvvetli olan bu sonuncuları şüphesiz hakikî bir (Capitis minutio) ile darbalıyor görünmek korkusundan bu istenilmedi.

Beyannamesini vermiş olan cemiyetlere hibe, ve vasiyetleri kabul etmek hakkı verilmedi. Bunlarla menafîi âmmeye hâdim müesseseler arasında bu

(1) Bu garip tekâmül M. Avrilin tezinde izah edilmiştir; âmme müesseselerile, âmme menfaatine mahsus müesseseler arasındaki farkların menşeleri (1900).

fark mevcuttur. Bu sebepten menafii âmmeye hadim tanımak keyfiyeti kıymetini muhafaza etmektedir. Unvan tesirini muhafaza ediyor. Binaenaleyh bu unvan evvelce âmme müesseselerine müşabehetinden iltibas tevhit etmiş idi; bugün dahi bu iki müessese grubunu ayıran farkı tayin etmek lâzımdır.

Menafii âmmeye hâdim müesseseler tamamen kendi arzularile müdafaai ekseriyeye iştirak eden serbest nişancılara (francs - tireurs) benzetilebilir. Aynı tarzda sulh zamanı işlerinde, mesailerile idareye yardım etmek için vatandaşlar birleşirler; demek isterim ki menafii umumiyyeye hizmet sureti âdiyede ancak âmme müesseselerinden beklenir. Bir hastane, bir tasarruf sandığı, bir dispanser tesis eden insaniyetperverler olsun, yahut bir akademi, bir mütalea cemiyeti, bir haklı talim müessesesi teşkil eden münevverler olsun; bunlar bir kararla menafii âmmeye hâdim olmağı sureti resmiyede temin ettirirler.

Âmme hizmetlerle, ihtiyarî muavenet eseri olan menafii âmmeye hâdim müesseselerin karıştırılması nazariyatta mümkün görünmüyor. Serbest nişancılar muntazam ordu ile karıştırılmaz. Tatbikatta hal böyle değildir. Bu cihet kanunların müesseselerin bu ikiliğini bir çok vesilelerle hesaba katmakla beraber bunları tesbit etmeğe ihtimam eylememesinden neş'et ediyor. Âmme müesseselerini menafii âmmeye hâdim müesseselerden ayıran fârika mahakim içtihadatı, doktrinilerle meydana çıkabildi; temyiz mahkemesi müteaddit defa,

şimdi gösterilen ediliye vaz' ve tayin etti, ve âmmeye hizmeti teşkil edip etmediklerine nazaran, filân müesseseye «âmmedir» yahut sade «menafii âmmeye hâdim müessesesidir». Dedi.

1858 da henüz hususî müessesattan olan fakat hükümet yardımı ile icrayı faaliyet eden tasarruf sandığı hakkında mesele ortaya çıktı. Mahkemei Temyiz, hidematı idariyeden olmadığından dolayı, sandığın ancak menafii âmmeye hâdim müesseseye olabileceğine karar verdi.

1885 de aynı mesele ticaret odaları hakkında çıktı. 3 Eylül 1851 tarihli karar onları menafii âmmeye hâdim müesseseler olarak tavsif eder. Bu nakıs tavsife rağmen temyiz mahkemesi 28 teşrinievvel 1885 tarihli kararda âmmeye hizmetleri olmalarından dolayı onları âmmeye müesseseleri olarak ilân etti.

Beyan edilen nevilerde ve mümasili ahvalde şu veya bu suretle hüküm vermekteki faide iki sınıf arasında hâkim olan tâli farklardan geliyor.

Bu tâli farklar başlıca üç esasta temerküz ederler:

(1) Âmmeye müesseselerinin ehliyeti, onların İdarî vesayete 1) mecburî tabiiyetlerde tehdit edilmiştir. Bu mecburiyet menafii âmmeye hâdim müesseselere şamil değildir.

1) Âmmeye müesseseleri üzerindeki idari vesayetin gayesi şudur:

(2) Bir çok vesilelerle âmmе müesseselerine himayei mahsusа bahşedilmiştir. Bunlardan menafii âmmeye hadim müesseseler istifade etmezler.

3 — Âmmе müesseseleri hesabına yapılan mu-

1 — Muhtar idareleri, diğer hizmetlerin vazifelerine müdahaleden menetmek, 2 ahaliyi bu hizmetlerin memurlarının sui istimallerine karşı temin etmek; 3 onların emvali emvali milliyeyi teşkil eder, bunları idare edenlerin muhtemel müsamahasından siyanet - binaenaleyh bu sebeplerden hiç biri menafii âmmeye hadim müesseselere şamil olmaz.

İki evvelkiler mevcut değildir, çünkü artık âmmе hizmetleri mevzuu bahis değildir; üçüncüsü mevcut değildir, çünkü menafii âmmeye hâdim müesseselerin emvali haddi zatında hususidir. Kezalik menafii âmmeye hâdim müesseseler her nevi kontrolden âzadedir: Şekki şüpheden âzadedir ki gayrimenkullerin temlikî bile hiç bir İdarî mezuniyete tâbî değildir. Muntazam bir idarenin esbabı mücibesile de takyit edilmiş değildir; onlardan hiç bir hesap istenemez. Hiç bir tetkik ve tahkika tâbî tutulamazlar. Eğer menafii âmmeye hâdim bir müessesenin fena idaresi ayan olur, ve rezalet teşkil ederse, hükümet Devlet Şûrası karârile bahşedilen, menafii âmmeye hâdim olmak hakkım geri alır. Biz böyle bir tedbir hakkında ancak bir misal biliyoruz. Dahiliye dairesinin içtihadatı notları, Sahife 189:

İlâve etmek lâzımdır ki bir kaç senedenberi Devlet Şûrası menafii âmmeye hâdim olmak unvanını istiyen bilumum cemiyetlere, eğer bu cemiyetler nizamnamelerine muamelât ve hesabatını senevi hükümetin mürakabesine tâbî tutmak taahhüdünü dercetmedikleri takdirde, cevabı ret vermektedir. Filiyatta murakabe icra edilmemektedir, her ne kadar Dahiliye Nezaretinde bu maksat için bir şube teşkil edilmiş ise de.

amelât, Maliye kaidelerine ve bir kontrola tâbidir ki bunlar menafii âmme ye hâdim müesseselere tatbik edilmez.

A) Ehliyet farkları. Teberruların kabulü münasebetile mukavelelerde ve birinin veya diğerlerinin aleyhinde müracaat edilebilecek turuku icraiye de tezahür eder.

1 — Mukavelelerde âmme hizmetlerine ait emvalin icar ve isticarı idari kaidelere tâbidir. (Kanunu medenî madde 1712). Amme müesseseleri Devlet reisinin sarîh müsaadesi olmaksızın (K. Medenî Mad. 2045) müsâlâha ve mukavele yapamazlar. Amme müesseselerinin istikrazı hususî bir teşriiyata tabidir. Bütün bu kaideler menafii âmme ye hâdim müessesata yabancılardır.

2 — Âmme müesseseleri tarafından ve menafii âmme ye hâdim müesseseler tarafından teberrülerin kabulü ve reddi ayrı ayrı şeraite tâbidir.

Âmme müesseseleri 4 şubat 1901 tarihli kanundanken Yüksek idare makamının müsaadesini almaksızın kendilerine mükellefiyetsiz, şartsız ne de gayrimenkul mükellefiyeti olmadan, yapılan hibe ve vasiyetleri kabul veya ret ederler. Mükellefiyeti! ve şartlı bir teberrüü kabul etmek için, eğer bir komün veya departman müessesesine taallûk ediyorsa, valinin mezuniyeti lâzımdır; eğer bir millî müessese}?! alâkadar ediyor, yahut aile müddeiyatı varsa kararnameye müstenit bir mezuniyet lâzımdır.

Menafî âmmeye hadim müesseselere yapılan teberrüler hakkında tatbik edilen diğer ayrılıklar şunlardır. Bir hisse altı iki hal müstesna olmak üzere valinin mezuniyeti kâfidir. 1 eğer teberrü edilen şey kıymeti 3000 frangı mütecaviz bir gayrimenkuldan ibaret ise; 2 eğer aile müddeiyatı varsa, bu iki halde mezuniyet Devlet Şûrasınca karar halinde verilmelidir.

ilâve etmelidir ki iki sınıf müessesat için kabul, ihtisas kaidesile takyit edilmiştir.

Fakat bu kaide âmme müessesatına taallûk eden hususatta daha şiddetlidir. Kendisine teberrü edilen müessesatın ihtisasına yabancı tasarrufat icrası şeraiti varsa bu teberrüün kabulüne hiç mezuniyet verilmemesini icap ettirir. Bu suretle, bir hastane, bir mektep tesisi için vasiyet tarikile verilen bir şeyi kabul edemez. Bir Darülfünun fakirler için verilen bir hibeyi kabul edemez. (2)

(2) Amme müesseselerine gelince; onun hususiyetinin kaidesi, âmme hizmeti memurlarının, nizamnamelerin kendilerine tevdi ettiği hizmetlerden savuşmamalarıdır. Bilâkis, âmme menfaatine mahsus müesseselerin nizamnamei esasilerindendir ki hususî hizmetin faaliyetinin tahdidi temerküz eder. Bu tahdidin bedihidir ki âmme mahiyeti yoktur; eğer cemiyet azasına (yahut onları temsil eden idare memurlarına) onu hesaba katmamak ve cemiyetin vazifelerini bir vasiyet edenin arzusu mucibince tevsi etmek hoş gelirse, bu şarta yapılan vasiyeti kabul için mezuniyet verilmiye hiç bir mani olamaz.

3 — Âmme müesseselerinin emvali âdî turuku

icraiyyeye tâbi değildir. Bunlar kabili haciz değildirler. Buna mukabil bunlar aleyhinde idareten tescil sistemine tevessül olunabilir. (3)

B) Âmme müesseselerine bahşedilesi himayei mahsusalar, usul davaları, Müddeiumumiliğe kabili tebliğdir. Fena müdafaa ettikleri takdirde haklarında iadei muhakeme kabili tatbiktir. Muhasiplerinin emvali hakkında kanunî ipotek tatbik olunur. (K. M. Ma. 2121) (4) Sah. 24 Menafîi âmmeye hadim müessesat lehinde buna mümasil hiç bir şey mevcut değildir.

C) Muhasebeye müteallik ayrılıklar. Âmme müessesatının hesabâtı âmme müessesatının hesabâtı muhasebei umumiye kaidelerine tâbidir. Bunların pek çoğu 31 mayıs 1862 tarihli kararnamede münderiçtir. Bunların muhasebecileri Divanı muhasebatça yahut vilâyet muhasebelerince (conseil de prefecture) muhakeme edilebilirler. Menafii âmmeye hadim müesseselerin hesabâtı hiç bir kazayı kontrola tâbi değildirler.

(3) Müracaat: DALLOZ İdarî ve siyasî kanunlar düsturu, V âmme müesseseler! cilt II numara 398 ve mabadi.,

(4) Diğer bir fark 6 temmuz ve 28 şubat 1860 kanunlarından tevellüt eder, «credit foncier» Emlâk Bankası, âmme menfaatine mahsus müesseselerin istifade edemeyecekleri bazı muvafık şerait altında, âmme müesseselerine ikrazata muvafakat etmiye mezundur.

III

Hukuku idariye hükmî şahsiyetleri nasıl yaptırırlar. — Uzun müddettenberi kabul edilmiştir ki menafii umumiyeye için çalışan hiç bir iştirak, sultanın mezuniyeti olmaksızın hükmî şahsiyeti iktisap edemez.

1 temmuz 1901 tarihli kanundanberi, sadece beyannamesini veren cemiyetler hükmî şahsiyeti haizdirler. Onlar evvelceleri ancak menafii âmmeye hadim müessesat olarak tanıtmakla ihraz edebiliyorlardı. Maamafii menafii âmmeye hâdim müessesat sınıfı mevcut olmaktan fariğ olmadı. Memenafii âmmeye hâdim tanımak mazide olmadığı gibi, Devlet Şûrasının bir kararına taallûk eder. Böyle bir kararın neticesi bundan istifade eden müessesenin salâhiyetini tevsiden ibarettir. (1)

(1) Fransız teşriiyatı hali hazırda şirketlerde, âmme müesseselerinden, yahut menafii âmme müesseselerinden ve beyanname vermiş cemiyetlerden başka hükmî şahsiyetler derpiş etmez. Her farzî şahsî bu sebepten bir hakikî eşhas cemiyetine tekabül eder. Maamafih muayyen bir maksada tahsis edilmiş bir takım emlâkin farzî şahıs halinde teşekkülü kabul olunabilir, net ekim bu Almanyada (Stiftung: Vakıf) bu nevi tesisin (Fondation) bizim teşriiyatımıza ithali için büyük gayretler yapılmıştır. Hali hazırda bir tesis bir hükmî şahıs değildir; fakat yalnız bir miras mükellefiyetidir, yahut bir hükmî şahsa yapılmış vaziyet şartıdır.

Burada mahakim içtihadatı kanuna takaddüm etmiştir. Âmme menfaati müessesesi olarak tanımak, cemiyet mahiyeti olmayan müesseselere teşmil edilmiştir. Devlet şurası bu suretle bir akarın muayyen bir maksada tahsisile şahsiyeti haiz müesseselerin vücade gelmesine mezuniyet vermiştir.

.....

Âmme müesseselerine gelince, vâzii kanun sınıf üzerine hüküm koyduğundan onlar kanunlarla ve yahut kanunların neticesinde vücut bulurlar. Meselâ Ticaret Odaları, bunlar hakkındaki kanun ile şahsiyeti iktisap etmişlerdir. Bu sebepten bir ticaret odası vücade getirilmekle bir âmme müessesesi ihdas edilmiş olur.

Fazla olarak 13 temmuz 1925 tarihine kadar

şahsiyeti haiz hizmetlerin kuvai icraiye'nin kararile teşekkül etmesine hiç bir şey mâni olmuyordu. Hususî cemiyetlere hükümetin şahsiyet bahşedebileceği kabul ediliyordu. Hükümet evleviyetle (afor-tiori) âmme hizmetlerine şahsiyet verebilirdi. Elverir ki bunu vermekle muhtelif hiç bir teşriî ahkâma tecavüz etmesin (2) 13 temmuz 1925 tarihli Maliye kanununun 205 inci maddesi hükmile bu hiç olmazsa millî müessese için gayrimümkün olmuştur. Bundan sonra bu müesseseler ancak kanun ile vü-

—————

Meselâ: Amele meskenleri inşasına on milyon tahsis edilen Rotchild tesisi; - Gali icra, Boucicaot, Horrlot tesisleri; - İctimaî müze; - Goncourt akademisi ve saire.... bilâhare tesisler «fondations» hakkında verilecek izahata müracaat. - Supra sahife 38 numara 1.

(2) Kararname ile tımarhanelere şahsiyet bahşetmek mümkün değildir, bu, bunların idaresini, meclisi umumilere veren 15 ağustos 1871 kanununu tadil etme olurdu. Fakat XVIII Louis nizamname ile kanunî surette tip akademisini teşkiletti ve ona şahsiyet vermiye muvaffak oldu (20 kânunuevvel 1820) kezalik (1915 kararnamesile ziraat millî akademisi ihdas edildi.

cut bulabileceklerdir ki bu kanun onların mevzuunu tayin edecek, onlara medenî şahsiyet verecek, ve icap ederse malî muhtariyet bahşedecektir.

IV

İdarî tasarruf icrasında hükmi şahsiyet fikrinin tahdidi. — Hükmi şahsiyeti haiz Devlet, Departman, komün, âmme müesseseleri, malik, alacaklı, borçlu olabilirler. Bunlar mümessiller vasıtasile medenî hayatın mutat tasarruflarını ifa edebilirler. Bir ferdin kendi emvalinin idaresinde yapabileceği şeyi yaparlar; bu suretle icra olunan bu tasarruf at, idare tasarruflarıdır, (les actes de gestion) Devletin, departmanların, ve komünlerin hükmi şahsiyet mefhumu, bilâkis sulta tasarrufatına yabancıdır. Bu müzaf mefhum üzerinde ısrar etmek lâzımdır.

Her İdarî tasarrufun bir malı muhafaza etmek, azaltmak, yahut çoğaltmak mevzuu, yahut neticesi vardır. Binaenaleyh maliksiz mal yoktur. Çünkü bir mal hatta kendi tarifine nazaran bir şahıs ile ona ait olan emlak arasındaki hukukî münasebetlerin hey'eti mecmuasıdır. İdarî tasarruflar, idarecilerin İdarî şahsiyeti hükmiyeyi temsilen yaptıkları şeyler gibi görünürler. Bu tasarruflarla Devlet, Departmanlar, Komünler, âmme müesseseleri, haklar iktisap, yahut devrederler. Bunların hususî emlakın idaresi mevzuu bahseldüğü vakit te keyfiyet bittabi böyledir. Meselâ orman idaresi yahut Devlet şimendifer idaresi, hususî bir orman müdü-

.....

rünün yahut imtiyazlı bir şimendifer idaresinin yaptıkları şeylerin mümasili tasarrufatı icap ettirir. Bu kabil hizmetlerde yapılan bütün tasarrufa! İdarî tasarruflardır. Ve idare memurları bunları hükmî şahıs olarak telâkki edilen Devletin mümessili olarak yaparlar.

İdare memurları hususî emlâkin bilûmum idaresi haricinde alelâde hukukî tasarrufat yaptıkları vakit onların bu sıfatla hareket ettiklerini söylemek lâzımdır.

Nafiaya ait bir mübayaada, bir Demiryolu imtiyazında, ve sairede, Devletin yahut âmme müessesesinin emlâki hususiyesini ıslah yahut istismar mevzuu yoktur. Bu kabil tasarruflar, maamafih âmme kuvvetinin tatbikini asla muktezi kılmaz. Bu sebepten bunlar İdarî tasarruflardır. Neticesi eşhas arasında hukuku medeniye münasebeti tesis etmek olan tasarruflardır. Binaenaleyh bunları yapan idare memurları şahıs olarak taahhüdâtına giremezler.

Bu sebeptendir ki İdarî, hükmî şahsiyetin mümessili olarak vecibe iltizam ederler.

Bunda hayret edilecek bir şey yoktur. Devlet hükmî, şahsî sade hususî malinin menfaati için değil (Fransızların iştiraki emvali) belki herkesin menfaati için, ve İdarî faaliyetin teminile mükellef olduğu hizmetleri, herkese ifa etmek için vecibe iltizam ederler, taahhüt altına girerler. Borçlu ve alacaklı olurlar.

.....

Bu mülâhazatın gayesi, ekseriya yapılan karışıklıktan içtinap etmek, ve hiç bir şey emretmiyen ayrılıkları faidesiz surette karşılığından dolayı reddeylemektir.

Ekseriya yapılan karışıklık İdarî tasarrufları, emvali hususiyenin idare tasarruflarile karıştırmaktır. Faidesiz surette karışık olan ayrılık, şahsî menfaati için hareket eden ve akit yapan Devletle, âmme menfaati için hareket eden ve akit yapan Devlet arasında ihdas edilmek istenilen ayrılıktır. Denir ki birinci halde Devlet hususî hükmî şahsî olarak, ikinci halde âmme hükmî şahsî gibi hareket eder. Sureti nihaiyede Devlet her faraziyyeye göre Devlet, âmme menfaati için teşekkül etmiş hükmî şahıs olarak hareket eder.

Devletin hükmî şahsiyeti, bir şahıs gibi matlûp yahut zimmet hukukuna malik olabilmek ehliyetinden başka bir şey değildir. Bu hukukun efrat menfaatine mevcut olmayacak fiiller ve tasarruflardan neş'et edebilmesinin az ehemmiyeti vardır. Meselâ Devletin emlakının aslı, bir istimlak olsun, Devletin matlubatının esası vergiler olsun, bu Devletin âmme şahsiyetinin adı, medenî şahsiyetini geçtiğini yazmağa müsaade etmez; bu demek değildir ki Devlet hükmî şahıs olduğuna göre istimlak edebilir. Yahut vatandaşları vergiye tâbi tutabilirler. Bu tasarruflar Devlet şahsı aleyhine sulta tarafından icra edilmiştir. Fakat kanunî mümessiller marifetile bir satış yahut icar ve isticar yapabildiği şeklinde olduğu gibi bunları yapan Devlet şahsı değildir.

Hulâsa, idare tasarrufları hakkında yukarıda verilen izahat tam ve kâmilidir. Ve şimdi bunun mütemmim malûmatla tenviri mümkündür. İdarî

tasarruflar idare memurlarının gerek muhafazasına mecbur oldukları emlâki hususiye hakkında gerek mükellef oldukları âmme hizmetleri hakkında idari şahsiyetin kanunî mümessili olarak yaptıkları tasarruflardır.

Âmme kuvveti olarak derpiş edilen devlet, bir şahıs gibi telâkki olunmamalıdır. idare memurları tarafından icra olunan sulta tasarrufları, bunların namına yapıldığı hükmî bir şahsın mevcudiyetini tazammün etmez.

Evvela sür'atle kabul edilmiş (3) olan bu telâkki bugün müteaddit müellifler tarafından itiraza uğramıştır.

Bu «Devlet etat» kelimesi hatta âmme kuvveti ifade ettiği sırada, Alman ilminin tesiri altında Devlet «etat» bir şahıs olarak telâkkiye başlamıştır. Hükümet edenler emir vermekle Devletin şahsî hakkını istimal etmiş oluyorlar.

Ben burada yanlış ve faydasız ihtilâat tevlidine müstenit bir telâkki görüyorum. (4) Bu yan-

(3) Savigny'nin tedris ettiği budur. - Müracaat Roma hukuku Guenoux'ın tercemesi cilt II sahife 234. «bunlar ancak hukuku hususiye münasebetleridir ki bunlara hukukî şahsiyet ehliyeti tatbik olunur...»

(4) Ru telâkkinin menşei refikimiz Hauriou tarafından «âmme hukukî esaslarında» izah edilmiştir, (ikinci tabının üçüncü sahifesi) O hatırlıyor ki hükmî şahsiyet nazariye! emlâkin ve şahsiyetin ilâvelerile, hukukî münasebetlerin

lış bir telâkkidir: şahsiyetin farzedilmesi (la fiction de la personnalite) Devleti hukuka mevzu olarak temsil mevzuu bahsolduğu vakit ancak faydalıdır.

Filhakika yalnız şahıslar hukuka maliktirler. Bu

fevkalâde mükemmel nazımıdır. - Binaenaleyh 1865 e doğru Alman hukukşinası Gerber «âmmе hukuku ilminin hâlâ içinde bulunduğu karışıklığı ispat ve ona teessüf ederek, buraya bir yegâne tasnif prensibi ithal olunmak suretile onun asrı hale ifrağım teklif etti. Bu prensibi o çok uzaklarda aramadı; elinin altında bulunan ve hukuku hususiyede hükümrân olmakta olan, hukukî şahsiyet nazariyesini aldı.» Almanya'da hemen klâsik olan bir tarife göre devlet, insanlar üzerine hükmetmek haklarına mevzu oldu. Yani vatandaşlar üzerine bir taraftan hükmetmek diğer taraftan itaat ettirmek gibi hukukî münasebetler cümlesinden olan hakları icra edebilen manevî mevcudiyet oldu. Bizim âlim refikimiz diyor ki Gerber basarı bir katanın kurbanı oldu.

Benim hissim böyledir. Bu aynı hatayı M. Hauriounın nazariyesine tekrar bulmakla ben sadece mütehayyirim. Şüphesiz benim ona verdiğim tefsir aleyhimde o itiraz ediyor. Âmmе hukuku prensiplerinin birinci tabının 147 inci sahifesinde, o çok vazih kelimelerle, o yüz buruşturan ve diş gıcırdatan diye tavsif ettiği Alman tezini reddediyordu. Benim âmmе sultasının esası halindeki makaleme verdiği cevapta o bunun daha az kat'î surette mahkûm ediyor. (Âmmе hukuku mecmuası 1915, sahife 672. Refikimin cevabı 1916 senesinin yirminci sahifesindedir.)

Bu itirazların hukuku idariyenin tayini kitabının onuncu tabının şu doksán ikinci sahifesile nasıl telif etmeli; (İdarî şahıslar çok ayrı iki nevi hukuka maliktirler: 1 âmmе kud-

sebepten kudretin istimalinde bir hukuk icrası görmek vahim bir hatadır. Emreden memurlar Devletin hakkını «les droits de l'etat» icra etmezler;

reti haklan ki bunun farikası vatandaşlara vecibeler,

hususî emlâke istisnâî irtifak hakları tahmil etmektir. Bu

haklar asla efradın haklarına benzemezler Bunlar meselâ

zabita hakları, âmme emlâkine müteallik haklar, istimlâk, vergiler ve saire gibi şeyleri iktisap usulleri..) - İki sahife sonra (94) Hauriou aynı farikayı devletin müsellâh bir ordu tutmak hakkını veriyor.

Bu, bilhassa dermiyan etmek asla fariğ olmadığı şu (Fransız avukatlarının klâsik nazariyetlerine muvafık olarak) telâkkiye karşıdır. Devletin şahsî bir hakkının icrası için müdafaai milliye teşkil etmek ve adalet tevzi eylemek gibi kuvvei icraiye haiz olduğu vazifeye istinat edemem. Zabita talimatları yapmak hususunda Belediye reisinin mükellef olduğu hizmette ben komünün şahsî bir hakkının icrasını göremem. - Devlet şahsının şahsî bir hakkı olarak emlâki husus iyenin milkiyetini, komünün kendi memurları tarafından yapılan mukavelelerden kendi lehine doğabilen alacakları ve saireyi komünün şahsî hakları olarak ele almak bilâkis basit amelî ve vazihtir.

Benim yaptığım isbatta, mahakim içtihadatının tesiri altında müdafa ettiğî bir fikir imtiyazı görür, bu da şudur: Âmme sultalarının tasarrufları idari malların mes'uliyetini iktiza ettirebilir. Ben görmüyorum ki bu ispat nasıl olurda sulta emirleri idari şahısların hukukunun icrasını tazammun eder. Bana demek kifayet eder ki, sultalar idari malları vecibe altına koyacak kudreti kanundan alırlar. Böyle olması iyidir; çünkü idari malların rolü bilhassa sulta icrasını teşkidir.

hey'eti umumiyesi âmme kudretini teşkil eden hizmetleri icra ederler. Ahali üzerindeki sulta idarenin şahsî bir hakkı değildir. (5)

Müracaat: Duguit, devlet, gayri şahsî hak ve müsbet kanun, fasıl IV Villey Hakimiyeti milliye, âmme hukuku mecmuası 1904, cilt XXI, sahife 17; - Chardon Fransanın idaresi, sahife 3 ve mabadi; - Lef ur devlet, hakimiyet ve hukuku âmme mecmuası, cilt 1908 Roger Bonnard devletin hukukî telâkkisi, hukuku âmme mecmuası mart 1922, «Alman hukuku idariy esine» mukaddemem, müellifi Otto May er sahife VI dan XII ye kadar. Bunun aksi telâkkiler Gierke, Rehm, Yellinek tarafından tedris edilmiştir. Fransız müellifleri arasındaki Alman formülünü kabul etmişlerdir. Esmein, Michoud, Bremond, Ripert, Malberg, i gösteririm.

(5) Hatta daha uzağa gitmek lâzımdır: Sultayı devlet şahsının şahsî hukukunun icrası gibi telâkki edenler, filhakika burada devlet hakimiyetini muhik bulacak yegâne vasıtayı bulduğunu iddia ederler. Eski hükümdarlık hakimiyeti hir afet idi, Fransız ihtilâli onu imha etti. Muhaliflerimiz onun yalnız mevki değiştiğini iddia ederler: Hâkim hükümdar yerine kaim devlet ikame edildi.

Hükümdarın hâkimiyeti vazih bir mefhumdur. Vaktile deniyordu: Hükümdar isterse, kanun isterse. Prensın kudreti hukukan hudutsusdu. Devletin hukuku, hukuku beynelmilelce de iyi izah olunur; bundan anlaşılır ki Fransız devleti kimseden emir almaz. Fakat dahilî hukukta devletin hâkimiyeti güç anlaşılabilir. Bizim asrî kanunu esasımızde, devletin uzuvlarından her birinin maksadı, mevzuu ve faaliyet tarzları hakkında ancak mahdud bir salâhiyeti varken, dev-

.....

Bu tehlikeli bir telâkkidir: Kudrete bir hakkın icrası suretinde bakıldığı vakit iştirakin iddia olunan hukuku lehine eşhasın tabîî hürriyetini azaltmağa doğru çar naçar gidilir. Bilâkis eğer kudrete

zarurî bir hizmetin ifası nazarile bakılırsa, iştirak için hareket eden hükümetin rolünün tevsîî için vatandaşların hürriyetleri üstüne tecavüz teşebbüsü olmaz.

letin ahali üzerine gayri mahdut bir kudreti nasıl tasavvur olunabilir? Mahdut kuvvetler yekûnu nasıl gayri mahdut bir kuvvet teşkil edebilir? Bundan maada muhaliflerimiz bizzat kendileri, devletin iddia edilen hâkimiyetile şahsî hürriyet mefhumunun telifindeki müşkülâtın dolayı mükûlâta maruz kalırlar. Devletin kendi kendisini tahdit «Autolimitatîkm de L'Etat» Alman nazariyesinde bir ilticagâh ararlar; bundan demek istenir ki her şeye kadir olan devlet kendisine utilitatis causa kudreti kâbilesini istimal etmemek mecburiyetini tahmil eder! - Bu kabil inceliklerin Fransız hukukunun vazih telâkkileri arasında melce bulabilmesini düşünmek elimdir.

İtiraz edilir ki, eğer sulta, Devlet Şûrasının icrası şek» linde görölmezse, onu muhik göstermek gayri mümkün olur. Eski müellifler bunu asla düşünmediler. Onlarla beraber inanıyoruz ki, hükümet edenlerin sultası kâfî bir esas olmak üzere iradei umumiyenin ifadesidir. Halkın intihabı halkın mümessillerini tayin eder. Bunlar Devletin Reisini (le Chef) intihap ederler ve ona bütün hizmetlere memur tayini vazifesini verirler. Sulta hükümete, idare memurlarına, binnefs hâkimlere, muayyen bir mevzuda ve kanunen tespit edilen hudutlar dahilinde bunların her birine aittir. Bu bize kifayet ede. Bu mes'eleler üzerinde eski müellifleri tetkik etmeli, bih

Bu bir faydasız teşevvüş menbaidir. Eğer kudretin istimali bir hakkın icrası ise işte yeni bir mahiyette öyle bir hakkı eşhas buna malik olamazlar. Eşhas yekdiğeri karşısında malik, borçlu, alacaklıdır. Onların cebrü tazyik hakkı yoktur. Bu haklara malik olan Devlet, eğer şahsiyeti ancak maddî bir şahsa farazi müşabehetten ibaret ise, bu hakları yalnız şahsiyetten izhar etmez. Ona bir şahıs nazariîe bakılması fili, ona ancak eşhas hukuku izafe edebilir. Fikrini takipten imtina ettiğim müellifler bunu iyice hissediyorlar: iştirakten hükmî bir mevcut yani bir şahıs yapan farzetme keyfiyetinden (fiction) memnun olmayanlar bu şahsa

hassa, (Benjamin Constant) teşkilâtı esasiyevî siyaset dersleri, La Roulaye devlet ve hudutları 1863 ve teşkilâtı esasiyevî mes'eleler 1872. Kezalik Eichthal halkın ve hükümetin hâkimiyetine 1895; Ch, Benoist siyaset (sahife 24) ve Henri Michelin Devlet fikri namında güzel kitabına -siyasî sultanın esası hakkındaki makaleye müracaat «âmmе hukuku mecmuası», 1915 «Devletin âmmе şahsiyetini» inkâr, Devlet bir gaye değildir, bir vasıtaadır. Cf. de Riedmaten'nin mukaddemesi, Devlet naziriyesi, sahife 20 ve 24 bu bilâkis Blunt- chilinın kendi nazariyesine esas ittihaz ettiğî nazariyeden bile uzaklaşır. Alim üstat filhakika Devleti canlı binnetice uzvî bir mevcut gibi arzeder.

Şüphesiz, o orada tabiatın bir mahsulü görmez (Natur geschoepf: Tabiatın yaratması) beyan tarzının, devletle canlı mevcutlar arasında gördüğü müşabehetin ancak ifadesi olduğunu bililtizam söyler (Vücut, ruh, irade uzuvlar ve saire). Maamafih bu müşabehetler onu, devletin teşahhusundan âmmе hukukunun esasını yapmağa sevkeder.

daha geniş bir şahsiyet vermekle ona daha müşevveş diğer bir farzetme ilâve ediyorlar. Onlar bunu Devlet bir âmme şahsıdır (personne publique) diyerek ifade ediyorlar.

Eğer Devlete eşhasın alelâde ve sıfatlarını tanımakla iktifa ederseniz şahsiyetin farzı kolay ve sadedir, diye itiraz ederiz. Bunun ne demek istediği vazıhan anlaşılır. Fakat hâkimiyet tasarruflarının izahı mevzuubahs olunca onun mümkün tatbikatı yoktur. Eğer bilâkis şahsiyet farzetmesini hâkimiyet tasarruflarında teşmilde ısrar edersiniz onun mahiyetini tebdile mecbursunuz. Şu halde ona müracaata ne lüzum vardır.

Devlet şahsı hususisi (Etat personne privée), devlet âmme şahsı (Etat personne publique), devlet şahsı (Etat personne) ve âmme kudreti (puissance publique) demek son derecede daha basittir. İdarî tasarruflar devlet şahsının (Etat personne) hukukî mümessilleri olan memurlar tarafından yapılmıştır. Sulta tasarrufları âmme kudretini (puissance publique) ellerinde tutan memurlar tarafından icra edilmiştir.

4. — Amme hizmetleri nazariyesi.

Âmme memurundan (fonctionnaire public) ne anlamak lâzımdır ? Bu tabir metinlerde pek çok bulunur, her metin için onun adiyen vazıh hususî bir manası vardır. Fakat bu mana her zaman aynı değildir ve bu muhtelif hususî manaların yaklaştırılmasından, hiç bir umumî tarif istintaç edilmez.

Âmme hizmetini sarıh olarak tarife müsait bir alâmeti mümeyyize bulmak gayri mümkündür:

Bu hizmetlerin ve içinde icra edildiği şeraitin nihayet derecede tahalüfünden neş'et ediyor.

Bu tabiri, herkesin ona verdiği manada almakla iktifa edelim? Diyelim ki sureti umumiyede memurlar, idarenin muayyen bir makama tayin etmesini kabul ederek âmme işinin idaresine devamlı bir surette iştirak eden kimselerdir. (1)

Meslekî memurlar (*fonctionnaire de carrière*) vardır. Valiler, hâkimler, profesörler, zabitler ve

(1) 25 mayıs 1929 da Meclise verilen memurun nizamnamesi hakkındaki projesi, memurları şu suretle tarif ediyordu: «Her kim ki, memur yahut memur muavini sıfatile devletin umumî hizmetinde daimî, şehri bir maaşla muvazzaf, yahut ücretli ve ileride tekaüdiyeye hak veren bir memuriyet işgal ederse, bu kanunun tatbiki için memur olarak telâkki olunur» müracaat: G. Gese'in âmme memuriyetleri tarifine. Âmme hukuku mecmuası mart 1914, sahife 143.

2) Kitabiyat Perriquet, memurların hali. La ferriere Hukuku idariye ikinci tabı 1896, cilt 1, sahife 618. Dareste, kazayı İdarî, ikinci tap, 1898, sahife 388 ve mabadi Rec, Sirey, Hauriou'nin notları, 92, 17; - 92, 3, 65; 94, 3, 105, ve saire. - Nezard, âmme hizmetinin hukukî nazariyesi (1901) - Kammer, Alman teşriiyatına nazaran âmme hizmeti (1898). - Pichat, ve Echante - Grellet, Cumhuriyette memur Bequet - Dugiut teşkilâtı esasiye hukuku, ikinci tap, cilt 3. Sahife 99 ve mabadi. - Maxim Leroy âmme kuvvetinin tahavvülü Cahken, memurlar, onların iştiraki işleri, 1911 Chardon İdarî kuvvet, ikinci tap, 1912. - A. Leffas, devlet ve memurlar 1913 Ch. Georgin. Âmme hizmetlerinde terakki. 1911 Tezi.

ârizî memurlar (fonctionnaires par occasion) vardır. Belediye Reisleri (Maire) gibi maaşlı ve ücretli hizmetler ve fahrî hizmetler vardır. Bir vakti muayyen için (temporaire) hizmetler ve kaydı hayat

şartile hizmetler vardır; hatta bazı ebedî hizmetler vardır ki hiç olmazsa, bu mesnet sahiplerine halefini göstermek hususunda bahşedilen hak onları kabili temlik ve devir emval unsurları halinde

gösterir. Bunlar offislerdir. (les offices) (1). Bundan maada offisler alelade âmme hizmetlerinin kaidelerine tâbi değildirler.

Âmme hizmetleri mevzuunda yükselen umumî mes'eleler, prensip, yahut tatbikat mes'eleleri pek çoktur. Bunların başlıcalarını, berveçhi ati arz ediyorum :

(I) —Amme hizmetinin hukukî mahiyeti nedir ?

(II) — (İstatü - Statut) si yani âmme hizmetlerinin icra şartları nelerdir ?

(III) Memurlar sultanın hatalarına, yahut sui istimallerine karşı ahali nasıl muhafaza edilmişlerdir?

(IV) İdarî hükmî şahıslar, âmme hizmetlerinin icrasının sebebiyet verdiği zararlardan ne nisbitte mes'uldürler? î

